

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YURT DIŞI DİL MÜZELERİ
VE
TÜRKİYE MODEL ÖRNEĞİ İNCELENMESİ

Gülşen ŞENCAN

2501202120

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Nuri Özer ERBAY

İSTANBUL- 2022

ÖZ
YURT DIŞI DİL MÜZELERİ
VE
TÜRKİYE MODEL ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ
Gölşen ŞENCAN

“Yurt Dışı Dil Müzeleri ve Türkiye Model Örneği İncelenmesi” başlıklı tez çalışması, yurt dışında açılmış önemli dil müzelerinin kuruluşu, yönetimi, organizasyonu, stratejik planlamaları, koleksiyonları, sergileme ve sunum yöntemleri ele alınarak olası “Türkiye Dil Müzesi” çalışmalarına öncü olması adına karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasında öncelikle dil üzerine genel kavramlar aıklanmıőtir. Akabinde dil, dile etki eden kavramlar ve yurt dışındaki dil müzelerindeki tüm çalışmalar ve “Türkiye Dil Müzesi” model örneği incelemesi yapılmıőtir. Tezin ilk bölümünde dil üzerine genel kavramlardan bahsedilmiőtir. İkinci bölümde, Türk dili tarihine ve gelişimine, kaybolmuş ya da kaybolmakta olan Türk lehçelerine değinilmiőtir. Üçüncü bölüm yurt dışı dil müzelerinden oluőtmakta; bu müzelerin kuruluş, gelişim ve sergileme süreçlerine ıőtık tutulmaktadır.

Tezin son bölümü ise, Türkiye müzeciliğine, Türkiye dil müzesi model örneği önerilerine, yurt dışındaki dil müzeleriyle karşılaőtırılmasına ve bu hususta uygulanabilecek çalışmalara ayrılmıőtir. Bu kısımda Türkiye model örneği incelemesi ile ilgili detaylı bilgiler verildikten sonra, tezin ana konusu olan yurt dışındaki dil müzeleri ile karşılaştırmalı değerlendirmelerde bulunulmaktadır.

Bu alıőma, Türkiye’de müzeciliğin dil ile sentezinden doğan “dil müzeciliği” açısından değerlendirilen ve bu alanda yapılan en kapsamlı çalışmalardan biridir. Tez kapsamında yurt dışında devamlılığı olan 6 adet dil müzesi incelenmiştir. Bunlar sırasıyla; Ulusal Amerikan Dil Müzesi, Kanada Dil Müzesi, Portekiz Dili Müzesi, Hollanda Leiden Dil Müzesi, Afrika Dili Müzesi ve Macar Dili Müzesi’dir.

Örnekler incelenirken yurt dışında yer alan dil müzelerinin birbirleri arasındaki iş birliğine ve tüm dünyada sayılarının artması adına bu iş birliklerinin devamlılığına dair bir veri tabanı oluşturmaya alıőılmıőtir.

Toplulukları bir araya getiren en anlamlı unsur dildir. Dil, hem duygu ve düşünceleri insanlara aktaran bir araç, hem de toplumları duygu ve düşünce birliğine dönüştüren en kıymetli değerler arasındadır. Nitekim dil, kültürün başlıca etmenlerindendir. Bu nedenle dili korumak ve onu gözetim önlemleri almak gerekmektedir. Bu bakımdan dünyadaki pek çok dil ile iç içe olan ve bu dilleri müzelerle kesiştiren dil müzeleri; her yaştan ziyaretçiyi buluşturabilen, bununla birlikte ziyaretçiye sosyal bir eğitim alanı da yaratabilen mekânlardır. Kültürel arka planları ve çok yönlü fonksiyonlarıyla bu alandaki müzelerin çoğalması, Türkiye’de kurulabilmesi ve sürdürülebilir olması adına daha fazla akademik çalışma uygulanması oldukça önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Müze, Dil Müzesi, Yurt Dışı Dil Müzeleri, Dil Müzeciliği, Dil Çalışması, Türk Dili, Müzecilik

ABSTRACT
LANGUAGE MUSEUMS ABROAD
AND
EXAMINATION OF THE TURKISH MODEL SAMPLE
Gülşen ŞENCAN

The thesis study titled "Examination of Foreign Language Museums and Turkey's Model Sample" has been evaluated comparatively in order to be a pioneer for possible Turkish Language Museum studies by considering the establishment, management, organization, strategic planning, collections, exhibition and presentation methods of important language museums opened abroad.

In the thesis, first of all, general concepts on language are explained. Afterwards, language, the concepts that affect language, all studies in language museums abroad and the "Turkish Language Museum" model sample were examined. In the first part of the thesis, general concepts on language are mentioned. In the second part, the history and development of the Turkish language, the lost or disappearing Turkish dialects are mentioned. The third part consists of foreign language museums; the foundation, development and exhibition processes of these museums are shed light on.

The last part of the thesis is devoted to Turkish museology, Turkish language museum model sample suggestions, comparison with language museums abroad and studies that can be applied in this regard. In this section, after giving detailed information about the study of the model sample in Turkey, comparative evaluations are made with the language museums abroad, which is the main subject of the thesis.

This study is one of the most comprehensive studies in this field, evaluated in terms of "language museology" arising from the synthesis of museology with language in Turkey. Within the scope of the thesis, 6 language museums that have continuity abroad were examined. These are the National American Language Museum, the Canadian Language Museum, the Portuguese Language Museum, the Netherlands Leiden Language Museum, the African Language Museum and the Hungarian Language Museum.

While examining the examples, it has been tried to create a database about the cooperation between language museums abroad and the continuity of these cooperations in order to increase their number all over the world.

Language is the most meaningful element that brings communities together. Language is both a tool that conveys feelings and thoughts to people, and one of the most valuable values that transform societies into a unity of feelings and thoughts. For this reason, it is necessary to protect the language and take measures to protect it. In this respect, language museums are intertwined with many languages in the world and intersect these languages with museums; they are places that can bring together visitors of all ages, while creating a social education area for the visitor. It is very important to apply more academic studies in order to increase the number of museums in this area with their cultural backgrounds and multi-faceted functions, to be established and sustainable in Turkey.

Keywords: Language, Museum, Language Museum, Language Museums Abroad, Language Museum, Language Study, Turkish Language, Museology

ÖNSÖZ

“Yurt Dışı Dil Müzeleri ve Türkiye Model Örneği İncelenmesi” isimli tez çalışmamda öncelikle desteğini benden hiç esirgemeyen tez danışmanım İstanbul Üniversitesi, Müze Yönetimi Anabilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Nuri Özer Erbay’a; eleştirileri, yardımları ve akademik yol göstericiliği ile hep yanımda olduğunu hissettiren sevgili hocam İstanbul Üniversitesi, Müze Yönetimi Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. Fethiye Erbay’a saygılarımı ve şükranlarımı sunmak isterim.

Çalışmamın önemli bir bölümünü kapsayan yurt dışındaki dil müzelerinden Ulusal Amerika Dil Müzesi müze direktörü Jill Robbins’e, Kanada Dil Müzesi müze direktörü Elanie Gold’a, Hollanda Leiden Dil Müzesi proje direktörü Hannah Bakx’a, Afrika Dili Müzesi etkinlikler ve iletişim sorumlusu Jeffrey Pietersen’e müzelerinin kaynaklarından yararlanmamı sağladıkları için teşekkür etmek isterim.

Ayrıca Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Margaret J-M Sönmez’e dünya üzerindeki dil müzelerini keşfetmemde yardımcı olarak kaynaklarından yararlanmamı sağladığı için kendisine minnettarım. Yine Bursa Uluumay Müzesi müze müdürü Feyza Uluumay’a yardımları için çok teşekkür ederim.

Son olarak benden manevi ve akademik desteklerini hiç esirgemeyen Cihan Aşan’a, Bahar Türkmen Akbulut’a, beni her fırsatta destekleyen ve her gün daha da ileriye adım atmamı sağlayan sevgili eşim Eylül Şencan’a, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans tezimin Türkiye müzeciliğine katkıda bulunmasını, bu katkıların sürdürülebilirliğinin olmasını ve bu araştırmanın diğer araştırmacılara yararlı olmasını dilerim.

İSTANBUL, 2022

Gülşen ŞENCAN

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL KAVRAMLAR

1.1. Dilin Tanımı.....	4
1.1.1. Dilin Kökeni.....	5
1.2. Dilin Özellikleri ve İşlevleri.....	8
1.3. Dilin Türleri.....	9
1.3.1. Bölgesel ve Toplumsal Dil Türleri.....	10
1.3.2. Ölçünlü Dil Türü.....	11
1.3.3. İşlevsel Dil Türü.....	12
1.4. Dil ve İletişim İlişkisi.....	13
1.5. Dil ve Toplum İlişkisi.....	15
1.6. Dil ve Kültür İlişkisi.....	17
1.7. Dil ve Edebiyat İlişkisi.....	19
1.8. Dilin Korunması ve Geliştirilmesi.....	21
1.9. Müze ve Dil İlişkisi.....	23
1.10. Müze Tanımı, Rolü ve Politikaları.....	24
1.10.1. Dil Müzesi Tanımı, Rolü ve Politikaları.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DİLLERİ TARİHİ VE GELİŞİMİ

2.1. Dil Aileleri.....	29
2.1.1. Ural ve Altay Dilleri.....	29
2.2. Türk Dilinin Tarihine Giriş.....	32
2.2.1. Türk Dili Tarihinin Gelişim Dönemleri.....	33
2.3. Türklerin Kullandıkları Alfabeler	35
2.4. Anadolu'nun Dilleri	37
2.4.1. Anadolu'nun Kayıp Dilleri	39
2.5. Türk Dilinin Lehçeleri.....	41
2.5.1. Yok Olma Tehlikesi ile Karşı Karşıya Olan ve Yok Olmuş Türk Lehçeleri	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YURT DIŞI DİL MÜZELERİ VE ÇALIŞMALARI

3.1. Amerika Ulusal Dil Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi.....	45
3.1.1. Amerika Ulusal Dil Müzesi Sergileme Süreçleri.....	47
3.1.2. Amerika Ulusal Dil Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)	55
3.2. Kanada Dil Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi.....	58
3.2.1. Kanada Dil Müzesi Sergileme Süreçleri.....	63
3.2.2. Kanada Dil Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022).....	68
3.3. Portekiz Dili Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi	71
3.3.1. Portekiz Dil Müzesi Sergileme Süreçleri.....	73
3.3.2. Portekiz Dil Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022).....	80
3.4. Hollanda Leiden Dil Müzesi (Taalmuseum) Kuruluşu ve Gelişimi	83
3.4.1. Hollanda Leiden Dil Müzesi Sergileme Süreçleri.....	85
3.5. Afrika Dili Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi	92
3.5.1. Afrika Dili Müzesi Dil Müzesi Sergileme Süreçleri	95
3.5.2. Afrika Dili Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)	103
3.6. Macar Dili Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi	104
3.6.1. Macar Dili Müzesi Sergileme Süreçleri	105
3.6.2. Macar Dili Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022).....	112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE MÜZECİLİĞİ AÇISINDAN TÜRKİYE DİL MÜZESİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

4.1. Türkiye’deki Müzecilik Tarihi, Türkiye Dil Müze Projelerinin Gelişimi ve Uygulanan Politikalar Arasındaki Yeri.....	115
4.2. “2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı” Adı Altında Uygulanan Etkinlikler ve Dilin Önemi.....	125
4.3. Türkiye Dil Müzesi Öneri Modeli ile 5 Yurt Dışı Dil Müzesinin Karşılaştırılması	129
4.4. Türkiye Dil Müzesi’nin Öneri Modelinde Uygulanabilecek Etkinlikler Üzerinden Değerlendirilmesi	129
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	136
KAYNAKÇA.....	138

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1	: Dünya Anadil Günü Görüntüsü.....	11
Şekil 1.2	: Dil ve Kültür İlişkisi Görüntüsü.....	18
Şekil 1.3	: Dil ve Edebiyat İlişkisi Görüntüsü.....	19
Şekil 2.1	: Uygur Alfabesi Görüntüsü.....	36
Şekil 3.1	: Ulusal Dil Bayrağı Görüntüsü.....	46
Şekil 3.2	: Amerika Ulusal Dil Müzesi Görüntüsü.....	47
Şekil 3.3	: Amerika Ulusal Dil Müzesi Çizgi Roman Görüntüsü.....	48
Şekil 3.4	: Amerikan İngilizcesi Dijital Sözlüğü.....	49
Şekil 3.5	: “The Original Blue Back Speller” Kitabı Görüntüsü.....	50
Şekil 3.6	: “Philogelos” Karikatür Koleksiyonu Görüntüsü.....	51
Şekil 3.7	: Bölgesel Amerikan İngilizcesi Sözlüğü Görüntüsü.....	52
Şekil 3.8	: Çince ve Japonca Sergileri.....	53
Şekil 3.9	: Yazı Dillerini İletme Sergisi: Arapça Hat Sanatı Örneği Görüntüsü.....	54
Şekil 3.10	: Beş Dakikalık Dil Bilimci Kitabı Görüntüsü.....	56
Şekil 3.11	: Anne Kietzman’ın Çocuk Kitabı Görüntüsü.....	57
Şekil 3.12	: Kanada Dil Müzesi Görüntüsü.....	59
Şekil 3.13	: Kanada Dil Mozaïği Görüntüsü.....	60
Şekil 3.14	: Halkın Dili Sergisi Görüntüsü.....	63
Şekil 3.15	: Kelimelerin Ötesinde: Sözlükler ve Yerli Diller Sergisi Görüntüsü.....	64
Şekil 3.16	: Kanada’nın Dillerini Kutlamak Sergisi Görüntüsü.....	65

Şekil 3.17	: Kanada Marşı: Kanada Kimliğinin İfadeleri Sergisi Görüntüsü.....	67
Şekil 3.18	: Kanada Dil Müzesi Gönüllüleri Görüntüsü.....	68
Şekil 3.19	: Portekiz Dili Müzesi Görüntüsü.....	71
Şekil 3.20	: Aile Bağları Sergisi Görüntüsü.....	73
Şekil 3.21	: Dünyada Portekizce Konuşuyoruz Sergisi Görüntüsü.....	74
Şekil 3.22	: Dil Meydanı Sergisi Görüntüsü.....	75
Şekil 3.23	: Cansız Dil Sergisi Görüntüsü.....	76
Şekil 3.24	: Şimdi Şiir Sergisi Şiir Okuma Odası Görüntüsü.....	77
Şekil 3.25	: Bu Oda Bir Şaka Sergisi Karikatür Odası Görüntüsü.....	78
Şekil 3.26	: Şiirsel Anlatılar Sergisi Görüntüsü.....	79
Şekil 3.27	: Portekiz Dili Müzesi Kütüphanesi Görüntüsü.....	82
Şekil 3.28	: Hollanda Leiden Dil Müzesi Dil Organizasyonu Görüntüsü.....	84
Şekil 3.29	: Orta Doğu Dilleri Sergisi Görüntüsü.....	86
Şekil 3.30	: Rembrandt'ın Dili İkna Sanatı Sergisi Görüntüsü.....	87
Şekil 3.31	: Toplum İçin Dil Sergisi Görüntüsü.....	88
Şekil 3.32	: Duvarlar Konuştuğunda Sergisi Görüntüsü.....	89
Şekil 3.33	: Leiden Duvar Şiirleri Web sitesi Görüntüsü.....	90
Şekil 3.34	: Çince Sergisi Görüntüsü.....	91
Şekil 3.35	: Afrika Dili Müzesi Görüntüsü.....	92
Şekil 3.36	: Afrika Dil Anıtı Görüntüsü.....	93
Şekil 3.37	: Yaratıcı Yazarlık Yarışması Görüntüsü.....	96
Şekil 3.38	: Afrikalılarla Tanışma Sergisi Görüntüsü.....	97
Şekil 3.39	: Afrikalılar- Kökenleri Şeması Görüntüsü.....	98
Şekil 3.40	: Yerel- Halk Dili Sergisi Görüntüsü.....	99

Şekil 3.41	: Cornelis Jacobus Langenhoven Büstü Görüntüsü.....	100
Şekil 3.42	: Kelime Zanaatı Sergisi Görüntüsü.....	101
Şekil 3.43	: Macar Dili Müzesi Görüntüsü.....	104
Şekil 3.44	: Aranyul-Miklos Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü.....	106
Şekil 3.45	: Aranyul-Miklos Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü.....	107
Şekil 3.46	: Aranyul-Miklos Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü.....	108
Şekil 3.47	: Dilin Etrafındaki Maceralar Sergisi Görüntüsü.....	109
Şekil 3.48	: Aranyul-Miklos Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü.....	110
Şekil 3.49	: Yazma Noktası Sergisi Görüntüsü.....	111
Şekil 3.50	: Macar Dili Müzesi Dil Pedogojisi Sınıfları Görüntüsü.....	112
Şekil 3.51	: Macar Dili Bulmacaları Görüntüsü.....	114
Şekil 4.1	: TDK Müzesi Görüntüsü.....	123
Şekil 4.2	: Dil Müzeleri ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Sergilenmesi Kitabı Görüntüsü Görüntüsü.....	124

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	: Ural-Altay Dilleri.....	31
Tablo 2	: Anadolu'nun Kayıp Dilleri.....	40
Tablo 3	: Türk Dili Lehçeleri Tablosu.....	41
Tablo 4	: 2020 Yılı Türk Lehçeleri ve Konuşur Sayısı.....	44
Tablo 5	: Kanada'daki Miras Dillerinin 2016 Yılına Dek Yüzdelik Konuşma Oranları.....	61

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı eser
AR	: Augmented Reality
C.	: Cilt
CD	: Compact Disc
CR	: Centrode Referencia
Çev.	: Çeviren
Doç.	: Doçent
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Dr.	: Doktor
Ert.	: Erişim Tarihi
GRA	: Genootskap Vir Regte Afrikaners- Association
Hız.	: Hazreti
ICOM	: International Council of Museums
ISBN	: International Standart Book Number
J.G.	: Johann Fichte
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
No.	: Numara

ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. : Profesör

S. : Sayfa

s. : Sayfa Sayısı

TDK : Türk Dil Kurumu

Un. : University

UNESCO : United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization

V. : Volume

vb. : Ve Bunun Gibi

VR : Virtual Reality

Yay. : Yayınları

YEE : Yunus Emre Enstitüsü

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Geçmişten günümüze dil, insan yaşamında büyük bir yer kaplamaktadır. İnsanlar duyduklarını ve düşündüklerini aktarmak, etrafındaki kişilerle iletişim kurmak amacıyla dili kullanmaktadır. Dünya üzerindeki tüm konuşulmuş dillerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayacak ve canlılığını yitirmesini engelleyecek yegâne kurumlardan biri olan müzeler oldukça önem taşımaktadır. Bu hususta bugün dil müzelerinin, dünya üzerinde konuşulmuş pek çok dilin kullanılmasıyla gelişen teknoloji ve çağdaş müze anlayışından yola çıkarak kurulduğu ve çalışmalarını sürdürdüğü aşikârdır. Koleksiyonları, kullanılan sergileme teknikleri ve biçimleri halk yararına olan ve halkın hizmetinde büyüyen ve gelişen, var olan dilleri kullanmak ve daha da zenginleştirmek, yok olmakta olan dilleri korumak ve yeniden canlandırmak için çalışmalarını sürdüren bu müzeler, dünya üzerindeki çok farklı ziyaretçi kitlelerine hitap etmektedir.

“Yurt Dışı Dil Müzeleri ve Türkiye Model Örneğinin İncelenmesi” başlıklı bu tez çalışmasında esas alınan yurt dışındaki kurulmuş dil müzelerinin ve olası Türkiye Dil Müzesi model örneğinin araştırılarak yurt dışında yer alan dil müzeleri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Çalışmada, ilk olarak dil ile ilgili genel kavramlardan bahsedilmiş, sonrasında Türk dili tarihi ve gelişimi, Türk lehçeleri, yok olmuş ya da yok olmakta olan Türk lehçeleri değerlendirilmiş, daha sonrasında “Ulusal Amerika Dil Müzesi”, “Kanada Dil Müzesi”, “Portekiz Dili Müzesi”, “Hollanda Leiden Dil Müzesi”, “Afrika Dili Müzesi” ve “Macar Dili Müzesi” tarihi oluşumları, gelişimleri, sergilemeleri, yönetim biçimleri ve güncel halleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme çalışması kapsamında 2021 yılı Ekim, Kasım ve Aralık aylarında, yurt dışındaki altı dil müzesinin müze direktörleriyle çevrimiçi toplantılar düzenlenerek sözlü görüşmeler gerçekleştirilmiş ve mail yolu ile iletişim sağlanmıştır.

Dört ana bölümden oluşan tezde “Genel Kavramlar” başlıklı birinci bölüm, dokuz alt başlıkta incelenmiştir. Bu alt başlıklarda; dilin tanımı, dilin kökeni ve tarihi, dilin çeşitleri ve işlevleri, dil türleri, dil ve iletişim, dil ve toplum ilişkisi, dil ve kültür ilişkisi, dil bilimi tanımı, amaçları ve hedefleri, dilin korunması ve

geliştirilmesi, dil ve edebiyat ilişkisi, müze tanımı, rolü ve politikaları, müze ve dil ilişkisi, dil müzesi tanımı, rolü ve politikaları hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır.

“Türk Dilleri ve Kaybolmakta Olan Türk Dilleri” başlıklı ikinci bölümde; dil aileleri, Türk dil aileleri, Türk dilinin tarihi ve tarihsel gelişimi, Türk dilinin dönemleri, Türk lehçeleri, Türklerin kullandıkları alfabeler, Anadolu’daki ilk diller ve yok olmuş ya da yok olmaya yüz tutmuş Türk dilleri incelenmiştir.

“Yurt Dışı Dil Müzeleri” başlıklı üçüncü bölümde; yurt dışında yer alan altı adet dil müzesinin çalışmaları detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Bu araştırmalar ışığında, yurt dışı dil müzelerinin resmi internet sayfaları, broşürleri, basında çıkan haberleri, gelişim ve sergileme süreçleri, bu müzeler üzerine yazılan makaleler ve verilen röportajlar detaylı olarak incelenmiş ve genel değerlendirmeleri yapılmıştır.

Türkiye Müzeciliği, Türkiye Dil Müzesi örneği ve yurt dışı dil müzeleriyle Karşılaştırmalı Değerlendirmesi dördüncü ve son bölümde; Türkiye’de müzecilik tarihi, gelişimi ve politikaları, Türkiye’de konumlanacak Türkiye Dil Müzesi’nin teknoloji ile zenginleştirilmiş müzecilik uygulamaları kullanılarak oluşturulabilecek örnek oluşumu yurt dışı dil müzeleriyle karşılaştırılmış, elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

Türkçe; dünyanın en köklü, en eski en zengin dillerinden biridir. Dil bilimcilerin araştırmalarına göre de kelime türetme ve yazıldığı gibi okunabilme ayrıcalığı açısından da dünyanın en kudretli dillerindendir. Türk dilinin bu kuvvetini bilen, Türk dili konusunda mühim faaliyetler göstermiş en mühim kişi hiç şüphesiz Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’tür. Atatürk, Türk dili mevzusunda; "Türk ulusunun dili Türkçedir. Türk dili dünyadaki en zengin, en güzel ve en kolay dillerden biridir. Bu yüzden her Türk, dilini çok sevmeli ve değerini büyütmek için çalışmalıdır. Ayrıca Türk dili, Türk ulusu için kutsal bir servettir. Çünkü Türk ulusu yaşadığı büyük yıkımlardan kendi ulusunu oluşturan değerler sayesinde kaçınabilmiştir. Bu değerler arasındaki en önemli öğelerden biri Türk dilidir. Türk dili Türk ulusunun kalbidir, zihnidir." cümlelerini ifade ederek Türk diline verdiği önemi ortaya koymuştur.

Bu bakımdan Türk dilinin önemini vurgulamak üzere incelenmiş olan Türkiye Dil Müzesi model örneğinde; sürdürülebilir, kolaylaştırıcı ve güçlendirici bir ortam hedeflenmesi, mevcut koleksiyonlarının, sergilerinin ve çalışacak personel üyelerinin

kapasitesinin geliştirilmesi, bu bağlamda ilgili, güncel ve duyarlı kalmak için müzenin kamu programlarını sürekli olarak gözden geçirmesi, konuşulan tüm Türk dillerinin derlenerek toplanması; anlatılmamış veya gerçekten duyulmamış anlatıların dahil edilmesi yoluyla genişletilmesi değerlendirilmiştir. Kaynakçada, tez boyunca faydalanılan bütün basılı kaynaklar ve internet kaynakları sıralı şekilde iletilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL KAVRAMLAR

Tezin ilk bölümünde, araştırmanın önemli genel kavramlarından olan dilin tanımı, dilin kökeni ve tarihi, dilin işlevleri, dil ve kültür ilişkisi, dilin türleri ve çeşitleri, dil ve iletişim, dil ve toplum ilişkisi, dil ve edebiyat ilişkisi, dilin korunması ve geliştirilmesi irdelenecek; ayrıca dil ve müze ilişkisi, dil müzesi özellikleri ve hedeflerinden bahsedilecek, dil müzesi politikaları değerlendirilecektir.

1.1. Dilin Tanımı

Dil, bizi insan yapan temel yeteneklerden biridir. İnsanların ve modern toplumun evriminde önemli bir rol oynamıştır. Dil insanlar arasındaki iletişimi kuran ögedir. Dil, bireyin yaratılış kapsamının yazı, beden ve ses ve diline dönüşmüş şeklidir.¹ Onu oluşturan fertler kendi dil dünyasında kimliğini elde etmektedir. Bu nedenle dil, geçmişten gelen zihniyetin, değerlerin ve psikolojinin bir ifadesidir.² Bugünkü teknolojide dahi iletişim gücü ve esnekliği açısından insanın kullandığı hiçbir iletişim formu, dilden daha önemli değildir. Dil, bir iletişim aracından çok daha fazlasıdır. Aynı zamanda kültürümüzün ayrılmaz bir parçasıdır ve kültürün var olmasına izin vermektedir. O halde insan, dilsel varoluşu olan fakat iletişime girmeyen şeylere kendi tinsel varoluşunu iletir ve iletişim aracılığıyla dolaşıma sokarak bu dili seslere dönüştürür.³ Dil, fikirlerin, bilgilerin ve hatta tutumların gelecek nesillere aktarılmasını sağlar.⁴ Dil, insanları anlık deneyimlerinin ötesine geçmek için özgürleştirerek kültürün gelişmesine katkıda bulunur. Dil, kültür tanımının özüdür.⁵ Değerleri, inançları ve gelenekleri iletme aracı olarak önemli bir sosyal işlevi bulunmaktadır ve grup kimliği ve dayanışma duygularını besler.

Kültürün, geleneklerinin ve paylaşılan değerlerin aktarılabilmesi ve korunabilmesi bir araçtır. Dil, diğer icatlar ve önemli nesneler gibi korunması

¹ Veysel Şahin, **Bilge Kadının Aynadaki Yüzü**, Ankara, Akçağ Yay. 2014, s. 828.

² A.e., s. 829.

³ A.e., s. 830.

⁴ Altuğ Taylan, **Dile Gelen Felsefe**, İstanbul: YKY, 2008, s. 28.

⁵ Atilla Özkırımlı, **Dil ve Anlatım**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1994, ISBN: 975-7362-33-6, s. 13.

gereken bir kalıntıdır. Aynı zamanda yeryüzünde var olan bazı kayıp sırların ve hatta medeniyetlerin kilidini açabilen maddi olmayan bir kaynaktır.

“İnsanın asıl mekânını dilde bulduğunu söylersek, dille maruz kaldığımız tecrübe, var oluşumuzun en derin bağlantısına işaret eder. Dili konuşan insan, dil üzerinde, bu tür tecrübelerle zamanın akışı içinde dönüştürülür”.⁶

İnsanın kültürel ve tarihî bir ömre sahip olmasının gizemi dilde saklıdır. Kültürel ve tarihi ve bir varlık olan insan, aynı anda estetik, anlam ve etik varlığıdır, yaratılışın ve ahlakın sahibi olduğu ve bunların bütünü dille ifade ettiği aşîkârdır. Dilsel bir anlatımın manasının zihinsel içeriklerden oluşabildiği düşüncesi genel olarak felsefe tarihi süresince kabul edilen bir düşüncedir. Bu düşüncenin en tanınan temsilcisi John Locke’tur. Kelimeler, nesnelerle ideler arasındaki bağlantıyı kurmaktadır. Locke için ide, bireyin düşünmesi esnasında zihnin nesnesi olan her şeydir.⁷ Özne, dış dünyayı dolaylı olarak dış dünyadaki olgular ve nesnelerin aracısı olan “ideler” yoluyla deneyimlemektedir. Dildeki imleme bağıntısı, kelimeler ile ideler arasındadır. Bu sebeple Locke için dil, zihindeki idelerle düşüncelerin başkalarına aktarılması için vazgeçilmez bir araçtır. Buna rağmen dil, insan yapımı ve uylaşımsal bir oluşumdur. Buna bağlı olarak bir kelimenin manası, zihinde ona karşılık gelen idedir.

1.1.1. Dilin Kökeni

İnsan dili nasıl doğmuştur? Dilin gelişimi nasıl olmuştur? Bu gibi soruları yanıtlamak kolay olmasa da dil bilimcilerin dilin kökeni ile ilgili birtakım hipotezleri bulunmaktadır. İlk olarak dil kullanımının, insanlık tarihinin başlangıcı ile başladığı düşünülmektedir. İnsanların mağarada kullandığı çizimler ve işaretlerin belli oranlara figürlere malik olduğu bir yüzeyde, belli yönlerde sıralandığı zamanki halinin yazı dizgesine dönüşümüyle başlamaktadır.

Konuşmak için ilk olarak konuşmayı anlamlandıracak sağlam bir beyne sahip olmak ve tüm sesleri çıkarabilmeyi sağlayacak vokal organlara ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmacılar, M.Ö. 100.000-300.000 yılları aralığında Avrupa’da yaşayan insan benzeri canlıların bir tür ilkel konuşmaya sahip olabileceğine dair inceledikleri

⁶ Martin Heidegger, **On the Way to Language**, tr. Peter D. Hertz, Harper&SanFrancisco, 1982, s. 57.

⁷ Altuğ Taylan, **Dile Gelen Felsefe**, İstanbul: YKY, 2008, s. 28.

araştırmalarını açıklamışlar ve bu canlıların kafataslarının içindeki boşlukların alçı modellerini çıkararak bunun sonucunda oluşan beynin büyüklüğü dikkate alındığında, bu canlıların modern insan beynine sahip olabileceği gözlemlenmiştir.⁸ Ancak vokal organlar yumuşak yapıda olduklarından, çürümüş ve bu mevzu ile alakalı ileri bir fikir iddia edilememiştir.

Yine M.Ö. 8000 yılından önce insanların konuşmaya başladığı yönünde araştırmacıların tahmin ve düşünceleri bulunmaktadır. Yazı ve resim, hızlı bir biçimde kullanışsız hale gelince bu durumu kolaylaştırmanın yolları aranmıştır. Bir hipoteze göre dil, insanın doğadaki sesleri taklit etmesinden doğmuştur. İşaretlerle anlaşma zorunluluğu olan ilkel insan, çevresindeki varlıkların seslerini taklit ederek kendini anlatmaya çalışmıştır.⁹ Dildeki seslere karşılık olarak işaretler ilave etmek bu durumun bir çözüm yoludur ve bu işaretler resimlerle beraber yeni kelimeler oluşturmak için kullanılmıştır.

Her harfin bir sese karşılık gelen yazma yöntemine “alfabetik” adı verilmektedir. Mısır’da, alfabetik yazımın en eski örneği keşfedilmiştir. Bu yazımın 3400 yıllık yazılı bir kireç taşı parçasına yazıldığı, bu yazımdaki kelimelerin üçünün B, C ve D harfleriyle eş değer olduğu, böylece Latin alfabesinin, İngiliz dilinin ve daha birçok dilin bugünkü halini aldığı iddia edilmektedir.¹⁰

Dilin kökenine dair tarihsel fikirler farklılık gösterdiği için diğer kültürlerdeki inanca dayalı açıklamalar bulunmaktadır. Bu açıklamalardan bir tanesi Çin kültüründeki bir su kaplumbağası ve sırtındaki çizgili şekillerin taşıdığı yazımın sırrıyla imparatorun önüne gelip yazıyı öğretmesi; diğer bir örnek ise Babillilerde yarı balık yarı insan bir deniz canavarının sudan karaya çıkarak insanlara yazıyı öğretmesidir.¹¹

Hintlilerde, ana tanrı Brahma’nın kendi görünüşlerinden biri olan ve insan dilinin tanrısı olarak farz edilen Vâk aracılığıyla dünyayı ve içindeki varlıkları yaratması; Mısırlılarda, ana tanrı Ra’nın, dileklerini, kendi dili ve habercisi olarak

⁸ Atilla Özkırmı, **Dil ve Anlatım**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 1994, ISBN: 975-7362-33-6, s. 14.

⁹ A.e., s. 15.

¹⁰ A.e., s. 16-17.

¹¹ Caner Kerimoğlu, 2016, “Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar”, **Dil Araştırmaları**, S. 18, s. 49.

gördüğü tanrı olan Tôt aracılığı ile yerine getirmesi diğer örneklerdendir.¹² İbranilerde ise, tanrı yarattığı canlılara isim vermesi için Hz. Âdem'e emir vermiş; Âdem'in bütün canlılara isim vermesinden sonra, dünyada tek bir dilin oluşumunu sağlamıştır. Böylelikle insanlar, Tanrı katına ulaşabilmek için Babil'de göğe doğru çıkan bir kule inşa etmeye başlamış, Tanrı insanların dilini karıştırarak dünyanın her yerine dağıtmış, Hz. Âdem'e konuşma kabiliyeti bahşedilmesi ve onun nesneleri isimlendirmesi, Bâbil Kulesi hikâyesi gibi bilimsellik taşımayan, inanışa dayalı ifadeler uzun bir süre dilin kökeni konusunda etkili olmayı sürdürmüştür. Kuvvetini de inanıştan alması sebebiyle çeşitli düşüncelerin ortaya çıkmasına mani olmuş, hemen hemen 18. yüzyıla dek bu kuvvetini muhafaza etmiştir.

18. yy. Aydınlanma Çağı felsefecilerinden olan Adam Smith 1759 yılında ilk insanların ilk olarak sessiz dil, vücut ve yüz hareketleriyle diyalog kurmaya çalıştığını iddia etmiş, 1765 yılında Thomas Reid, pandomime ve mimiğe dayalı olduğunu savunmuş, De Brosses dil ile ilgili eserinde dilin ilk olarak yansımalarla başlangıç yaptığını desteklemiş, 1781 yılında Jean-Jacques Rousseau dilin hem ağlamalardan hem de el hareketlerinden doğduğunu iddia etmiş ve sonrasında şarkıların ve ritüellerin ağlamayı dile çevirdiğini yorumlamıştır.¹³

Dilin kökeni, disiplinlerarası çalışmaları öncelikli kılmaktadır. Beyin ile alakalı bilimlerden olan dil bilim, antropoloji ve arkeoloji gibi çeşitli alanların bilgileri dil ile paralel değerlendirilmektedir. 1950'li yıllardan sonra dilin kökeni ile ilgili faaliyetler hızlanmış, dilin çok amaçlı bir olgu oluşu, onu çeşitli disiplinlerin araştırma konusu yapmıştır. Biyoloji, Antropoloji vb. disiplinlerarası dallardan oluşan dilin kökenine ait çalışmalar günümüzde önem kazanmıştır. Çünkü insanların çeşitli alanlardan gelen birbirinden farklı görüşleri, düşünceleri ve araştırmaları bilimdeki “en zor” problemin çözümü ile ilgili tüm dünyayı umutlandırmaktadır.

¹² Caner Kerimoğlu, 2016, “Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar”, **Dil Araştırmaları**, S. 18, s. 50.

¹³ A.e., s. 54.

1.2. Dilin Özellikleri ve İşlevleri

Dil terimi; kuramsal, duygusal ve istence bağlı içeriklerin anlamlı işaretlerle belirtildiği bir aracı betimlemektedir.¹⁴ Dil bir işaretler sistemidir ve toplumsal, aynı zamanda ulusal bir kurumdur.

“Bir milleti var eden maddi ve manevi değerlerinden müteşekkil kültürü ile bu değerlerin korunup kayda geçirilerek yarınlara taşınmasında önemli işlev gören dil, o milleti ezelden ebede taşıyan iki dinamik unsurdur.”¹⁵

Toplum dilden yoksun olamaz bu yüzden dil, insanın varlığı ile varlığını sürdürdüğü gibi, toplumları da etkilemeyi sürdürür. Dil, bir toplumun kültür kimliği olarak görülmektedir.⁸ Toplumun sanatı, edebiyatı, tekniği ve felsefesi ile kültürü, âdet ve gelenekleri, düşünceleri dil ile bir dayanışma göstermektedir. Töre ve geleneklerin nesilden nesile iletilmesi ancak dil aracılığıyla gerçekleşebilir.¹⁶

Dil, hem dış dünyadan ayrılan kavramları saklayan bir mekanizma, hem de bu kavramları anlamlı bir şekilde birleştiren ve aktaran bir vasıta işlevi görmektedir. Dilin ana işlevi, birlikte hayat sürmenin ön şartı olan bildirişme ve haberleşme ihtiyacını karşılamaktır. Dil, üretilen iletilerin diğer tarafa aktarılmasını sağlayarak iletişimin gerçekleştirilmesinde bir araç görevindedir. Dil, sembolize etmeden yararlanarak insanlara dış dünyayı sembolleştirme ve bu sembollerden de iletiler oluşturmaktadır.¹⁷ Her canlı varlık için bir ihtiyaç olduğu, ancak bu yeteneğin en gelişmiş ya da gelişmeye uygun şeklinin insana verildiği ve bu nedenle insanın uzun bir zaman diliminde kendisiyle tanımlandığı göz önünde bulundurulduğunda dilin amacının, insana ihtiyaçlarında yardımcı olmak ve kendini ifade etmesine imkân sağlamak olduğu söylenebilir.

¹⁴ Caner Kerimoğlu, 2016, “Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar,” **Dil Araştırmaları**, S. 18, s. 49.

¹⁵ Mehmet Yolcu, 2002, “Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları Bağlamında Kavramsal Bir İnceleme,” **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi II**, S. 4, s.68.

¹⁶ Ali Göçer, 2013, “Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, s. 55.

¹⁷ Şükrü Ünalın, **Dil ve Kültür**, Ankara, Yayınevi Nobel Akademik Yayıncılık, 2005, s. 14.

“Dil, evreni olduğu gibi bırakmayıp evrene değışiklikler getirmekle işin, eylemin önemli özelliğini paylaşır. Dilin bir değil birçok, hatta sonsuz görevleri olduğu öne sürülebilir. Nitekim evrene bakıp bulunduğunu sergileyen sözcüklerin, konuşmaların yanında eylemsel, sözleşmeci, duyurucu, yargılayıcı, yetki kullanıcı, işle bağlayıcı, davranışçı ve daha başka benzeri deyimler yer alır. Bütün bu deyimler sözün, bir şey söylemekle yetinmediğini; ayrıca birini etkileme amacı güttüğünü; bu çeşit sözlerden bir bölümününse bir eylem gerçekleştirdiğini, yani etkiyi başardığını ortaya koymaktadır”.¹⁸

Dil, bireysel oluşunun yanı sıra toplumsal bir özelliğe de sahiptir. Bir yandan bireyin duygularını, amaçlarını, fikirlerini ve düşüncelerini anlatabilmesi ve karşı tarafa aktarabilmesi, diğer bir yandan ise bir ulusun bireylerini birbirleriyle yakınlılaştıran, geçmişı ile geleceği arasında bir köprü kuran evrensel bir faktördür. Dilin amacı, insanın kendini ifade etmesine olanak sağlamaktır.

1.3. Dilin Türleri

Amerikalı dil bilimci Charles Albert Ferguson dil türünü; doğal iletişim bağlamlarının tümünde kullanılabilecek anlamsal kapsama sahip olan, ölçüde homojen konuşma kalıplarından oluşan ve eşzamanlı betimleme teknikleriyle incelenebilecek bir bütün olarak tanımlamaktadır.¹⁹

Her dile ait değışik türler bulunmaktadır. Aslında dilin, kendisinin oluşturmuş olduğu türlerinin toplamı olduğu söylenebilir. Bir dil türünü diğerinden ayıran etmen bir dizi dilsel birimdir.²⁰ Bu görüşle ilişkili bir diğer görüş İngiliz dil bilimci Richard Hudson'a aittir. Hudson'un da dile getirdiği gibi genel dil türü kavramı; geleneksel lehçe, dil ve deyiş terimlerini içermektedir. Hudson, dil türleri arasındaki bağın sınırlı olmadığını; değışik dil türlerinin kullanım alanlarının birbiriyle çakışmalar yaşayabileceğini dile getirmektedir. Fakat, bir dil türünün toplumla olan ilişkisinin olduğunu, söz konusu dilsel birimleri ne zaman ve kim tarafından kullandığının önemli olduğunu da aktarmaktadır.²¹

Nitekim toplum dil biliminde bireyin önemi vurgulanabilir. Bireyin öncelikli olarak dil kullanımını, sonrasında toplumdaki dil kullanımını anlaması gerekmektedir. Her bireyin çeşitli dilsel deneyimlerinden sonraki dil kullanımı da değışkenlik

¹⁸ Nermi Uygur, 2000, **Kuram-Eylem Bağlamı**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s.37.

¹⁹ Ronald Wardhaugh, **An Introduction to Sociolinguistics**, Basil Blackwell, 1986, s. 22.

²⁰ Charles A. Ferguson, **Language Structure and Language**, £/se.Stanford, Stanford Un. Press, 1911, s. 30.

²¹ Richard A. Hudson, **Sociolinguistics**, Cambridge, Cambridge University Press, 1980, s. 12.

gösterebilmektedir. Bu bakımdan her bireyin kendine özgü bir dili bulunmaktadır. Her bireyin toplumda geldiği bölge, toplumsal katmanı, yaşına göre bir yeri olduğu ve bireyin kendisini bu katmanlara göre belirli bir yere yerleştirdiğini ve dilini de diğer davranışlarıyla birlikte durumuna göre ayarladığı hakikidir. Dilin türlerinden bahsedildiğinde anadil, ortak dil ve konuşma-yazı dili büyük önem taşımaktadır.

1.3.1. Bölgesel ve Toplumsal Dil Türleri

Bölgesel dil türlerinde ana dil olarak “ana” sözcüğü anne anlamından ziyade; temel, kaynak, esas, asıl ya da ortak anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle ana dil, farklı diller barındıran kaynak dil ve bazı dillere zemin oluşturan birden fazla dilin kökenini oluşturmaktadır.²² Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe sözlükte ana dilin tanımını, kendisi dışında türemiş olan diller veya lehçeler olarak yorumlamıştır.²³

Buna göre bölgesel ve toplumsal dil türlerine lehçe, ağız ve şive örnekleri olarak gösterilebilir. Yazılı gelenekleri olan, aynı dil içinde toplumsal, tarihsel ve kültürel nedenlerle kimi değişiklikler olduğu; o dilin kendi içinde çeşitlendiği dil biçimlerine lehçe; bir ülkede geçerli olan genel lehçe içinde, yazılı geleneği olmayan ve o ülkenin çeşitli bölgelerinde konuşma dilinde görülen söyleyiş farklarına ise ağız adı verilmektedir.²⁴ Şive ise bir dilin bilinen tarihi ilerleyişi içinde ayrılmış olup kimi şekil ve ses başkalıkları gösteren dallarından oluşmaktadır. Türk dili açısından Türk lehçelerine Çuvaşça ve Yakutça, Türkçenin bilinmeyen zamanda anadilinden ayrılmış olan örnekleridir.²⁵

²² Şerif Oruç, 2016, “Türkçede Ana Dil ve Ana Dili”, **Journal of Turkish Language and Literature**, Volume:2, Issue: 1, s. 311.

²³ **A.e.**, s. 311- 312.

²⁴ **A.e.**, s. 312.

²⁵ Mehmet Ölmez, 2005, “Türkçede Dini Tabirler Üzerine”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, S. 15, s. 214.

Şekil 1.1: Dünya Anadil Günü Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.indyturk.com>, Ert: 04.08.2021.

Kırgız, Kazak ve Özbek Türkçeleri, Türkçenin şivelerindendir.²⁶ Ağza örnek ise Türkiye Türkçesi, bir lehçenin Ege bölgesi ya da Karadeniz bölgesi ağzı bu lehçe içinde bir bölgede görülen söyleyiş farklarının adıdır.²⁷ Ayrıca, tüm dünyada her yıl uluslararası ana dil günleri düzenlenmektedir. (Şekil 1.1)

1.3.2. Ölçünlü Dil Türü

Bir dilde, bölgeler üstü uzlaşma aracı olarak bilinip onaylanan ve kurumlaşan standart dil türüdür.²⁸ Bir dilin tarihi boyunca bir ülkede ya da farklı alanlarda siyasal, toplumsal, kültürel etkenlerle ağız ya da lehçe denilen dil birliklerinin oluşumu, dilin değişmekte ve gelişmekte olan bir olgu olmasıyla açıklanabilir. Bu değişimler lehçe veya ağız olarak zamanla yaygınlaştıkça o toplumun ortak dili konumuna gelir.²⁹ Türkiye’ de kullanılan ortak dilin, İstanbul ağzı (İstanbul Türkçesi) olduğu örneği verilebilir. Yurt dışı örneği olarak ABD’de çeşitli etnik grupların çeşitli dil türleri kullandıklarına rastlanılmaktadır. Yine Musevi ve İtalyanların ölçünlü İngilizceden

²⁶ Mehmet Ölmez, 2005, “Türkçede Dini Tabirler Üzerine”, **Türk Dilleri Araştırmaları**, S. 15, s. 214.

²⁷ Atilla Özkırımlı, **Dil ve Anlatım**, Ankara:Ümit Yayıncılık, 1994, ISBN:975-7362-33-6, s. 22.

²⁸ (Çevrimiçi) <https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/>, Ert: 06.08.2021.

²⁹ Doğan Aksan, **Her yönüyle Dil**, Ana Çizgileriyle Dilbilim 1, TDK, Ankara, 1977, s. 141.

ve siyahîlerin kullandığı “Black English” adı verilen dil türünden farklı dil türleri kullandıkları gözlemlenmiştir.³⁰

Konuşma-yazı dilleri ele alındığında insanların birbirleriyle anlaşmak için sesli olarak konuştukları dile konuşma, konuşulan ortak dilin yazışmalarda kullanılması, sanat eserlerinin ve bilimin bu ortak dille yazılmasına da yazı dili denir.³¹ Konuşma dili denildiğinde akla ilk olarak toplumun farklı kesimlerine göre kişiden kişiye değişiklik göstermesi gelmektedir. Nitekim bu farklılıklar söyleyiş ve ses farklılıklarıdır.

Konuşma dilinin en önemli aracı ses, yazı dilinin aracı ise yazıdır. Türk yazı diline ait ilk yazılı ürünler, VIII. asıra uzanan Anadolu’dan ve Asya’dan günümüze kadar gelen sayısız eserlerden oluşmaktadır. Bu nedenle konuşma dili olarak Türk dilinin tarihi eskilere dayanmaktadır. Konuşma dili ile yazı dili arasındaki başlıca fark ise yazılı anlatımda dil kurallarına uymanın mecburi olmasıdır.³²

1.3.3. İşlevsel Dil Türü

Robert Dittmar’a göre işlevsel dil türleri; özel diller, farklı iletişim ortamlarına, resmi ve resmi olmayan durumlara, işyerindeki koşullara ve dili kullanan bireyin kimi özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir.³³ Böylelikle, bir birey işyerinde meslektaşlarıyla, evdeki yakınlarıyla, resmi bir toplantı gerçekleştirdiği kişilerle birbirinden farklı ifade biçimleri kullanarak iletişim kurabilmektedir.

Her özel dilin birbirinden değişik terim, kavram ve deyimlerden oluşan ayrı bir sözlüğü bulunmaktadır.³⁴ Ayrıca dilin toplumsallığı, kişinin diline etki eder ve söyleyiş farkları, ses özellikleri gibi farklılıklar söz konusudur. Nitekim sözcüklere yüklenen anlam da değişmektedir. Bu anlam değişmesi, özel dil olan argoda karşımıza çıkmaktadır. Argo, bir meslek grubunun, bir toplumsal sınıfın veya bir toplum üyesinin kullandığı, yaygın dile yeni sözcükler katarak oluşturulan özel bir

³⁰ Güray Ç. König, **Toplumdilbilim Açısından Dil ve Dil Türleri**, Dilbilim Araştırmaları, Ankara, Hitit Yayınevi, 1991, s. 63.

³¹ Atilla Özkırımlı, **Dil ve Anlatım**, Ankara:Ümit Yayıncılık, 1994, ISBN:975-7362-33-6, ss. 24.

³² A.e., s. 24-25.

³³ Robert Dittmar, **Sociolinguistics**, Edward Arnold Ltd. 1976, ISBN-10. 071315828X, s. 110.

³⁴ A.e., s. 111.

dildir.³⁵ Bilim dili, özel dil olsa da argo olarak kullanılmamaktadır. Ancak aynı işte çalışan kişilerin kendi aralarında bilimsel bir dille, genel dil haricinde argo denilebilecek bir dille konuşmaları olasıdır.

Argo, özellikle yabancı dillerin birbiriyle karmanlaştığı toplumsal yaşayışta, ortaklaşa ilişkiler çerçevesinde oluşup gelişmektedir. Bu farklı görüşlerden toplum dil bilimcilerin toplumsal ve bölgesel dil türleri hususunda bütünleştikleri; işlevsel dil türleri olarak isimlendirilen deyiş biçimleri ve özel diller konusunda ise farklı görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bu yüzden deyiş biçimleri belirli toplumsal hallere göre farklılık göstermekte; özel diller ise toplumsal veya mesleki bir grubun kendine has dilsel birimlerinden oluşmaktadır. Jargon ise, değişik meslek gruplarının kendi aralarında oldukça ayrımlı bir dil kullanmalarıdır. Jargon; argonun, dilin söz düzeyindeki birimlerine bir grubun verdiği değerler ve kattığı yeni anlamlarla oluşmaktadır.³⁶ Jargon, grup ya da meslek dışındaki kişilerin kendi aralarında daha kolay anlaşması için kullanılmaktadır.³⁷

1.4. Dil ve İletişim İlişkisi

Dil, insanları sosyalleştirmekte, onlara var oluşlarını hatırlatmakta ve onlara ortak yaşam alanları takdim edilerek iletişimi faal kılan topluluklara dönüşmesini sağlamaktadır. Dil, tabuları örtme yöntemi ile kendini yeniden ifade etme imkânı sağlayarak iletişime kolay bir anlatım ve anlamlandırma boyutu kazandırır.³⁸ Düşüncelerin iletişimi olmadığı için toplumun duyulara hitap eden bazı göstergeler bulması gerekmektedir. Bu hususta dilin esas olarak düşünceyi anlatmaya yaradığı düşünüldüğünde, dilin iletişim süreci içerisindeki aktarma görevinin önemi kaçınılmazdır.

Bilinen en eski toplumlar dahi dilin kullanımıyla anlaşmalar sistemi oluşturulmuştur.³⁹ İnsandan hayvanlara, her varlığın bir haberleşme dizgesi,

³⁵ Güray Ç. König, **Toplumdilbilim Açısından Dil ve Dil Türleri**, Dilbilim Araştırmaları, Ankara, Hitit Yayınevi, 1991, s. 64.

³⁶ A.e. s. 66.

³⁷ (Çevrimiçi) <https://www.edebiyatogretmeni.org/dil-kultur-iliskisi/>, Ert:13.08.2021.

³⁸ Süleyman K.. Yalçın ve Murat Şengül, 2007, “Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri”, **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları**, Volume 2/2, s. 767.

³⁹ İsa Kayaalp, **İletişim ve Dil**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, s. 107.

birbirlerine birtakım bildirimleri bulunmaktadır.⁴⁰ Bu dizgeler ve bildirimlerde iletilerin aktarım aracı dildir. Dil, düşüncenin aktarıcısı olduğu için insanların en değerli varlığından biridir.

Çünkü insanın dünyayı anlama sebebi olan dil, insanların tecrübelerini paylaşımları için bir araç olmakta ve insanlar arasındaki dayanışmayı olanaklı kılan bir yetenek haline gelmektedir.⁴¹ Bu doğrultuda dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan en güçlü araçtır. İnsan, iletişim sürecinde, zihinsel işlemleri denetleyebilen dilden vazgeçemediği gibi dili, dış dünyadaki doğal göstergelerden ayrılarak ve çözümleyerek sembolik bir âleme aktarmakta ve bu yolla da onları yapay sözcüklere dönüştürmektedir. Bu açıdan dil, varlıklarla zihin arasında bir köprü kurarak onların iletiler dünyasına, varlık âlemine ve gerçek dünyanın göstergelere dönüştürülmesine sebep olmaktadır. Dil, düşüncelerin oluşumunda ve denetiminde, kurallar doğrultusunda mantıklı iletilerin oluşması açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu durum da iletişimin en iyi şekilde aktarımını sağlamaktadır. Dil, kendisini oluşturan sözcük dizimi (sentaks), ses bilgisi (fonoloji), biçim bilgisi (morfoloji), anlam bilgisi (semantik) ve kullanım bilgisi (pragmatik) bileşenleri sayesinde iletilerin insanlara doğru bir biçimde aktarılmasını sağlamaktadır.⁴² Çünkü zihinsel uğraş dil ile beraber, dudaklar arasından dışarı çıkmakta; bu çabanın ürünü olarak da konuşmacının kulağına geri dönmektedir. Böylelikle sunuş öznelliğini yitirmeden hakiki nesnellığe dönüşmektedir. Sadece dil bunu yapabilmekte ve bu, dönüşüm olmaksızın devam etmektedir.

“Bu nedenle düşüncenin bir elbisesinden başka bir şey olmayan ve onun bir vasıtası olan dili, ona uygun kılmak gerekir ve öyle ki kişi düşüncelerini dilde, dil ile dilin imkânıyla oluşturur ve yine bu düşüncelerini o dilde, o dil ile o dilin imkânlarıyla başkalarına aktarır.”⁴³

Anadili bu hususta çok önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü insanın hayatında ilk olarak öğrendiği dil, ana dilidir. İnsanın dil yardımıyla başardığı her şeyi, insan

⁴⁰ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000, s. 42.

⁴¹ John C. Condon, **Kelimelerin Büyülü Dünyası-Anlambilim ve İletişim**, Çev: Murat Çiftkaya, İstanbul, İnsan Yayınları, 2000, s. 21.

⁴² Roy Haris ve Tablot J. Taylor, **Dil Bilimi Düşününde Dönüm Noktaları I.**, Çev: Eser E. Taylan ve Cem Taylan, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2002, s. 145.

⁴³ Düccane Cündioğlu, **Anlamanın Buharlaşması ve Kur'an**, İstanbul, Kitabevi Yayınları, 1997, s. 30.

önce ana diliyle öğrenmiştir ve iletişim sürecindeki iletilerini de en anlamlı şekilde yalnızca bu dil ile oluşturabilmiştir.⁴⁴

1.5. Dil ve Toplum İlişkisi

Dil, kişilerin duyduklarını ve düşündüklerini aktarmak için kelimelerle ya da işaretlerle yaptıkları anlaşma olarak tanımlanmaktadır. Dil toplumsal olarak paylaşılan bir olgudur. Bütün insanlar dili duruma uygun olarak kullanmaktadırlar. Dilin duruma uygun kullanımı değişik beceri ve etkinlikleri kapsamaktadır. Amerikalı dil bilimci Noam Chomsky'nin dil kuramı tümüyle homojen bir dil topluluğunda; hiçbir kültürel, psikolojik, ya da toplumsal etkenden etkilenmeyen ve dil yetisini dil kullanımına tümüyle yansıtabilen ideal bir konuşan-dinleyenin dil kullanımıyla betimlemektedir.⁴⁵ Dil ve toplum arasındaki etkileşimlerin netleşmesi adına, her iki kavramı ilk olarak dilbilimsel açıdan, sonrasında ise, toplum bilimi açısından tarif etmeye çalışmak faydalı olacaktır. Toplamak fiilinden türetilmiş olan toplum;

“Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümüdür.”⁴⁶

Bir toplumun ilerlemesi için dil vazgeçilmez bir olgudur. Çünkü dil insan temellidir. Dil ile bir toplumun ortak inanç, kurum ve kültüre dayanması, toplumla dil arasındaki güçlü ilişkiden ötürüdür. Toplumu sadece siyasi ya da iktisadi birlik olarak görmekten ziyade, onu ortaya çıkaran tüm unsurların toplamı olarak ele almak ve dili de bir toplumun binlerce yıllık kültürünün bir ürünü olarak yorumlamak daha bilimsel bir yaklaşım olacaktır. Bu çerçevede bir amaca yönelik olarak insanlar tarafından üretilen bir konuşmanın anlaşılabilmesi için, toplumun varlığı mecburi olup, toplumun diline hakim olması gerekmektedir. Çünkü dilin devamlı olarak kültürel unsurlarla iç içe olması, toplumsal yapıyı oluşturan unsunlar arasında dilin toplumla olan etkileşimi çok daha derindir.

⁴⁴ Walter Porzig, **Dil Denen Mucize**, Çev.Vural Ülkü, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995, s. 15.

⁴⁵ İsmail Çelik, 2017, “Noam Chomsky ve Psiko- linguistik Dil Gelişim Kuramı”, **Turkish Studies**, Vol. 12/28, s.195.

⁴⁶ Zeki İ. Eyüboğlu, **Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü**, Sosyal Yay. İstanbul, 1998, s. 665.

Dil ve toplum birbirleriyle etkileşim içerisinde olduklarından kültürü ortaya çıkarmakta, onu beslemektedirler. Bu hususta işaretler ve seslerin anlamsal özelliklerini, toplumsal kültür ve zihniyette aramak uygun olacaktır. Konuşan kişinin “taş” dediğinde dinleyen kişinin onun hangi nesneden söz ettiğini anlaması örnek olarak gösterilebilir. “Taş” sözcüğü, bilinmeyen bir zamanda belli bir nesne olarak isimlendirilmiş, daha sonrasında bu sözcük kuşaktan kuşağa aktarılarak topluma mal edilmiştir.⁴⁷ Bundan böyle o sözcük, tıpkı adı olduğu nesne gibi kişiden kişiye özgür olarak toplumsal bir kurum mahiyeti kazanmıştır.

Bu hususta dünya üzerindeki tüm diller de, toplumsal yaşayışlara ve toplumların yapısına tabi olarak insanlarla beraber gelişmiş ve değişmiştir. Bu sebeple dilin bir insan niteliği olması nedeniyle evrendeki her şey dilde kendi anlamını bulabilmektedir.⁴⁸

Dil, insan düşüncelerini seslerle dışarıya iletirken, düşünce biçimi toplumda önemli boyutuyla kendini göstermekte ve dil, toplumun geçmişiyle geleceğini birbirine bağlamaktadır. Sadece insana özgü olan dilin, diğer canlılardan farklı olarak duygu, düşünce ve sanat-kültür hayatını, bununla beraber toplumla etkileşimleri içinde geliştirdiği ve diğer canlıların etkinliklerinden herhangi birinde nesneleri simgeleme evresine varamadıkları söylenebilir.⁴⁹

“Toplumun kökeni insan değil, insanın kökeni toplumdur.”⁵⁰

Anlayışını benimseyen Marksist düşünce destekçileri, dili de Marksist toplum modelleriyle izah etmek istemişler; fakat zıt görüştekiler, dilin başka bir şeyin taşıyıcısı olmadığını, kendisinin bir gerçekliğe sahip olduğunu dile getirerek, dil sürecinin ne üç pratik modeli ne taban ne de üst yapı gibi Marksist toplum modelleriyle anlatılamayacağı, toplum dil ilişkilerinin aktif oluşturucu kısmı olduğu ve dilin düşünce ile eş zamanlı var olduğu üzerinde durmuşlardır.⁵¹

⁴⁷ Faruk A. Sinanoğlu, **Dil, Bilgi ve Toplum Üzerine Düşünceler**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 92.

⁴⁸ A.e., s. 92-93.

⁴⁹ Lev S. Vygotsky, **Düşünce ve Dil**, Toplumsal Dönüşüm Yay. İstanbul, 1998, s. 60.

⁵⁰ Rosalind Coward ve John Ellis, **Dil ve Maddecilik**, Çev., Esen Tarım, İletişim Yay., İstanbul, 1985, s. 146.

⁵¹ A.e., s. 146-147.

Bu yüzden dil, söylemle belirmiş, söylemin ise toplumsal düşünceyle (edebiyat, tarih, psikoloji, vb.) karşılıklı bağlantı içerisinde olduğu görülmektedir. Kısacası dil ve toplum dizgelerinin önemsenmeyerek, değerler ve kültürel varlıklar göz önünde bulundurulmadan konuyla ilgili somut bir bilgiye ulaşmanın güç olduğu sonucuna varılmaktadır.⁵²

1.6. Dil ve Kültür İlişkisi

“Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, millet birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir.”⁵³

Ayrıca kültür, insanın sebep olduklarının tümüdür. Kültür kelimesi Latince dilinden “coleri” sözcüğünün kökünden gelmektedir.⁵⁴ Coleri; işlemek, bakmak anlamına gelmektedir.⁵⁵ Yaşam gibi kültür de bireyler arasında bir köprü kurar. Türkçe kullanım şekli ise Fransızcadaki “culture” kelimesinin Türkçe okunuşudur.⁵⁶ Latince “culture”, tarlaya ekin ekmek, sütü mayalamak anlamlarına gelmekte; Türkçe karşılığı olarak da “ekin” veya “maya” olarak ifade edilmektedir.⁵⁷

Kültür ve dil birbirlerinden bağımsız olamayacakları gibi bu iki kavram birbirinden ayrı olarak da düşünülemez. Dil, kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlayan en önemli unsurdur. Bu nedenle dil kültürün taşıyıcısı görevini üstlenmiştir. Dil olmadan kültürün varlığı, değişmesi, gelişmesi ve geleceğe ışık tutması mümkün değildir.

⁵² Faruk A. Sinanoğlu, **Dil, Bilgi ve Toplum Üzerine Düşünceler**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 92.

⁵³ Muharrem Ergin, **Türk Dilbilgisi**, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1982, s. 14.

⁵⁴ Emre Kongar, **Kültür Üzerine**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005, s. 19.

⁵⁵ A.e., s. 19-20.

⁵⁶ A.e., s. 20.

⁵⁷ Emrah Boylu, 2014, “Dil-Kültür İlişkisi ve İran’da Türkçe Öğretimine Etkisi”, **Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S.16 (Özel Sayı II), s. 20.

Şekil 1.2: Dil ve Kültür İlişkisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.nettercume.com.tr/dil-kultur-ve-ceviri-tanimlari/>, Ert: 13.08.2021.

Bu hususta yapılan tasvir ve yorumlara bakıldığında, bazen dildeki bir kelimenin bile insanların gelenekleri, inançları ve ilişkileri adına kendi kültürlerinin aydınlatıcısı olabildiği görülebilmektedir.⁵⁸ (Şekil 1.2) Kültür, insanların tavırlarının; bu tavırları işleyen dilini, düşünce biçimlerini, inançlarını ve bütün maddî manevî deneyimlerinin oluşturduğu eksiksiz bir bütündür. Kültür bir ulusun yaşam biçimidir. Ulusun ortaya koyduğu kültürün tüm öğeleri dilin söz varlığı içinde kıymet görmektedir.⁵⁹ Kültür, dil için inanılmaz bir kaynak; dil de kültür için vazgeçilmez bir araçtır.⁶⁰

Ünlü dil bilimci Alexander Von Humboldt, dilin bir milletin ruhunun dış görünüşü olduğunu ifade etmiş; ulusun dilinin ruhu, ruhunun da dili olduğunu dile getirmiştir.⁶¹ Alman dil bilimci Humboldt'a göre diller, milletlerin beraberinde gelişirler ve onların ruhsal özelliklerinden oluşurlar.⁶² Milletlerin ruhsal özellikleri farklı olduğundan, dillerin yapıları da çeşitlilik göstermektedir. Yaşamakta olan bir kültür, bulunduğu durumu, söz hazinesi olarak şekillendirmektedir. Bu nedenle ölmüş bir dil bile, bir kültürün bir zaman içeriğini bildirebilir. Dil biliminin, tarih

⁵⁸ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim I**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1977, s. 67.

⁵⁹ Wenying Jiang, 2000, "The Relationship Between Culture and Language", **ELT Journal**, C. 54, S.4, s. 328.

⁶⁰ Ali Göçer, 2012, "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S.729, s. 53.

⁶¹ Bedia Akarsu, **Wilhelm Von Humboldt'da Dil-Kültür Bağlantısı**, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1998, s. 52.

⁶² A.e., s. 52-53.

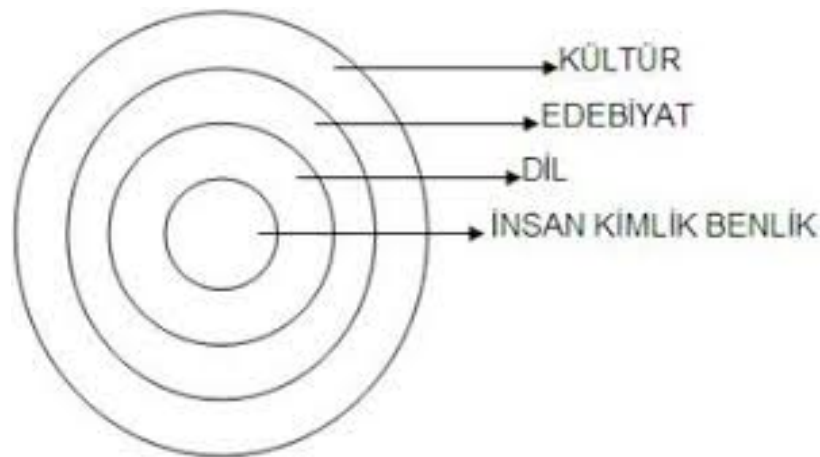
incelemelerinin esas dayanağı bu sebeptendir.⁶³ Ayrıca Alman kültürünün gelişme kaydedilmesi için Alman dilinin gelişim göstermesi gerektiğini destekleyen Gottfried Leibniz, düşünce ve dil arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Leibniz'e göre; dil aklın aynasıdır.⁶⁴

Dil ve kültür ilişkisinin tarihi araştırmalarında filologların eski metinleri incelemeleri dikkat çekmektedir. Örneğin, Köktürk harfleriyle yazılmış bir mezar taşında görülen Hintçe, Çince bir sözcük, kültür ve dil tarihi açısından mühim bir anlam taşımaktadır.⁶⁵ Türklere ait eski metinlerde yalın Türkçe sözcüklere değer vererek yabancıları umursamamak, hem kültür tanımına hem de bilimsel düşünceye uymamaktadır. Dilde her sözcüğün ses, yazılış, şekil ve anlamını sağlayan, kültür ve dil bağılılığıdır. Bu yüzden, dünya üzerindeki tüm destanların, hikayelerin, romanların ve şiirlerin dili, yazıldığı çağ ve yöreden ayrı düşünülemez. Dil hem kültürün hem eğitimin hem de düşüncenin bir aracıdır. Düşünce, dile ilham vermediği sürece bilgiye çevrilemez. Bilgi de dil olmadan öğretilemez.

1.7. Dil ve Edebiyat İlişkisi

Dil, edebiyat, kültür ve benlik duygusu bir halka içerisinde birbirlerine bağlı kesişim kümeleri içerisinde yer almaktadır. (Şekil 1.3)

Şekil 1.3: Dil ve Edebiyat İlişkisi Görüntüsü

Kaynak:(Çevrimiçi)https://bilgiyelpazesi.com/egitim_ogretim/dil_kultur_arasindaki_iliski/dil_kultur_edebiyat_arasindaki_iliski_baglanti.asp, Ert: 22.08.2021.

⁶³ Macit Gökberk, **Değişen Dünya Değişen Dil**, İstanbul, YKY, 1997, s. 71.

⁶⁴ Ruhattin Yazoğlu, 2005, "Dil-Kültür İlişkisi", **Muhafazakâr Düşünce Dergisi**, S. 5, s. 131.

⁶⁵ A.e., s. 131-132.

Dil ile kültür arasındaki ilişkinin yadsınamaz olduğu bilinmekte, kültürün oluşmasında ve nesilden nesile taşınmasında dilin varlığı ve önemi her zaman vurgulanmaktadır. Edebiyat, dilin sanatsal fonksiyonları ile kullanıldığı bir bildirişim alanıdır, yegâne aracı dildir. Bu yüzden dil ne kadar gelişirse edebiyat da o kadar gelişim göstermektedir.⁶⁶ Edebiyatçı dili uygularken yeni baştan oluşturur ve dilin gelişmesine katkı sağlar, zenginleşen dil yazın ehillerine yeni kavrayışlar kazandırır. Yazarların ve şairlerin yapıtları, dile dahil ettikleri değerler bakımından da yorumlanabilir. Edebiyat, bir dilin sanatsal fonksiyonlarının yoğun bir biçimde kullanıldığı ve birçok benimseme duyusuna ait endirekt bir kitle iletişim aracı olarak ölçümlenebilir.⁶⁷ Bu sebeple Alman filozoflardan J. G. Fichte, edebiyatı her türlü uzlaşmanın sanatsal aracı olarak betimlemiştir.

“Dil edebiyatın temelidir, edebiyat ise bir milletin ruhudur. Edebiyata sahip olamayan veya edebiyatları gelişmemiş olan milletler, milli birlik vücuda getiremezler. Söz, hitabet, şiir, tiyatro, roman, gazete makaleleri o milletin manevi varlığını oluşturur.”⁶⁸

Edebiyatın tarih boyunca toplumsal varyasyonlarındaki önemli görevi; öngörülen toplum düzeni ve önerilen insan tipi ilk olarak edebiyatın kurmaca dünyasında şekillenmiştir. Bu şekillenme sürecini çoğunlukla toplumun ihtiyaçları karakterize etmiş, pragmatist toplumlarda edebiyata bir kültürleme aracı olarak resmi olmayan bir eğitim kurumu görevi yüklenmiştir. Bu görev uluslaşma sürecinde destanlarla oluşturulmuştur.

Durumlar karşısında ortak bir duyuşsal davranış geliştirme ve bu davranışı kültürel kimliğin bir ilkesi olarak nesilden nesile taşıma hususunda da diğer sözlü edebiyat eserlerinin fazlasıyla önemli bir görev üstlendiği söylenebilir. Fakat bir dilin işlenme ve büyüme noktası yazın edebiyatıdır. Zira toplumsal olan dili oluşturan ve yenileyen kuvvet, sözdür. Doğrusu bir dilin gelişme göstermesi, bireylerin katma değer meydana getirmesine tabidir. Bunu da fazlasıyla, yegâne malzemesi dil olan sanatçılar şairler, ozanlar ve yazarlar kanıtlamışlardır. Bu da dilin esaslı bir biçimde kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. İnsan, tarih süresince kullandığı her aracı

⁶⁶ Muhsine Börekçi., 2009, “Dil-Edebiyat İlişkisi Bağlamında Arif Nihat Asya’nın Türkçesi: Destanca, Divanca ve Hakanca”, **Tübar-XXV**, s. 28.

⁶⁷ Gürsel Aytaç, **Edebiyat ve Medya**, Ankara, Hece Yayınları, 2005, s. 12.

⁶⁸ Mehmet Kaplan, **Kültür ve Dil**, İstanbul, Dergah Yayınları, 31. Baskı, 2013, s. 119.

iyileştirmenin usullerini keşfetmiştir ve insanoğlunun kullandığı her aracın ilerleyişi ve işleyişi önem arz etmektedir.

Edebiyat da bu yol ile bir dilin işlenmesi açısından o dilin anlatım olanaklarını artırmakta ve desteklemektedir. Bir edebî metinde dil, zorlanabildiği ölçüde zorluklarla karşılaşabilir. Zorlanmayan, üretilmeyen edebiyat metni, edebiyat ve ilerleme gösteremeyen dil, hem gelişemez hem de ölür. Edebiyat bir dilin dirayetini sağlama alır ve ömrünü uzatır. Bu yüzden dil ile yakından ilişkilendirilen edebiyat eğitimi insanlık bakımından oldukça önem taşımaktadır.⁶⁹

1.8. Dilin Korunması ve Geliştirilmesi

Dil; bir topluluğun yalnızca haberleşmesini sağlayan bir araç değil, aynı zamanda bir milletin muhakeme etme ve tefsir etme zenginliğidir, özgürlüğüdür. Kendi dilini koruyamayan ve onu yabancı dillerin etkisinde bırakan bir ulusun; değerlerine ve kültürüne yabancı, geçmişiyile bağını koparan kuşakların korkulu rüyası, bununla birlikte de mecburi gerçeğidir çünkü toplumların yıkılmasına sebep olan ana faktörlerin ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra, manevi değerleri olduğu ve bunun da dille gelecek nesillere aktarıldığı hatırlanmalıdır.⁷⁰

Dilin mimarîsi, o dilin yapısı anlamına gelmektedir. Bu nedenle diller sınıflandırıldığı gibi yapılarına göre de sınıflara ayrılmıştır. Örneğin; Türkçe dili yapı bakımından sondan eklemeli bir dildir. Kökü değişkenlik göstermektedir. Çekim ve yapım ekleri kelimelerin sonlarına eklenmektedir. Bu nedenle dilbilgisi araştırmalarında dilin yapı özelliği esastır. Her millet bu teorilerle dilini gözetmekte ve dilbilgisini oluşturmaktadır.⁷¹

Dilin geliştirilmesi için yapılacaklar şöyle sıralanabilir:

1. Gelecek kuşaklara çok küçük yaşlardan beri masal kitaplarının okunması gerektiği aktarılabilir, böylelikle gelecek kuşakların daha çok düşünen, dinleyici, sorgulayan, konuşan ve üretken bireyler olması sağlanabilir.

2. Okuma etkinliklerinin artırılması ve okunan kitaplarla ilgili aile bireyleriyle paylaşımlarda bulunulması gerekmektedir.

⁶⁹ Mehmet Aydın, 2006, “Edebiyatın Dili Üzerine”, **MEB Dergisi**, V.34, Issue 169, s. 5.

⁷⁰ Zekeriya Sezer, 2018, “Dilini Koruyan Geleceğini Korur”, **Türk Dili**, S. 797, s. 74.

⁷¹ Nejat T. Gencan, **Dilbilgisi**, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2001, s. 32.

3. Farklı dilleri tanımak adına o dillerin kültürleriyle ilişkilerini anlamaları sağlanabilir.

4. Dilin gelişimini sağlamak için ne kadar erken eğitime başlanırsa o kadar yol kat edilir. Bu bakımdan çocukluk döneminde verilen dil eğitimi büyük önem taşımakla birlikte; ailelerin evlerinde çocuklarına yüksek sesle metinler okutması, okullarda bu eğitimin sürekliliği ve okuma sonunda çocukların ödüllendirilmesi gerekmektedir.⁷²

5. Bir öğretmen/eğitmenin öğrencilerine sözlük kullanma alışkanlığını kazandırması, bu öğrencilerin teknolojik gelişmeler ışığında teknolojik aletler aracılığıyla kullandıkları dijital sözlüklere başvuruyor olması, bu sözlükler aracılığıyla aranan veya öğrenilen her sözcüğün bir diğer anlamını, cümle içinde nasıl kullanıldıklarını, mecazen hangi anlama geldiklerini hem öğretir hem de bakılan sayfalardaki başka sözcüklerin de görülmesini sağlamaktadır.⁷³

Esasında bir entelektüel bireyin günü gününe dil üzerine düşünüp konuşması, tartışması gerekmektedir. Dilini iyi bir şekilde geliştiren ve ilerleten toplumlar, hiç kuşkusuz erdemli bir kültür ve uygarlık kurma olanağını elde etmektedirler. Güçlü bir uygarlığı ve kültürü olan fakat dili yetersiz olan bir topluluk yoktur.⁷⁴ Bu hususta ülkelerde kutlanan dil bayramları da önem taşımaktadır. Nitekim Atatürk'ün dile getirdiği ve fark edilmesini sağladığı husus budur. Atatürk'ün, 1932 yılında dilimizi incelemek ve geliştirmek, Türkçenin sözlüğünü düzenlemek ve klasik Türk metinlerini gözetmek için Türk Dilini “Tetkik Cemiyeti” adı altında halkla buluşturduğu bilinen bir gerçek olmakla birlikte, Türk Dili Kurultayı da ilk olarak yine 1932 yılının 26 Eylül'ünde Dolmabahçe Sarayı'nda tertip edilmiştir.⁷⁵

Geçmişin önemli kaynaklarını okuyarak ve anlayarak onları korumak, geleceğin bilimini oluşturacak ve uygarlık birikimini geleceğe aktaracak bir dil edinebilmek için “dilin” üzerine büyük bir duyarlılıkla eğilmek, bu hususta yalnızca dil bilimcilerin ya da yazarların değil her bireyin vazifesi olmalıdır.

⁷² Ali Çavuşoğlu, 2006, “Ana Dili, Edinimi, Önemi ve Geliştirilmesi”, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 11:1, s. 44.

⁷³ (Çevrimiçi) <https://www.haksozhaber.net/dili-gelistirmek-dusunceyi-gelistirmektir-101793h.htm>, Ert:18.08.2021.

⁷⁴ (Çevrimiçi) <http://istanbul.gov.tr/dilini-gelistiren-toplular-yuksek-bir-kultur-ve-medeniyet-kurabilir>, Ert:18.08.2021.

⁷⁵ (Çevrimiçi) <https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/tarihce-2/>, Ert:18.08.2021.

Bu bakımdan Türkçe büyük bir coğrafyaya yayılmış, eski ve evrensel bir dildir. Milyonlarca insanın doğruca kavradığı ve bir o kadar insanın rahat bir şekilde iletişim sağladığı geniş kapsamlı bir dildir. Hiç şüphesiz dili korumak ve geliştirmek için geçmişten gelen bu dil birikimini geleceğe taşımak, gelecek nesillere zengin ve olanakları günden güne artan dil mahareti kazandırmak için gerekli sorumluluk ve çabanın gösterilmesi, her bireyin dile sağlayacağı yarar, emek ve gayretiyle gerçekleşecektir.

1.9. Müze ve Dil İlişkisi

Dilin; insan kimliği, algı ile önemli bir ilişkisi olduğu ve dolayısıyla evrensel olarak paylaşılan kültürel mirasın önemli bir biçimini oluşturduğu aşikârdır.⁷⁶ Dil, müzelerin mesajlarına aracılık etmek ve onları daha da anlamlı kılmak adına kullanılan mevcut önemli araçlardan biridir. Dil, bir kap ise; onları düşünce, duygu, düş müzeleri olarak görmek yanlış olmayacaktır.

Müzeler, ayrıca tüm ulusların tarihini ve kültürünü muhafaza etmek, bu ulusların dillerini korumak ve gelecek kuşaklara aktarmakla yükümlü yegâne kurumlardır.⁷⁷ Dil, ulusların tarihlerini, misyonlarını ve sergileme biçimlerini açıklayarak, somut olmayan mirasın müzelerde gösterimini sağlamaktadır. Diller, kültürel mirasın en değerli formları arasında yer almaktadır, bu yüzden dillerin küreselleşme ve dil emperyalizmi tarafından ihmal edilme ve tehlike altına girme riskleri mevcuttur.

Müzelerde dilleri korumaya ve onları geniş kamu yararına sunmaya karşı önemli çalışmalar olmalıdır. Bireysel dillerin müzeleri ve dil gruplarının müzeleri hem coğrafi hem de yapısal olarak bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. Bir toplumda topluluk ilişkisini kurabilmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için dili bilinçli ve stratejik olarak doğru kullanan müzelerden yardım alınabilir.

Müzeler tüm bireylerin nereden geldiğini, nerede olduğunu ve nereye gideceğini göstermektedir. Müzeler toplum ve kültür adına değerli ve önemlidir. Bu sebeple müzeler, tüm dilleri kendi bünyesine katarak kapılarını sonuna kadar

⁷⁶ David Braine, **Language and Human Understanding: The Roots of Creativity in Speech and Thought**, Washington, DC: The Catholic University of America Press, 2004, s. 1.

⁷⁷ Adamantia Koliou, 1997, "Foreign Languages and Their Role in Access to Museums", **Museum Management and Curatorship**, Vol. 16(1), s. 72.

açmakta ve dilin mistik doğuşundan dijital dünyadaki evrimine, dünyanın başlıca yazı sistemlerinden çeviri ve kültürlerarası iletişimine kadar olan tüm olanaklarını ziyaretçilerine sergilemektedir.⁷⁸

1.10. Müze Tanımı, Rolü ve Politikaları

Uluslararası Müze Konseyine göre müzeler; bir topluluğun ve ilerleyişinin hizmetinde olan, insan ve yaşadığı çevrenin somut ve somut olmayan mirasını inceleyen, halka açık, keyif ve eğitim amacıyla toplayan, araştıran, koruyan, bilgiyi sunan ve paylaşan kâr düşüncesi olmayan ve sürekliliği olan kurumlardır.⁷⁹ Diğer bir yandan müzeye ilişkin tanımlar çeşitlilik göstermektedir. Müze; geçmişteki ve günümüzdeki toplumları güç, kültür ve statülerine göre belirten ve gösteren bir kültür kurum olma özelliğine sahiptir.⁸⁰

Müzeler; insanlığın malik değerlerini gelecek nesillere iletmesinde, çağdaşlarına kendini takdim etmesinde hayati önem taşıyan bilim kurumlarıdır.⁸¹ Kültürel ve sanatsal kimliğin belirtisi olarak bugünkü müze çeşitlerinin artış göstermesi müzecilik alanlarını genişletmektedir.⁸² Müzeler artık yeni anlamlar taşıyan anahtar olgulardır ve günümüzün müzeleri belirli bir yapıya kısırlanmış, dar ve dış dünyayla bir bağlantısı olmayan kurumlardan değil; insanoğlunun ulaşmak istediği hedeflerin kendisidir.⁸³

Müzeler, birçok ilgi çekici objenin araştırılarak belirlenebileceği; dil, doğa tarihi, matematik, bilim, tarih, sanat ve sosyal bilimler konularında grup olarak veya bireysel okul dışı eğlenmenin ve öğrenmenin meydana geldiği kent fuarlarıdır.⁸⁴ Müzeler ayrıca bireylerin kendi kültürleri ve yabancı kültürler hakkında bilgi edineceği kültürel, ulusal, kolektif belleğin anlamlarını açıklayan ve insanların

⁷⁸ Margaret J.-M. Sönmez, Maia Wellington Gahtan ve Nadia Cannata, **Museums of Language and the Display of Intangible Cultural Heritage**, New York, Routledge, ISBN 978-1-138-58948-3, 2020, s. 1.

⁷⁹ (Çevrimiçi) <http://www.mmkd.org.tr/icom-alternatif-muze-tanimini-acikladi/>, Ert: 22.03.2021.

⁸⁰ Carol Duncan ve Alan Wallach, 1978, "The museum of modern art as late capitalist ritual", **Marxist Perspectives**, 1., s. 29.

⁸¹ A.e., ss. 29-30.

⁸² Fethiye Erbay, 2017, "Türkiye’de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması", **Millî Eğitim**, S. 214, s. 107.

⁸³ Robert Lumney, **The Museum Time Machine: Putting Cultures On Display**, London, Routledge, 1988, s. 2.

⁸⁴ Robert J. Semper, 1990, "Science musums as environments for learning", **Physics Today**, 43 (11), s. 50.

taniyacağı, düşüneceği, eğleneceği ve öğreneceği enstitülerdir.⁸⁵ Müzeler, insanlara ait yapıtları birlikte ortaya koyarak, onlar arasındaki bağı sorgulamalarına ve o değerleri keşfetmelerine sebep olmuştur. Bu nedenle başka kültürler ve birey arasında önyargı olmaksızın bir iletişim kurulmuş olur. Müzelerde, çoğunlukla bireylerin hem kendi hem de başka kültürleri idrak etmesi adına başka görevler üstlendikleri de görülür. Bu durumla ilgili dünya üzerinde Hindistan'ın karmaşık ve kalabalık nüfusa sahip olduğu örneği dile getirilebilir. Hindistan'daki müzelerin, modern halk ile yerel halk arasında özdeşleştirici bir rol oynadığı söylenebilir. Buradaki müzelerde, birbirinden farklı aktiviteler ile toplum bütününe ve ortak mirasa sahip çıkmaları aktarılarak bütünlüğü sağlamaya çalışılmaktadır.

TDK; müzeleri, “bilim ve sanat yapıtlarının muhafaza edildiği, halka arz edilen ve sergilenen yapılar olarak; politik tanımı “devletin faaliyetlerini yöntem, amaç ve içeriksel organizasyon ve temin etme niteliklerinin tümü” olarak tanımlamıştır.⁸⁶ Müzelere özgü birçok sayıda koruma politikaları planlanarak bu politikaların tüm kurum çalışanları tarafından benimsenmesi amaçlanmaktadır. Bu politikalar bina, koleksiyon, çalışan sayısı, ziyaretçi, donanım ekipmanları gibi değişik faktörler üzerine geliştirilebilir. Hepsinin ortak amacı ve ortaya çıkışının nedeni, düşünülen riskli bir durumun tespitine yönelik tanımların yapılması ve bununla ilgili önleyici koruma politikaları geliştirilmesidir. İstenilmeyen durumun gerçek olmasına mani olmak, önlemek ve durdurmak, koruma politikalarının yaygın amaçları arasında yer almaktadır. Müzeleri kullanılabilir ve erişilebilir kılmak amacıyla müzelerin dünyadaki rollerinden en önemlileri; yaşam mekânları olmaları, koleksiyonları ve ziyaretçileri olarak tanımlanabilir.

Çok kültürlülük ve kültürel çeşitlilik denilince ilk olarak akla ICOM'un etik kodları gelmektedir. ICOM'a göre (1997); önyargılar, tarihsel korkular, kültürlerarası anlayış yetersizliği ve etnik gerginlikler gibi problemlere karşı bir duruş sergileyen müzeler, hem toplum adına düzenlenen hem de toplum tarafından şahsen yürütülen

⁸⁵ Ceren Karadeniz, **Müze Kültür Toplum**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 2018, s. 67.

⁸⁶ (Çevrimiçi) <https://www.sabah.com.tr/tdk-anlami/muze-ne-demek-muze-tdk-sozluk-anlami>, 22.03.2021.

anlaşmalı etkinliklerle sağlanan ikili görüşmeler ve kültürlerarası düşünceleri oluşturmada kayda değer bir rol oynamaktadır.⁸⁷

Müzeler içinde bulunduğu tarihi binaları göz önünde bulundurarak teknoloji, sanat ve etkileşimin bir karışımını içeren yenilikçi bir olguya sahiptir. 21. yüzyıla kadar toplumsal bir kurum olarak görülen müzelerde yönetsel açıdan üstlenilen fonksiyonlar bugün dünya üzerinde daha da yayılmaktadır. Ulusal kimlik ve kültür endüstrisi yöntemlerinin temelinde yer alan müzelerde, dünya medeniyetine kazandırma ve kültürü aktarma gibi toplumsal ve kültürel fonksiyonlar bilhassa teknolojinin ilerleyişi, küreselleşme, politik ve toplumsal verilerin neticesinde dikkate değer farklılıklar yaşanmıştır. Müzelerin kültürel ve toplumsal yükümlülüklerinin başında çeşitli etnik grupların kültürünü, tarihini ve dilini simgelemek, sergilemek ve kültürel farklılığa ilişkin bilinçlendirme oluşturmaları gerekmektedir.

Müzeler 1990 yılından beri çağdaş müze olma hayalini ve kültürel çeşitlilik konusunda bilinç oluşturma çabasını sentezlemekte; ayrıca bir müze olmaktan ziyade, bir kültür merkezi de olma çabasını sürdürmektedir.⁸⁸ 2000 yılından beri müzelerde yaşanan değişimler, ele alınan konuları çeşitlendirmiş ve müzelerde uygulanan yöntem ve teknikleri zenginleştirmiştir.

1.10.1. Dil Müzesi Tanımı, Rolü ve Politikaları

Dil, insanlar var olduğu sürece dünyada var olmuştur. Dille uğraşan müzeler, müzeler dünyasındaki yeni kurumlar arasındadır. Son on yılda tüm dünyada dil hakkında düşünme biçimi değişmiş ve tüm dil müzelerinin neredeyse yarısı 2000 yılından sonra açılmış ve daha geniş anlamda dil, yani yazı ve yazılı kültür, önemli bir hal almıştır.⁸⁹ Dil, yüz yılı aşkın bir süredir birçok müzeye konu olmuştur. Bu bağlamda bir dil müzesi; bir tür dil hakkında bilgi, eğitim, belgeleme veya araştırmaya ayrılmış müzelerdir. Dil müzelerinin yanı sıra dil bir kültürdür, sosyal veya politik bir meseledir. Dil müzeleri daha geniş anlamda, ana temaları olarak

⁸⁷ Ceren Karadeniz, **Müze Kültür Toplum**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 2018, s. 68.

⁸⁸ Fethiye Erbay, 2017, "Türkiye'de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması", **Millî Eğitim**, S. 214, s. 108.

⁸⁹ (Çevrimiçi) <https://www.indiatoday.in/education-today/news/story/world-s-very-first-language-museum-dedicated-to-words-coming-up-in-washington-dc-1645377-2020-02-11>, Ert:25.08.2021.

yazılı veya sözlü kültürle ilgilenen kurumları da içermektedir, ayrıca dilin büyüğü ve güzelliğı için bir takdir uyandırmaktır.

Dil müzelerinin amacı, ziyaretçilerin kendi ana dillerinin alışılmadık ve tanıdık olmayan yönleriyle şaşırabilecekleri ve eğitilebilecekleri, kendi ülkelerinin dillerinin canlı bir temsilini yaratmaktır ve bu müzelere halkın yeni bilgilere ve düşüncelere yoğun ve zevkli bir şekilde erişmesini sağlamaktır. Dil müzeleri; birçok bölgeden ve sosyal kökenden gelen halklardan oluşan, ancak dilin kökenleri, tarihi ve sürekli evrimi hakkında daha geniş bir anlayış kazanma fırsatı bulamamış olan ve o ülkenin dilini konuşan nüfusu hedeflemektedir.

Konuşulan tüm dillerin ve bir ulusun gelişimindeki rollerin takdir edilmesini teşvik etmek için kurulan dil müzeleri; iki dillilik, çok dillilik, dili tehlikeye atma, koruma ve yeniden canlandırma gibi o ülkenin toplumunun geleceğinin merkezinde yer alan dil konularında diyalogu teşvik etmekte ve temel dilsel konulardaki tartışmaları koordine etmektedir. Bu bakımdan dil müzeleri; farklı topluluklardan ve kültürlerden insanları bir araya getirebilecek çeşitli dillerin tarihini daha iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır.⁹⁰

Dil müzeleri, insan zihninin performans aşaması olan, dilin kendi adına konuşmasına izin vererek kendi varlığını hatırlatma ve onu incelemek için bireylere başka yollar göstermektedir. Bir dili bilmek, kişinin toplumdaki konumunu ve başkaları tarafından nasıl algılandığını etkilemekte, aynı zamanda kişinin dünyasını genişletmektedir. Dil, bugün müzeler için mevcut birincil araçlardan biri olarak kabul edilmektedir.⁹¹

Bu bakımdan dil müzelerinin sürdürülebilirlik açısından kendi geleceklerini güvence altına almaları gerekmektedir.⁹² Hem ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlaması bakımından hem de müzenin etkinliklerini devam ettirmesi, kurum olarak sürdürülebilir politikalar benimsemesi ve yerine getirilmesi veya toplumda bu konuda farkındalık oluşturulması açısından oldukça önem göstermektedir.

⁹⁰ (Çevrimiçi) <https://www.museumsonario.ca/museum/Canadian-Language-Museum>, Ert:25.08.2021.

⁹¹ Louise J. Ravelli, 1996, "Making Language Accessible: Successful Text Writing For Museum Visitors", **Linguistics and Education**, 8(4), s. 367.

⁹² Zeynep S. Nalcioğlu, 2021, "Müzelerde Sürdürülebilirliğin Kültürel Yönü", **Millî Folklor**, 2021, Yıl 33, Cilt 17, S.129, s. 125.

Müzeler artık eğitimsel, kültürel, sosyal ve dilsel arka planlar açısından daha çeşitli bir halka hitap etmektedir, çünkü kültür turizmi artık ana akım turizmin olduğu noktaya kadar genişlemiş ve çeşitlenmiştir.

Dil müzelerindeki diller; bu dillere ait şiirler, destanlar, konuşmalar, sözler, belgeler bugün dil müzelerinde farklı şekillerde sergilenmektedir. Bu dil müzelerindeki sergiler; kişinin fonetik, sözdizimi ve anlambilim konusundaki dil bilgisini ölçebilmekte ve ziyaretçilere farklı dil ailelerinin dünyadaki dağılımını gösterebilmektedir.⁹³ Dil müzelerinde yer alan dil laboratuvarları, insanları dilbilim veya dil çalışmaları hakkında güncel araştırmalar konusunda bilgilendirmektedir.

Dil müzeleri için planlanan politikalar arasında; halka hitap etmesi, kaybolma tehlikesi altındaki ve kaybolan dillerin yeniden canlandırılması için birtakım çalışmalar yer almaktadır. Dil müzelerinde, nesnelerin yorumlanması ve bağlamlaştırılmasında bilimsel veya tarihsel bütünlükten ödün vermeyen erişilebilir bilginin sağlanmasında anahtar bir bileşen olarak dilin önemli bir rolü olduğu unutulmamalıdır.

⁹³ Palmyre Pierroux, 2003, "Communicating Art In Museums: Language Concepts In Art Education, **Journal of Museum Education**, 28(1), s. 7.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DİLLERİ TARİHİ VE GELİŞİMİ

Tezin ikinci bölümü; dil aileleri, Türk dil aileleri, Türk dilinin tarihi ve tarihsel gelişiminden oluşacaktır. Ayrıca Türk dilinin dönemleri, Türk lehçeleri, Türklerin kullandıkları alfabeler, Anadolu'daki ilk diller ve yok olmuş ya da kaybolmakta olan Türk dillerinden bahsedilecektir.

2.1.Dil Aileleri

Sürdürülebilirliği incelenen diller; zamanla biçim ve yapı, ses sistemi, sözdizimi bakımından aralarında bazı yakınlıkların olduğunu kanıtlamıştır.⁹⁴ Buna istinaden dünya dilleri, aynı kök dilden ortaya çıktıkları için karşılıklı olarak akraba sayılan dil ailelerine bölünerek soy bakımından da kısıtlanabilir. Önemli dil aileleri şu şekilde sıralanabilir:

- A. Hint-Avrupa Dilleri
- B. Hami-Sami (Afro-Asyatik) Dilleri
- C. Çin-Tibet Dilleri
- D. Yerli Amerika Dilleri
- E. Kafkas Dilleri
- F. Altay Dilleri**
- G. Fin-Ugor Dilleri
- H. Bantu Dilleri
- I. Avusturonezya Dilleri⁹⁵

2.1.1.Ural ve Altay Dilleri

Ural ve Altay olarak iki koldan meydana gelen bu dil ailesinin Ural kolu iki gruba ayrılmaktadır: Yukagir, Macarca, Eskimo, Fince, Lapça, Samoyed ve Ob Ugorcası'dır. Altay kolunda ise; Moğolca, Mançuca, Türkçe, Korece gibi diller

⁹⁴ Ali Akar, **Türk Dili Tarihi**, Ötüken Yayınları İstanbul, 2006, S.1, s. 15.

⁹⁵ A.e., s. 15-16.

bulunmaktadır.⁹⁶ Bunun yanında bazı dilbilimciler Japonca dilini de bu öbeğe almaktadırlar.⁹⁷ Ural ve Altay dilleri arasında tümce yapısı açısından büyük oranda paralellikler göze çarpmaktadır. Bu paralellikler ışığında 1838 yılında Estonyalı Ferdinand Weidemann, Ural-Altay dillerini Hint-Avrupa dillerinden farklılaştıran benzerlikler ile 14 ayrı noktada birleşmiştir.⁹⁸ Ses uyumu, tüm Ural-Altay dillerinde büyük bir önem arz etmektedir. Bu dillerde gramatik cinsiyet bulunmamaktadır. Ural-Altay dillerinde, adların çekiminde mülkiyet eki uygulanmaktadır.⁹⁹ Artikeller yer almamakta, onun yerine tasrif ekler kullanılmakta, eylem şekilleri çokça olmakta ve Hint-Avrupa dillerindeki ön ek yerine son ek kullanılmakta, önadlar adlardan önce gelmektedir. Sayı sözcüklerini takiben çokluk eki getirilememekte; karşılaştırma, -den hali (ablatif) ile yapılmakta, fiil şekilleri kullanılmakta ve soru eki yer almaktadır.¹⁰⁰

Ural-Altay, ayrı olarak Ural ve Altay; bu gruplara mensup dillerin şekil bilgisi, ses gelişmesi, cümle kuruluşu ve söz haznesi ile ilgili durumların gözden geçirilmesi ve ele alınması başlıca bir konu haline gelmiştir.¹⁰¹ Türkçe, Ural-Altay dilleri arasındadır. Türklerin dünya üzerinde geniş bölgelere yayılmaları sonucunda, Türk dili de kendisi ile komşuluğu olan veya olmayan pek çok dille ilişkilendirilmiştir. Bu ilişki sonucunda Türkçe ile diğer diller arasındaki etkileşim harekete geçmiş ve Türkçe bu dillerden nice dış faktörler almıştır.

Buna göre Tahir Nejat Gencan Dilbilgisi adlı kitabında Türkçenin, Ural-Altay dillerinin Altay kolundan geldiğini dile getirmekte ve Türkçeyi “Ana Türkçe” olarak isimlendirmektedir. Ana Türkçeden gelen diller Türk dilleri olarak tanımlanmakta, ayrıca ana Türkçe içindeki diller de Köktürkçe, Uygurca, Çağatayca (Özbekçe), Kıpçakça, Azerice ve Anadolu Türkçesi olarak bilinmektedir.¹⁰²

⁹⁶ (Çevrimiçi) <https://www.cokbilgi.com/yazi/ural-altay-dilleri-teorisi-ailesi-nedir/>, Ert:15.12.2021.

⁹⁷ Atilla Özkırımlı, **Dil ve Anlatım**, Ankara:Ümit Yayıncılık, 1994, ISBN:975-7362-33-6, s. 29.

⁹⁸ (Çevrimiçi) <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/page/view>, Ert: 15.12.2021.

⁹⁹ Tuğçe B. Demir, 2021, “Ural-Altay Kuramı”, **Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi (IJVUTS)**, Cilt 3, S.5, s. 132.

¹⁰⁰ **A.e.**, s. 134.

¹⁰¹ **A.e.**, s. 134-135.

¹⁰² Şerif Oruç, 2016, “Türkçede Ana Dil ve Ana Dili”, **Journal of Turkish Language and Literature**, Volume:2, Issue: 1, s. 313.

Türkçenin bugün Moğol, Mançu ve Tunguzlarla, Çinlilerle, Fin-Ugorlarla bağlantıları aşikârdır. Yayılmacı bir politika süren Türkler; İran, Hint ve Bizanslılarla tanışmış, İslâmiyetin kabulü sonrasında İran ve Arap çevresine dahil olmuştur.¹⁰³ Bu sebepten dolayı Türk dili, İslamiyet sonrasında Farsça ve Arapça dillerinden etkilenen pek çok söz ve form alarak devamlılığını sürdürmüştür.¹⁰⁴ Aşağıdaki tablo 1’de Ural-Altay dilleri yer almaktadır. Ural- Altay dilleri birtakım yapısal farklılıklar göstermektedir.

Tablo 1, Ural- Altay Dilleri

Ural	Altay
1.Yukagir 2. Samoyed 3. Eskimo 4. Fin-Ugor	1. Türkçe 2. Moğolca 3. Tunguzca 4. Korece 5. Japonca

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.cokbilgi.com/yazi/ural-altay-dilleri-teorisi-ailesi-nedir/>, Ert: 20.12.2021.

Ancak Farsça ve Arapçadan geçen bu yabancı öğeler, Türkçenin gerçek yapısını farklılaştırmamıştır. Türk filolojisi açısından Farsça ve Arapça oldukça etkili olmasına rağmen, dil bilimi açısından bu iki dil yardımcı rol alarak seyrini sürdürmüştür. Çünkü Türkçe ile bu diller arasında şekil, söz ve söz dizimi bakımından herhangi bir benzeşim bulunmamaktadır. Türkçe ile Hint-Avrupa dilleri arasındaki hal de bu şekildedir, bu diller de Türkçeden ayrılmaktadır. Ancak Moğol, Fin-Ugor, Mançu ve Tunguz, Kore ve Japon dillerinde durum farklılaşmaktadır.¹⁰⁵ Türkçe ile bu dillerin arasında önemli ölçüde paralellikler bulunmaktadır. Bu diller arasındaki benzeşimleri gören bazı Avrupalı dil bilimciler, bu dilleri "Ural-Altay" adı altında birleştirmişlerdir.

¹⁰³ Şerif Oruç, 2016, “Türkçede Ana Dil ve Ana Dili”, **Journal of Turkish Language and Literature**, Volume:2, Issue: 1, s. 313.

¹⁰⁴ A.e., s. 314.

¹⁰⁵ A.e., s. 315-316.

Farklılaşan dünya ve insanı anlama, eş geçmişe uzanan siyasi beraberlik kurma çabası sonucunda dil faaliyetleri 19. yüzyıldan bu yana önem arz etmiştir. Ural-Altay dillerine dair incelemeler yalnızca Avrupalı dil bilimciler tarafından incelenmemiş; aynı zamanda Türk, Fin ve Macar araştırmacılar aracılığıyla da araştırılmıştır.

Bugün dünyada Altay dillerini konuşanların kişi sayısı 250-350 milyon arası bir rakam olarak belirlenmiştir.¹⁰⁶ Altay dilleri kuramını kabul eden araştırmacılar, bu dillerin gelişimi hakkında da araştırmalar gerçekleştirmiştir. Günümüzde, Altay dil grubunda olduğu varsayılan dillerin asıl Altay dilinden ne zaman uzaklaştıkları konusunda, dil bilimciler tarafından farklı görüşler sunulmuştur. Gustaf John Ramstedt'e göre Türk, Kore, Tunguz ve Moğol dilleri M.Ö. 4000 yılında birbirlerinden ayrılmıştır.¹⁰⁷

2.2. Türk Dilinin Tarihine Giriş

Türk isminin ilk olarak M.S. VI. yy'da "T'u-küe" veya "T'u-chüeh" şeklinde Çin'deki Chou hanlığının yazdıkları yazılarda yer aldığı, yine M.Ö. II. yy. ile M.S. III. yy. arasında Çin kökenlerinde geçen "T'ie-le, Ting-ling ve Kao-ch'e" kelimelerinin Türk boylarının ismi olduğu düşünülmekte, mutlak olanın Türk isminin ilk olarak Kök-Türkler (552-744) aracılığıyla uygulandığı bilinmektedir.¹⁰⁸ Sadece, Orhon Yazıtları'ndaki yazılışıyla "Türk" kelimesi, bilinen bir topluluğun ismi olmayıp politik bir manaya gelmekte; idareye bağlı uyruk, ulus ve vatandaş anlamını taşımaktadır.

"Türk" ismi, köken olarak Kök-Türk Hakanlığı'nın ismi yerine geçmiş; sonrasında bu hakanlığa ait boy-soy adetlerine özgü farklı isimler anlamına gelen, ancak özdeş dilin birçok söyleyişini konuşan Türk kavimleri bu isimle hatırlanmıştır.¹⁰⁹ Bir dilin kökeni ve tarihi, o dille yazılmış edebi yazılar aracılığıyla tenvir edilebilir. Türk yazı tarihinin şimdiki en eski yazılı eserleri yaklaşık olarak

¹⁰⁶ Tuğçe B. Demir, 2021, "Ural-Altay Kuramı", **Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi (IJVUTS)**, Cilt 3, S.5, s. 133.

¹⁰⁷ (Çevrimiçi) <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/altay-dilleri-teorisi>, Ert:20.12.2021.

¹⁰⁸ A.e., s. 132-133.

¹⁰⁹ A.e., s. 134.

M.S. VI. yüzyıla uyuşmaktadır. Bu yazıtlar “Kök-Türk Yazıtları”dır.¹¹⁰ Bu yazıtlar, Moğolistan’da Orhon nehri boyunca yer almaktadır.¹¹¹

“Orhon Yazıtları” olarak adlandırılan “Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk” yazıtları ise gelişmiş Türk yazı dilinin delilleri olarak gösterilmektedir.¹¹² Türk dilinin kökeni ve tarihi üstünde araştırmalar yapan dilbilimciler, tarihi öncesi çağlardan bugüne Türk dilinin gelişimlerini tanımlamak için çabalamışlardır.

2.2.1. Türk Dili Tarihinin Gelişim Dönemleri

Türk dilinin tarihi ilerleyişi, çoğunlukla yedi periyotta ele alınmaktadır. Bunlar Altay dönemi, en eski Türkçe dönemi, ilk Türkçe dönemi, eski Türkçe dönemi, orta Türkçe dönemi, yeni Türkçe dönemi, çağdaş Türkçe dönemidir.¹¹³ Altay dönemi Moğolcayla Türkçenin dil topluluğu kurdukları kabul edilen bir periyottur ve en eski Türkçe dönemi, Türkçenin Altayca dilinden ayrılarak farklı bir dil olarak ilerlemeye başladığını göstermektedir.

İlk Türkçe döneminin I-V. yy. arasında olduğu düşünülmektedir.¹¹⁴ Avar, Hun, Peçenek ve Bolgar gibi Türk kökenli kavimlerin konuştukları dillerden şimdiye uzanan kelime öbekleri bu dönemi işaret etmektedir.¹¹⁵ Eski Türkçe dönemi, VI-X. yy. arasında “Köktürk-Uygur Türkçesi” olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁶ Bu dönemin yazılı eserleri Kök-Türk Yazıtları’yla, birçok farklı hususlarda yazılmış Uygur edebi yazılarıdır.¹¹⁷

Orta Türkçe dönemi, XI-XV. yy. arasında olan bir dönem olmakla birlikte bu dönemde Türkçe; Harezmi, Kıpçak, Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlılar dönemindeki eski Anadolu Türkçesi edebi yazılarında kullanılmıştır.¹¹⁸ Eski Anadolu Türkçesinde

¹¹⁰ Mehmet T. Berbercan, 2014, “Yazı Dilinin Tarihi Dönemleri ve Orta Türkçenin Yeri Meselesi”, **Tarih Okulu Dergisi**, S. XVII, s. 767.

¹¹¹ A.e., s. 767-768.

¹¹² Mehmet T. Berbercan, 2014, “Yazı Dilinin Tarihi Dönemleri ve Orta Türkçenin Yeri Meselesi”, **Tarih Okulu Dergisi**, S. XVII, s. 768.

¹¹³ A.e., s. 768-769.

¹¹⁴ Mehmet T. Berbercan, 2014, “Yazı Dilinin Tarihi Dönemleri ve Orta Türkçenin Yeri Meselesi”, **Tarih Okulu Dergisi**, S. XVII, s. 770.

¹¹⁵ (Çevrimiçi) <https://www.turkedebiyati.org/turkce-tarihi-gelisimi/>, Ert: 21.12.2021.

¹¹⁶ (Çevrimiçi) <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/turkce-tarihi-gelisimi>, Ert: 21.12.2021.

¹¹⁷ (Çevrimiçi) <https://www.milliyet.com.tr/egitim/turkce-tarihi-gelisimi-ve-ozellikleri-nelerdir-donem-donem-turkce-tarihi-gelisimi>, Ert: 21.12.2021.

¹¹⁸ Zeynep Korkmaz, 2004, “Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, 52, S. 2, s. 105.

yazı ve konuşma dilinde bulunan ayırt edici özellikler, zamanla birtakım varyasyonlarla bugünkü Anadolu ağızlarına kadar gelmiştir.¹¹⁹ Yeni Türkçe dönemi, XVI-XIX. yy. arasında, büyük bir coğrafyada konuşulan Türkçenin; Azeri, Çağatay, Özbek, Osmanlı ve Türkmen gibi lehçelerini ele alan dönemdir.¹²⁰ Çağdaş Türkçe dönemi ise, XX. yy. başlarından bugüne Türk dilinin canlılığını sürdürdüğü tüm ağız ve lehçelerden oluşan dönemdir.

Yazılan ve konuşulan Türkçe, yüzlerce yılın ürünüdür. Türk ulusunun ortak malı Türkçedir. Yıllar geçtikçe Türkçeye karışan birtakım yabancı sözcükler, üstelik deyimler bulunmaktadır. Fakat Türkçeye yabancı dillerden girmiş olan her sözcüğün tarihi ve kültürel anlamları vardır. Bu sözcükler Türklerin başka uluslarla olan kültür ilişkisinin kanıtıdır. Türk ulusu bu sözcükleri anlamalı ve değerlendirmelidir.

Türkiye Türkçesi, eski Oğuz dilinin batı Oğuz kolundan ilerlemiş ve günümüze “Anadolu Türkçesi” olarak gelmiştir.¹²¹ Tarihsel dönemleri ise;

1. Eski Anadolu Türkçesi (13-15. yy. arası eski Osmanlıca)
2. Orta Osmanlıca (15-19. yy. arası)
3. Yeni Osmanlıca (19-20. yy. arası)

4. Bugünkü Türkiye Türkçesi (1923’ten şimdiye uzanan süreç) olarak sıralanmıştır.¹²²

Bugünkü kullanılan Türkiye Türkçesi olarak tanımlanan Türkçe, ilk olarak eski zamanlarda Selçuklular döneminde Anadolu’da konuşulmuştur.¹²³ Anadolu Selçuklu padişahları devlet dilini Farsça olarak kabul etseler de, bu durum Türkçeyi geri plana atamamış; halk, Türkçeyi konuşmaya devam etmiştir. Osmanlı Türkçesi ise, Türkiye Türkçesiyle Eski Anadolu Türkçesinden oluşmuş Türk dilinin, Türkiye Türkçesinden daha önceki dönemine tekabül etmektedir.¹²⁴ Eski Anadolu Türkçesi, Farsça ve Arapçanın asıl bilgilerinden oluşmaktadır.¹²⁵

¹¹⁹ Atilla Özkırımlı, **Dil ve Anlatım**, Ankara:Ümit Yayıncılık, 1994, ISBN:975-7362-33-6, s. 34.

¹²⁰ A.e., s. 35.

¹²¹ Mehmet Kaplan, **Kültür ve Dil**, İstanbul, Dergah Yayınları, 31. Baskı, 2013, s. 38.

¹²² A.e., s.38-39.

¹²³ A.e., s. 40.

¹²⁴ Burhan Baran, 2018, “Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Arapça, Farsça ve Eski Anadolu Türkçesinin Yeri”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S. 7/4, s. 2132.

¹²⁵ A.e., s. 2132-2133.

Türkçenin devlet dili oluşunda, ilk olarak I. Meşrutiyet Anayasası, sonra Cumhuriyet'in ilanıyla çıkarılan 1924 anayasasındaki kesin hükümle belirtilen “Devletin dili Türkçedir” ibaresi etkili olmuştur.¹²⁶ 1928 yılında Mustafa Kemal Atatürk, Türkçenin ses biçimiyle bağdaşmayan Arap alfabesinin kullanımı yerine 29 harften oluşan yeni Türk alfabesinin kullanımına öncülük etmiştir. Böylece harf devrimi yerine getirilerek Türkçenin ilerlemesi yolunda önemli girişimlerde bulunulmuştur. Ayrıca Atatürk'ün kuruculuğunu üstlendiği Türk Dil Kurumu, Türk Dili Tetkik Cemiyeti olarak 12 Temmuz 1932 yılında kurulmuştur.¹²⁷ Amacı ise; Türk dilinin zenginliğini ve özgünlüğünü ortaya çıkarmak, onu yüceltmektir. TDK, çalışmalarını en başından beri Türk dilinin günümüz meselelerini çözmek ve Türk dili adına incelemeler yapmak ve yaptırmak vizyonu ile yola devam ettirmiştir.

2.3. Türklerin Kullandıkları Alfabeler

Tarih boyunca Türkler birden fazla alfabe kullanmıştır. Bu alfabelerin başında Uygur, Köktürk (Orhun), Arap ve yeni Türk alfabeleri bulunmaktadır.¹²⁸ Ayrıca Türkler, benimsedikleri dinlerin yazılarının yazıldığı alfabeleri alıp kendi dillerinin yazımına adapte etmişlerdir.

¹²⁶ Burhan Baran, 2018, “Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Arapça, Farsça ve Eski Anadolu Türkçesinin Yeri”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S. 7/4, s. 2132.

¹²⁷ (Çevrimiçi) <https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/tarihce-2/>, Ert:02.01.2022.

¹²⁸ (Çevrimiçi) <https://www.haberler.com/haberler/turklerin-kullandigi-alfabeler-turkler-tarihte-14515495-haberi/>, Ert: 02.01.2022.

Şekil 2.1: Uygur Alfabeti Görüntüsü

Kelimenin			Harfler
Sonunda	Ortasında	Başında	
ا	ا	ا	ا
ا	ا	ا	ا
ا	ا	ا	ا
ا	ا	ا	ا
ا	ا	ا	ا

III. Uygurca ünlü işaretleri.

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.turkedebiyati.org/uygur-turkcesi.html>, Ert: 04.01.2021.

En eski Türk yazısı olarak adlandırılan Köktürk alfabesi, ilk olarak hangi tarihlerde ortaya çıkmış ve ne zaman kullanılmaya başlanmış tam olarak bilinmemese de, kullanımının 8. yüzyıla kadar uzandığı düşünülmektedir.¹²⁹ Köktürk alfabesi dört harfi ünlü, 38 harften meydana gelmektedir. Uygur alfabesi ise (Şekil 2.1.) Soğd bölgesi ağırlıklı olup bazı farklılıklarla Türkçeye işlenmiştir. Uygur alfabesinin harf sayısı 14'tür.¹³⁰ Bu harflerden 11'i ünsüz, üçü ünlü harften oluşmaktadır. Uygur alfabesi, sağdan sola doğru yazılan bir alfabedir.¹³¹ Z harfi dışındaki bütün harfler birbirine bağlanmaktadır. Uygur alfabesi, Türklerin İslamiyeti benimsemesinden önce, en uzun süre kullandığı alfabedir.¹³² Arap alfabesi, 9. yüzyılda Türklerin İslamiyet'i benimsedikten sonra kullandığı alfabedir. Türkçeyi Arap alfabesi kullanarak yazan ilk devlet Karahanlılardır.¹³³ Daha sonra Arap alfabesi Selçuklular,

¹²⁹ (Çevrimiçi) <https://www.turkedebiyati.org/gokturk-alfabesi/>, Ert: 04.01.2022.

¹³⁰ (Çevrimiçi) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/turklerin-kullandigi-alfabeler-nelerdir-sirasiyla-turklerin-kullandiklari-alfabeler-ve-ozellikleri-6265899>, Ert: 04.01.2022.

¹³¹ (Çevrimiçi) https://www.turkcebilgi.com/uygur_alfabesi, Ert:04.01.2022.

¹³² (Çevrimiçi) <https://www.turkedebiyati.org/uygur-turkcesi.html>, Ert:04.01.2022.

¹³³ (Çevrimiçi) <https://www.makaleler.com/turklerin-kullandigi-alfabeler>, Ert: 04.01.2022.

Gazneliler, İhşitler, Tolunoğulları ve Osmanlılar tarafından kullanılmıştır. Alfabe, tümü ünsüz harf olarak 28 harften oluşmaktadır.¹³⁴

Türklerin Türkçe dilini daha çok yazmak için uyguladıkları Arap alfabesine Türkçeye göre birtakım sesler ilave edilmiştir. Bu nedenle, ilave edilmiş haliyle Türklerin kullandığı Arap alfabesi 31 ile 36 harf arasındadır.¹³⁵ Bu ilaveler nedeniyle, Osmanlı İmparatorluğu'nda zamanında kullanılmış Arap yazı dizimi, 'Osmanlı alfabesi' olarak adlandırılmaktadır.¹³⁶ Arap alfabesi, sağdan başlayıp sola doğru yazılan bir alfabe olmakla birlikte noktalama işaretlerinde genel bir düzen bulunmamaktadır.¹³⁷ Yeni Türk alfabesi ise, Latin harfleri temel alınarak, 1 Kasım 1928 yılında onanmıştır.¹³⁸ Yeni Türk alfabesi 29 harften oluşmaktadır.¹³⁹

2.4. Anadolu'nun Dilleri

"Yazı" ilk olarak Sümerler, sonrasında Akkad ve Assurlular tarafından Mezopotamya'da kullanılmıştır.¹⁴⁰ Mısır Hiyeroglif yazısından izler taşıyan Anadolu'nun esas yazı sistemi olan Hiyeroglif, Hititler döneminde kullanılan aynı zamanda Anadolu'da kültürel devamlılığını sağlayan önemli bir emsal taşımaktadır.

Anadolu'nun en orijinal yazı sistemi Hiyeroglif yazısıdır.¹⁴¹ Anadolu'daki ilk diller Anadolu'ya özgü, yerleşik yaşamını sürdürmüş milletlerin dilleridir. Bu diller arasındaki benzerlik Hint- Avrupa dil ailesinin konusu olmuştur. Bu diller güney batı ve batı Anadolu'da yaşamını sürdürmüş çeşitli toplulukların dili olarak belirlenmiştir. Luvice dili bu dillerden biridir.¹⁴² Neşa dili günümüzde Boğazköy olarak tanınan Hattuşaş şehrinde konuşulmuş ve neredeyse 500 yıl kadar Anadolu kökenine uzanan

¹³⁴ (Çevrimiçi) <https://www.milliyet.com.tr/gundem/turklerin-kullandigi-alfabeler-nelerdir-sirasiyla-turklerin-kullandiklari-alfabeler-ve-ozellikleri>, Ert: 04.01.2022.

¹³⁵ (Çevrimiçi) <https://www.cnnturk.com/egitim/turklerin-kullandigi-alfabeler-nelerdir-sirasiyla-gunumuze-kadar-turklerin-kullandigi-alfabeler?page=1>, Ert: 04.01.2022.

¹³⁶ (Çevrimiçi) <https://www.derintarih.com/desifre/harf-inkilabindan-66-yil-once-yeni-osmanli-alfabesi/>, Ert: 04.01.2022.

¹³⁷ (Çevrimiçi) <https://www.makaleler.com/turklerin-kullandigi-alfabeler>, Ert:05.01.2022.

¹³⁸ Raşit Koç ve Rıdvan Demirci, 2018, "Yeni Türk Harfleri'nin Kabulü ve Konuyla İlgili Tartışmalar", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 41, s. 45.

¹³⁹ A.e., ss. 45-46.

¹⁴⁰ (Çevrimiçi) <https://www.turk.org.au/turk-adinin-kokleri/turklerin-kullandiklari-alfabeler/>, Ert:05.01.2022.

¹⁴¹ (Çevrimiçi) <https://arkeofili.com/anadolu-hiyeroglif-yazisi-ile-tanisin/>, Ert: 05.01.2022.

¹⁴² (Çevrimiçi) https://www.turkcebilgi.com/luvi_dili, Ert: 05.01.2022.

bir ulusun dilidir.¹⁴³ Palaca ise, orta batı Karadeniz’de yaşamını sürdürmüş, politik ve askeri yönünden ötürü etkisiz bir ulusun dili olmuştur.¹⁴⁴

Hint-Avrupa asıllı diller haricinde Kafkas Dilleri de Anadolu’da yerini almış dillerdendir. Hurri dili, Hatti dili ve Urartuca bu gruba girmektedir.¹⁴⁵ Şimdiki Lazca, Gürcüce, Abhaza, Çeçence ve Dağıstani dilleriyle benzerlik göstermektedirler.¹⁴⁶ Bundan başka Sami dilleri de Anadolu’da konuşulan dillerden olmuştur.¹⁴⁷ Kayseri civarında Anadolu’ya has bir Akad dili kullanılmıştır.¹⁴⁸ Gaziantep yakınlarındaki Luvi asıllı Sam’al ulusunun kullandığı devlet dili de Aramcadır.¹⁴⁹ Bu dilin izleri Alanya’ya kadar ulaşmıştır. Bu diller günümüzün Arapça ve İbranice dilleriyle ilişkilidir.¹⁵⁰

Eski Anadolu Türkçesinin ise ana kaynağı Oğuzca dilidir.¹⁵¹ Oğuzların kökenleri var olan kaynaklara göre VI. yüzyıla kadar ulaşmaktadır.¹⁵² Bu Türk topluluğu Karahanlılar döneminde de kendisini göstermiş ve yaşamlarını Karahanlıların batısındaki uç topraklarında sürdürmüşlerdir.¹⁵³ Fakat Oğuzlar VI. yüzyıldan başlayarak XIII. yüzyıla kadar Uygur, Göktürk, Karahanlı ve Harezmi milletlerinin sınırları içinde saygın bir şekilde yaşamını sürdürse de, bu yüzyıllar içinde mutlak bir yazı diline hakim olamamışlardır.¹⁵⁴ Bu yüzden, Kâşgarlı Mahmud XI. yüzyılda Oğuzların kazandıkları ulvi politik güç neticesinde Divanu Lûgati’t-Türk isimli ansiklopedik sözlüğünde (Türklerin ilk sözlüğü) Oğuz diline kayda değer bir yer vermiştir.¹⁵⁵ Oğuzların VI-XIII. yüzyıllar arasında Batı ve Orta Asya’da soy olarak güçlü bir topluluk olmalarına rağmen kendilerine özgü bir yazı dili

¹⁴³ (Çevrimiçi) <https://arkeokur.tumblr.com/hitit-tarihi>, Ert: 04.01.2022.

¹⁴⁴ (Çevrimiçi) <http://www.turkeireiseleiter.com/turkce-eski-anadolu-dilleri/>, Ert:09.01.2022.

¹⁴⁵ (Çevrimiçi) <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/hurricce-ve-urartuca>, Ert: 09.01.2022.

¹⁴⁶ (Çevrimiçi) <https://kayipdiller.com/exhibition/yazinin-anadoluya-gelisi-ve-gelisimi/>, Ert: 09.01.2022.

¹⁴⁷ Salih Tur, 2009, “Sami Diller Üzerine Bir İnceleme”, **Şarkiyat Mecmuası**, S.14, ss. 130.

¹⁴⁸ **A.e.**, s.130-131.

¹⁴⁹ **A.e.**, s. 131.

¹⁵⁰ (Çevrimiçi) <https://www.turkedebiyati.org/anadoluda-turk-yazi-dilinin-gelisimi/>, Ert:09.01.2022.

¹⁵¹ Özkan Öztekten, 2018, “Eski Anadolu Türkçesi Yazı Dili Midir?”, **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt: 11, S. 24, s. 261.

¹⁵² **A.e.**, ss. 262.

¹⁵³ Zeynep Korkmaz, 2009, “Anadolu’da Oğuz Türkçesi Temelinde İlk Yazı Dilinin Kuruluşu”, **Belleten**, S.II, s. 62.

¹⁵⁴ **A.e.** s. 62-63.

¹⁵⁵ Yusuf Doğan, 2016, “Kâşgarlı Mahmud’un Dîvânü Lugâtî’t- Türk Adlı Eserinin Dilbilim Açısından İncelenmesi”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:4, S. 2, s. 6.

geliştirememelerinin en önemli nedeni özerk bir devlet yapısına sahip olamamalarıdır.¹⁵⁶ Anadolu’da mutlak bir yazı dilinin yerleşmesi Anadolu Selçuklu Devleti’nin Anadolu topraklarına gelişi ve Anadolu Beylikleri devrinin başlangıcı ile gerçekleşmiştir.¹⁵⁷ XII-XIII. yüzyıllarda Harezmi toprakları, Karadeniz’in kuzey bölgesinden gelen Kıpçak ve Oğuzların yerleşmesiyle oldukça Türkleşmiş, VI-XIII. yüzyıllar arasında Harezmi Türkçesinden doğan bu seçkin birleşme, dallanan ve budaklanan yaygın bir yazı dili haline gelmiştir. Bu dallanmanın doğu kolu Çağatay yazı dilinin meydana gelmesine zemin hazırlarken, Anadolu’ya ulaşan batı kolu ise Oğuzcaya uzanan, kendine özgü bir yazı dilinin biçimlenmesine olanak sağlamıştır. Eski Anadolu Türkçesi dil sistemi ve esas ayrıcalıkları bakımından üç alt dönemle sınıflandırılmaktadır.

Bu dönemler:

- a. Selçuklu Devri Türkçesi,
- b. Beylikler Devri Türkçesi,
- c. XV. yüzyıl ortalarına dek uzayan Osmanlı Devri Türkçeleridir.¹⁵⁸

Eski Anadolu Türkçesi Osmanlı Türkçesinin ön ayak olmasıyla; Kırım Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Gagavuzca ve Türkiye Türkçesi gibi lehçe kollarını içeren Güneybatı Türk lehçeleri topluluğunun türemesinde etkili bir rol oynamıştır.¹⁵⁹ Ayrıca bir yandan Türkiye ve Osmanlı Türkçesine ulaşan yazı dili esasındaki ilerlemesini bitirirken öte yandan da yazı dilinin güçlüklerinden ayrı kalan farklılıklar ve ilerleyişlerle Rumeli ve Anadolu ağızlarının yapılaşmasına zemin hazırlamıştır.

2.4.1. Anadolu’nun Kayıp Dilleri

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization’a göre Türkiye’de, kaybolma tehlikesi altında ya da kayıp 18 dil bulunmaktadır.¹⁶⁰ Eski

¹⁵⁶ Yusuf Doğan, 2016, “Kâşgarlı Mahmûd’un Dîvânü Lugâti’t- Türk Adlı Eserinin Dilbilim Açısından İncelenmesi”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:4, S. 2, s. 6-7.

¹⁵⁷ (Çevrimiçi) <https://islamansiklopedisi.org.tr/anadolu-beylikleri>, Ert: 09.01.2022.

¹⁵⁸ Zeynep Korkmaz, 2009, “Anadolu’da Oğuz Türkçesi Temelinde İlk Yazı Dilinin Kuruluşu”, **Belleten**, S.II, s. 64.

¹⁵⁹ Hacı Dağlı, 2019, “Güney-Doğu ve Güney-Batı (Oğuz) Grubu Türk Lehçelerinde Şartlı Birleşik Cümle Bakımından Karşılaştırılması”, **USOBED Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, S. 3(2), s. 151.

¹⁶⁰ (Çevrimiçi) <https://hthayat.haberturk.com/yasam/guncel/haber/1058382-unesco-ya-gore-turkiye-de-18-dil-tehlike-altinda>, Ert: 09.01.2022.

Anadolu’da kültürel zenginlikleriyle birçok iz bırakan toplumlar mevcuttur. Bu topluluklardan bazıları Roma, Helen, Asur ve Perslerdir.¹⁶¹ Anadolu’da yaşamış çoğu toplum yazılı kültüre geçememiştir. Yazı kültürüne geçebilmiş Anadolu uygarlıklarından Lidyalılar, Frigyalılar, Karyalılar, Likyalılar ve Sideliler yalnızca bazı bölümleri kendilerine ait yazı sistemleri uygulayabilmişlerdir.¹⁶² Anadolu’daki kimi kavimlerin ise; dilleri bilindik dil aile yapısıyla örtüşmemesinden ötürü bugün bile çözülememektedir.

Tablo 2, Anadolu’nun Kayıp Dilleri

Kırılgan Diller	Kesinlikle Tehlikede Olan Diller	Ağır Tehlikede Olan Diller	Ciddi Tehlikede Olan Diller	Kayıp Diller
Abhazca, Adigece, Çerkezce, Zazaca Suret	Hemşince, Lazca,Pontus Yunancası, Abazaca,Batı Ermenice, Romanca	Hervetince	Ladino, Süryanice, Gagavuzca	Mlahso, Ubıhca, Kapadokya Yunancası

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://kayipdiller.com/anadolu-kayip-dilleri/>, Ert: 12.01.2022.

Günümüzde tüm dünyada birbirinden değişik lehçeler ile tahmini 7000 dil konuşulmakta, bu dillerden tahmini 2000 adeti risk altında bulunmakta, Türkiye’de ise rutin hayatta konuşulan 36 çeşit dil varken, UNESCO’nun araştırmalarına göre bu dillerin 18’i kaybolmak üzere, 3 kadar dil ise kaybolmuş durumdadır.¹⁶³ Tablo 2 de belirtildiği üzere bu diller Mlahso, Ubıhca ve Kapadokya Yunancasıdır.

¹⁶¹ Ekrem Y. Akçay, 2018, “Roma Dönemi’nde Kıbrıs’ın Yaşadığı Dönüşüm”, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 5 (2), s. 140.

¹⁶² (Çevrimiçi) <https://www.cografyaci.gen.tr/anadolu-uygarliklari-hititler-frigyalilar-urartular-lidyalilar-iyonyalilar/>, Ert: 09.01.2022.

¹⁶³ (Çevrimiçi) <https://kayipdiller.com/anadolu-kayip-dilleri/>, Ert: 12.01.2022.

2.5. Türk Dilinin Lehçeleri

Türkçe, yaklaşık olarak 1400 yıldır birbirinden farklı lehçeleriyle hem halk hem de devlet arasında etkin olarak kullanılmıştır.¹⁶⁴ Türk lehçelerinin sınıflandırılması başta XIX. yüzyılda Avrupalı bilim insanları tarafından incelenmiş ve sonuçlandırılmıştır.¹⁶⁵ Türk dili lehçeleri aşağıda yer alan tablo 3'te gösterildiği gibidir:

Tablo 3, Türk Dili Lehçeleri

1. Çuvaşça
2. Yakutça
3. Azeri Türkçesi
4. Türkmen Türkçesi
5. Özbek Türkçesi
6. Kazak Türkçesi
7. Kırgız Türkçesi
8. Tatarca
9. Başkurtça
10. Uygurca
11. Gagavuzca
12. Karakalpakça
13. Kumukça
14. Karaçay-Balkarca
15. Nogayca
16. Hakasça
17. Altayca
18. Tuvaca

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.turkdebiyati.org/turkcenin-lehceleri-siveleri.html>, Ert: 26.11.2021.

¹⁶⁴ Bilgehan Gökdağ, 2012, “Irak Türkmen Türkçesinin Şekil Bilgisine Dair Notlar”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S. 1/1, s. 114.

¹⁶⁵ (Çevrimiçi) <https://www.turkceindirilisi.com/akademik/turk-lehcelerinin-siniflandirilmesi-dr-ufuk-tavkul-h74303.html>, Ert: 12.01.2022.

Wilhelm Radloff'un yaptığı bir araştırma sonucunda, Türk birliklerinin coğrafi bölgelerini ve ses bilgisinin ayrıcalıklarının da yer aldığı sınıflandırmalarını oldukça geniş bir konu yelpazesıyla ortaya koymuştur. Günümüze kadar gelebilen yazılı eserler şöyledir:

1. Güney-Batı (Oğuz) Türk lehçelerinde Türkmen, Azerbaycan, Gagavuz, Halaç ve Horasan Türklerinin dilleri,
2. Güney-Doğu (Uygur/Türkistan) Türk lehçelerinde Uygur, Özbek ve Salar,
3. Kuzey-Batı (Kıpçak) Türk lehçelerinde Başkurt, Tatar, Kırgız, Kazak, Karaçay-Balkar, Nogay, Kumuk, Karayim Türklerinin dilleri,
4. Kuzey-Doğu Türk lehçelerinde ise Altay, Tuva, Hakas, Saha (Yakut), Şor Türklerinin dilleri ve Çuvaş Türklerinin dili olan Çuvaş Türk lehçesidir.¹⁶⁶

Türkçe diğer Batı dilleri gibi, kendisinden evvel olan farklı bir dilden oluşmamıştır, kâinatın en yaşlı dilleri arasında yer almaktadır. Türkçenin yapısı, dönemin en eski zamanlarından günümüze gelmiştir. Bu sebepten, o dönemlerin sosyal rejimi, din ve inanç yapısının onu biçimlendirmesi ya da tümünün birbiriyle ilişkili olarak aniden yapılaşması makuldür.

2.5.1. Yok Olma Tehlikesi ile Karşı Karşıya Olan ve Yok Olmuş Türk Lehçeleri

Dil kaybı, bir dilin konuşanlar arasında kullanımının azalmasına denmektedir.¹⁶⁷ Dil kaybına uğrayan dillerde, dili bir zamanlar olduğundan daha az konuşan insan toplulukları görülmeye başlar. Dilin kayıp riski taşıyanları yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.¹⁶⁸ Dil tehlikelerinin nedenleri genellikle politik, sosyal ve kültürel faktörlerle ilişkilidir. Zengin dil yelpazesi insanoğlunun elzem mirasıdır. UNESCO'nun kaybolma riski taşıyan dillere ilişkin teorisi şöyledir; her ne zaman o dili kullananlar kullanmayı bırakırsa, haberleşme alanlarındaki kullanımını daha aza indirger ise, bir kuşaktan başka bir kuşağa aktarmayı unutursa ve dile genç ya da

¹⁶⁶ (Çevrimiçi) <http://turklehceleri.humanity.ankara.edu.tr/>, Ert:29.12.2021

¹⁶⁷ (Çevrimiçi) <https://www.tded.org.tr/dillerin-olumu-rekin-ertem>, Ert: 29.12.2021.

¹⁶⁸ (Çevrimiçi) <https://gazetekarinca.com/dilbilimci-aydin-dillerin-kaybolmamasini-icin-esas-sorumluluk-devlete-dusuyor/>, Ert: 29.12.2021.

yaşlı hiçbir yeni biri ortak olmazsa o dil kaybolmaya mahkûm olur.¹⁶⁹ Bir dilin kaybolma riskinin var ya da yok olarak ayırt edilebilmesi açıkça tasvirilenemez fakat üç esas ölçüt bu tasvirlemeyi yapabilmek adına bu fikre öncülük etmektedir. Bunlar;

- 1- Bu dili kullanan kişilerin ortalama yaşı,
- 2- Halen yaşamakta olan ve bir dili anadil olarak kullanan kişi sayısı,
- 3- Bu dili anlaşılır bir halde kullanan yeni kuşağın yüzdelik rakamıdır.¹⁷⁰

Halen kimi yerel halkın (Endonezya örneği gibi) kendi dillerini kullanan bireyleri olsa da, kullandıkları dilin kaybolma tehlikesi bugün de devam etmektedir. Bunun sebebi büyümekte olan genç kuşağın bu dili bilmemesi ve yerli halkın kendi yöresine özgü dillerine karşılık olarak Endonezya'nın resmi dilini kullanmasıdır.¹⁷¹

Yok olan her bir dil, bir kültürün daha kaybolması anlamına gelmektedir. 1950'li yıllardan günümüze kadar kaybolan dillerin sayısı 230 kadardır.¹⁷² Bunun anlamı şudur: Dünyadaki her bir dil kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Bu yüzdendir ki dünyadaki geniş dil yelpazesini korumak ve yaşatmak için dünya genelinde daha fazla çaba sarf edilmelidir. Bir dilin yok olma riski taşıdığı bilindiği anda, o dilin yok olma riskini ortadan kaldırmak için uygulanması şart olan iki ana aşama bulunmaktadır. İlki, bu dile tekrardan hayat vermek, ikincisi ise bu dilin dilbilimi bakımından doğruluğunu kanıtlamaktır. Diller; kültürel, ekonomik, politik, dini vb. nedenlerle zamanla kaybolmuşlardır. Dünyadaki pek çok dil gibi Türk lehçelerinin birçoğu da kaybolma ya da yok olma riski taşımaktadır. Bu diller aşağıdaki gibidir:

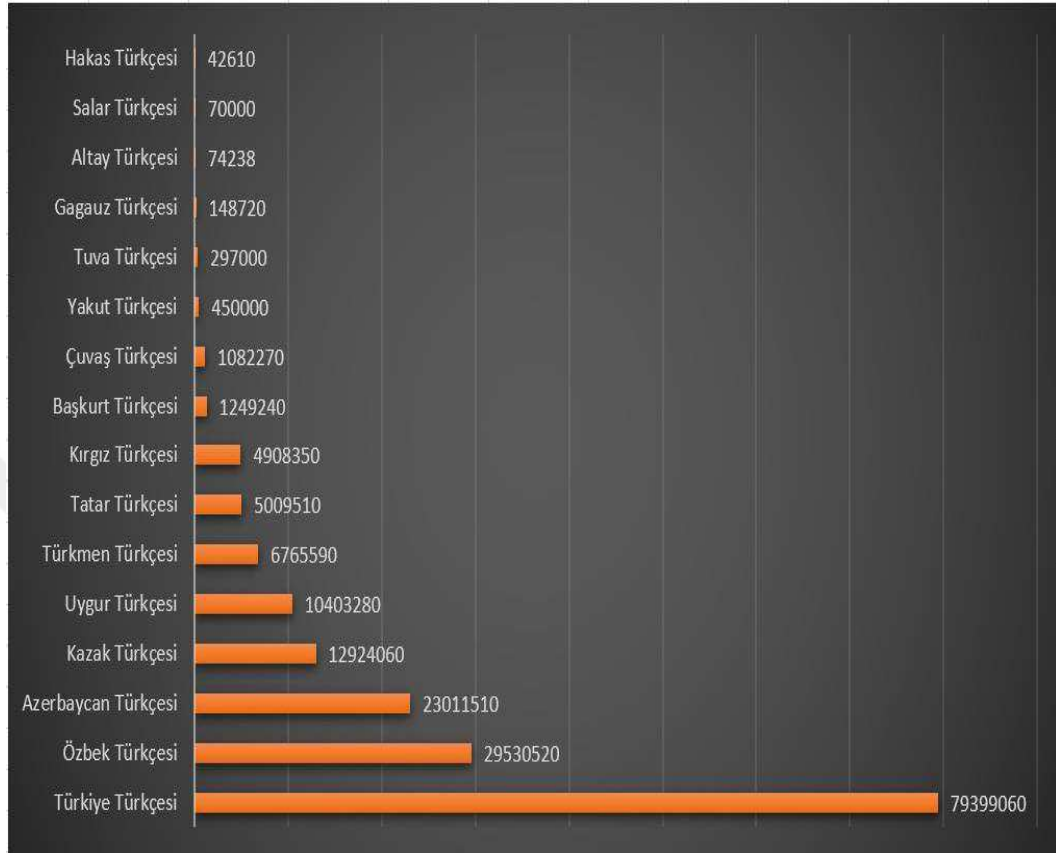
¹⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://turkdilbilim.wordpress.com/2020/06/28/kaybolan-diller-ve-dil-projeleri/>, Ert: 13.01.2022.

¹⁷⁰ Erdoğan Boz, 2013, "Dillerin Kaybolması ve Çevre Dil Bilimi", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 746, s. 61.

¹⁷¹ A.e., s. 62.

¹⁷² (Çevrimiçi) <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-2-bin-500-dil-yok-olma-tehlikesiyle-karsi-karsiya/2151940>, Ert: 29.12.2021.

Tablo 4, 2020 Yılı Türk Lehçeleri Ve Konuşur Sayısı

Kaynak: Akkuş M., 2021, “Covid-19 Pandemisi (Karasalgın) ve Tehlike Altındaki Türk Lehçeleri: Küresel Karasalgın, Dilkırımı Tetikler Mi?”, *Tehlikedeki Diller Dergisi/Journal of Endangered Languages TDD/JofEL*, S. 18, s. 164.

2021 yılı verilerine göre hazırlanan yukarıdaki tablo 4’te gösterildiği gibi en çok konuşulan Türk lehçesi Türkiye Türkçesi iken, en az konuşulan Türk lehçesi Hakas Türkçesidir. Tabloda görüldüğü üzere bazı Türk lehçelerini konuşan kişi sayısının oldukça az olduğu ve yok olma tehlikesi altında olduğu görülmektedir. Risk altındaki ve yok olan Türk lehçelerini yaşatmak için dil birliğini sağlama bakımından birlikte yaşayan Türk kavimlerinin özdeşleşmesi bir kayıp olarak görülmemekle birlikte, beraberlik adına atılan önemli adımlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple akademisyenlere, eğitimcilere, dilbilimcilere, Türk diline kendisini adayanlara ve bu lehçelerin riskini ortadan kaldırmak için çaba sarf eden tüm gönüllülere büyük mesuliyet düşmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YURT DIŞI DİL MÜZELERİ VE ÇALIŞMALARI

Tezin üçüncü bölümünde yurt dışında yer alan Amerika Ulusal Dil Müzesi, Kanada Dil Müzesi, Portekiz Dili Müzesi, Hollanda Leiden Dil Müzesi, Afrika Dili Müzesi ve Macar Dili Müzesi yer alacaktır. Bu müzelerin kuruluşları ve gelişimleri, sergileme süreçleri, etkinlikleri ve stratejik planları detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

3.1. Amerika Ulusal Dil Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi

Ulusun başkentinde Amerika Ulusal Dil Müzesi fikri, ilk olarak 1971 yılında benzersiz bir müze türünün potansiyeline ilgi duyan bir grup dil uzmanı, dilbilimci ve dil meraklısı arasında başlamış, onlarca yıllık fizibilite çalışmaları ve yavaş ama istikrarlı artan büyüme, Amerika Ulusal Dil Müzesi kapılarını 2008 yılının Mayıs ayında açmayı başarmış ve neredeyse tamamı gönüllülerden oluşan bir yönetim kurulu ve uzmanlar tarafından sürdürülmüştür.¹⁷³

Fiziksel olarak sergileri Eylül 2014 yılında kapatılmış olmasına rağmen çağdaş müzecilik kapsamında geliştirdikleri yenilikçi ve pandemi koşullarında dünyanın her yerinden ziyaret edilebilecek sanal sergilerin geliştirilmesine yönelik yeni bir odaklanma başlatmışlardır. Amerika Ulusal Dil Müzesi tarafından sunulan etkinliklerin ve sergilerin bir turu, teknolojiye gelişmelerin getirdiği değişime adapte olan müzenin tarihi boyunca geçirdiği evrimi göstermektedir. Bu kapsamda Amerika Ulusal Dil Müzesi, halkın tanınması ve desteğine adanmış çok sayıda bölgesel ve ulusal destekçiye ulaşmış ve onlarla işbirliğini ilerletme şansı yakalamıştır.¹⁷⁴

Ulusal Dil Müzesi vizyonu; eğitim, sosyal yardım ve küratörlük faaliyetleri, okullara, kütüphanelere, toplum merkezlerine ve diğer yerlere gezici sergilerle sağlanmaya devam etmektedir. Amerika Ulusal Dil Müzesi'nin misyonu ise; tarihte, çağdaş olaylarda ve gelecekte dilin tüm yönlerinin anlaşılmasını geliştirmektir.¹⁷⁵

¹⁷³ (Çevrimiçi) <https://languageuseum.org/exhibits/international-flag-of-language/>, Ert:03.09.2021.

¹⁷⁴ (Çevrimiçi) <https://dctravelmag.com/national-museum-of-language/>, Ert:03.09.2021.

¹⁷⁵ (Çevrimiçi) <https://languageuseum.org/about/mission-statement/>, Ert: 03.09.2021.

Amerika Ulusal Dil Müzesi; dilin doğasının, gelişiminin, toplumdaki rolü ve öneminin araştırılmasını teşvik ederek, dilsel sorunları ve bunların üstesinden gelmenin yollarını keşfederek, yaşamın her kesiminden insanlar için kültürlerarası iletişim adına ön ayak olarak katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Amerika Ulusal Dil Müzesi, çeşitli alanlarda dil ile ilgili araştırma materyalleri koleksiyonlarını oluşturacak ve toplumdaki dili, onun medeniyet ve kültür tarihlerindeki temel rolünü keşfetmek için programlar ve sergiler geliştirmektedir. Aşağıdaki görsel Amerika Ulusal Dil Müzesi'nde sergilemiş ulusal dil bayrağının bir görselidir.

Şekil 3.1: Ulusal Dil Bayrağı Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/international-flag-of-language/>, Ert: 03.09.2021.

Yukarıdaki görselde yer alan ulusal dil bayrağı, (Şekil 3.1) yeşil yaprakların üç tonu, kahverenginin iki tonunun bulunduğu bir ağaç gövdesinde sırasıyla yaşayan dilleri, ölü dilleri ve gelecekteki dilleri temsil eder. Ağaçtan uzağa akan şık kıvrımlar, dillerden edinilen bilgilerin yayılmasını temsil eder.¹⁷⁶ Günümüzde tüm dünya üzerinde konuşulmuş ve kaybolmuş, hali hazırda konuşulan ve gelecekte konuşulacak olan dilleri simgeleyen ulusal dil bayrağı, Amerika Ulusal Dil Müzesi'nde 2008 yılından beri sanal müze sergisinde sergilenmektedir.

¹⁷⁶ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/international-flag-of-language/>, Ert: 03.09.2021.

3.1.1. Amerika Ulusal Dil Müzesi Sergileme Süreçleri

Kalıcı ve gezici sergiler her yaştan ziyaretçiye hitap etmekte; Amerika'nın dilsel mirasını ve dünya çapındaki dilin doğasını ve rolünü içermektedir. Amerika Ulusal Dil Müzesi; dilin tarihini, dil eğitimi, yabancı dilleri, dil sanatını, dil ve kültür vb. dahil olmak üzere dilin bütün yönlerini inceler.¹⁷⁷

Şekil 3.2: Amerika Ulusal Dil Müzesi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://patch.com/maryland/collegepark/the-national-museum-of-language-college-parks-historic-secret>, Ert: 03.09.2021.

Amerika Ulusal Dil Müzesi (Şekil 3.2), dilin büyümesine ve güzelliğine bir takdir ilhamı vermeyi amaçlayan sanal, taşınabilir, erişime açık bir müzedir. Son 12 yılda, geliştirdiği temalardan oluşan sergileri “Toplumda Dil, Dilin Evrensel Yönleri ve Dünya Dilleri” üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu sergilerin amaçları arasında, Amerikan halkının kültürü ve tarihi; dil üzerindeki etkisi, Amerikan halkına aktarması ve onları bu konularda bilgilendirmesi yer almaktadır. Amerika Ulusal Dil Müzesi; politik, sosyal, akademik, ticari, bilimsel, edebi ve teknolojik olmak üzere farklı dil çevrelerine ait toplulukları bir araya getirir ve bir insan olgusu olarak dile ve daha geniş kültürel ortamlardaki dillere dikkat çekebilecekleri bir kamusal forum sağlar.¹⁷⁸

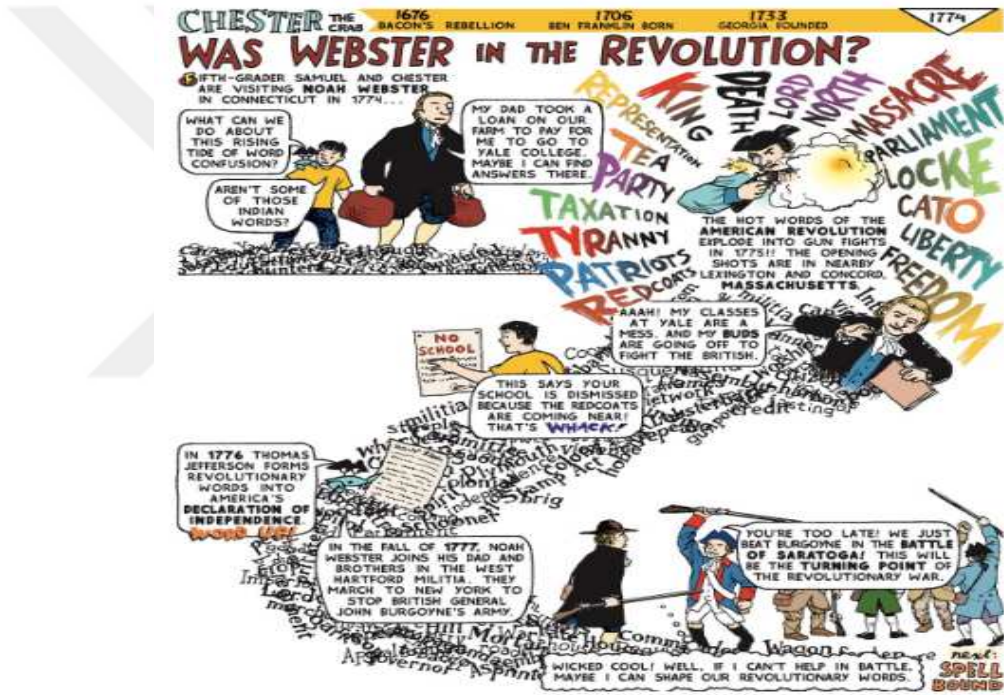
Arapça, Boşnakça, Portekizce, Çince, Fince, Japonca, Latince ve Sırpça gibi birçok dilin şiirsel ve masallaştırılmış olarak çocuklar için tasarlanmış dijital popüler hikâyelerini barındıran müzede, ayrıca İngilizce hikâyeler, çizgi romanlar da yer

¹⁷⁷ (Çevrimiçi) <https://dctravelmag.com/national-museum-of-language/>, Ert: 03.09.2021.

¹⁷⁸ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/>, Ert: 07.09.2021.

almaktadır. Müzede yer alan sergilerden biri, Amerikan İngilizcesinin tarihinin kritik bir dönemindeki gelişiminin yönlerini vurgulamaktadır. Birçok Amerikalı ilk kez bu sergiyle kendi dillerini, yalnızca İngilizlerden ödünç alınan bir dil olarak görmemiş, kendi başına bir dil olarak düşünmeye başlamıştır. Amerikan kimliğinin oluşması sonucunda Amerikalılar Avrupa'dan tamamen kurtulduklarını ve kendi dillerini kullanarak yeni ve eşsiz bir ulus oluşturmaya hazır olduklarını hissetmişlerdir. Noah Webster, Amerikan bilim ve eğitim öncüsü olarak anılan bir sözlük bilimcisidir. Noah Webster ve çizgi romanı Virginia sanatçısı Bentley Boyd, Daily Press gazetesi için eğitici bir çizgi romanın parçası olarak bir hikâye yaratmıştır.¹⁷⁹ (Şekil 3.3)

Şekil 3.3: Amerika Ulusal Dil Müzesi Çizgi Roman Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/webster-comic-strip/>, Ert: 07.09.2021.

Bir diğer sergi olan Webster hikayesi, ilk olarak 2003 yılında Newport News, Virginia yayınında yer almıştır. Günümüzdeki tarihi hikâyeleri Chester Comix baskısı ile çizgi roman olarak Amerika Ulusal Dil Müzesi'nde sergilenmektedir. Noah Webster, Amerikan İngilizcesinin yönünü ve gücünü diğer erken dönem Amerikalılardan daha fazla etkiler ve İngilizcenin; dünyanın dört bir yanında okuyan,

¹⁷⁹ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/>, Ert: 07.09.2021.

yazan ve konuşan insanlara bakışı üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Ayrıca müzenin sergisinde, Amerikalıların dijital sözlüğü de yer almaktadır.¹⁸⁰ (Şekil 3.4)

Şekil 3.4: Amerikan İngilizcesi Dijital Sözlüğü Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/influential-people/>, Ert: 07.09.2021.

Noah Webster, 1812 yılında Amerikan tarihindeki dönemin dilsel dinamikleri hakkında bir anlayış geliştiren, ülkesi adına dilini ve kültürünü iletirmek için seçtiği alanda çalışan en önemli kişilerdendir.¹⁸¹ Noah Webster'ın, sözlük bilimi alanındaki çığır açan çalışmalarının yanı sıra, günümüzde “Spellers” olarak bir dizi kitap aracılığıyla Amerikan İngilizcesinin gelişimi üzerinde muazzam bir etkisi olmuştur.

Webster, çocukların giderek daha karmaşık veya soyut görevlerde ustalaştıkları farklı öğrenme aşamalarından geçtiklerini dile getirmektedir. Bu nedenle, alfabeden başlayarak, sesli ve ünsüz harflerin farklı seslerinin ve hecelerinin ilk olarak basit kelimelerini, sonra daha karmaşık kelimelerini, son olarak da cümlelerini sistematik biçimde devam ettirerek “Yazım Kitabını” düzenlemiştir.¹⁸²

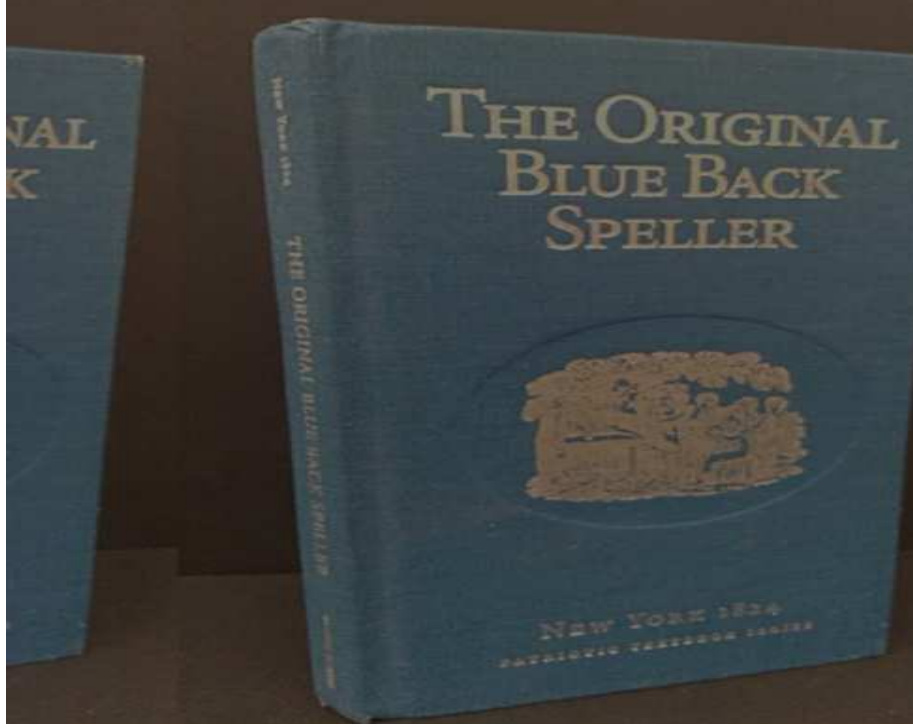
¹⁸⁰ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/influential-people/>, Ert:07.09.2021.

¹⁸¹ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/noah/>, Ert:11.09.2021.

¹⁸² (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/blue-backed-speller/>, Ert: 11.09.2021.

Webster'ın “Mavi Sırtlı Büyücü” adını verdiği bu kitap, (Şekil 3.5) müze sanal platforma geçmeden önce müze kütüphanesinde sergilenirken, şu anda müzenin deposunda bulunmaktadır. Kitabın en büyük katkısı; çocuklara okumayı, hecelemeyi ve kelimeleri telaffuz etmeyi öğretmek olmuştur.

Şekil 3.5: “The Original Blue Back Speller” Kitabı Görüntüsü

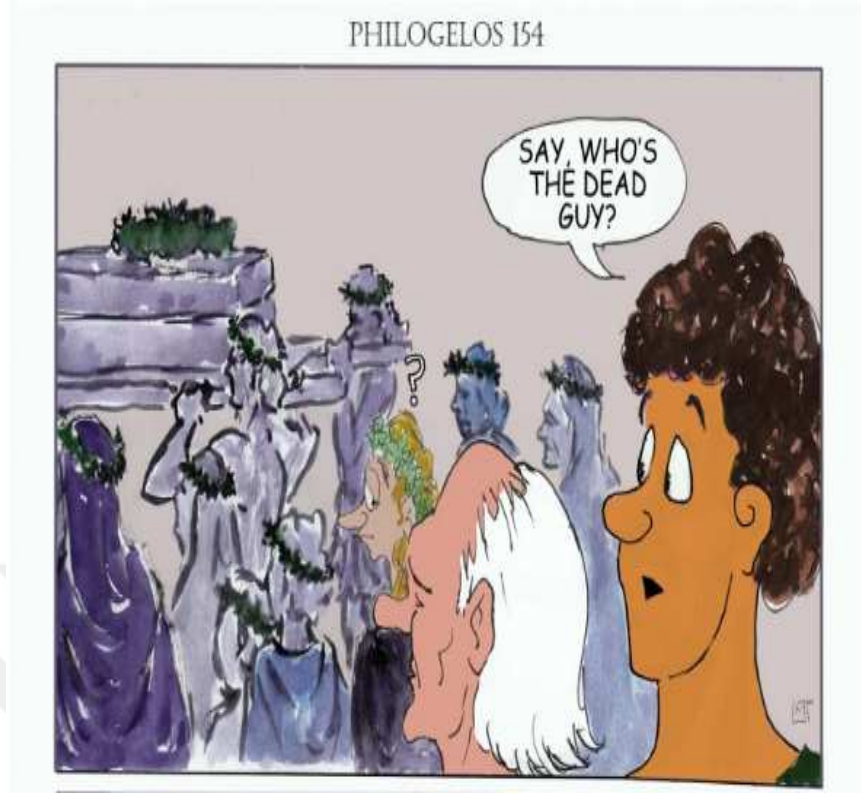

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/emerging-american-language-in-1812/blue-backed-speller/>, Ert: 11.09.2021.

Müzedede yer alan bir diğer sergi aynı zamanda ilk şaka kitabı “The Philogelos”, genellikle “şakacı” veya “kahkahaları seven” olarak tercüme edilen, yaklaşık 265 şakadan oluşan eski bir Yunan koleksiyonudur. M.S. 4. veya 5. yüzyılda oluşturulduğu düşünülen bu eser, tipik olarak dünyanın hayatta kalan en eski şaka koleksiyonunun unvanını taşır.¹⁸³

¹⁸³ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/philogelos-the-first-joke-book/>, Ert: 11.09.2021.

Şekil 3.6: “Philogelos” Karikatür Koleksiyonu Görüntüsü

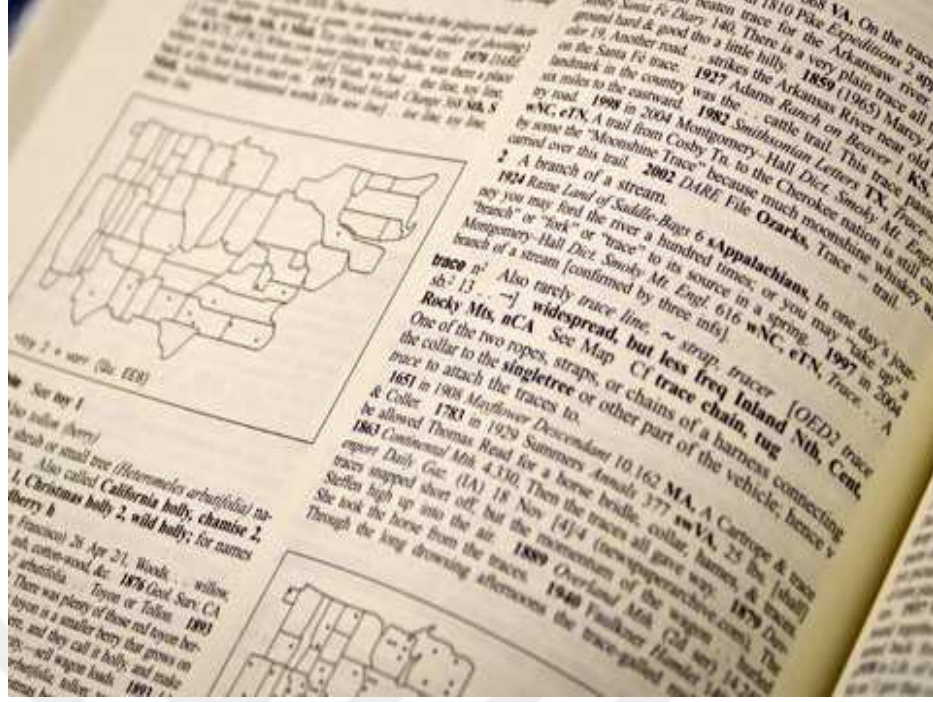

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/philogelos-the-first-joke-book/>, Ert: 11.09.2021.

Ulusal Amerika Dil Müzesi çalışanlarından aynı zamanda Latince öğretmeni Linda Thompson, bu çizgi karikatürlerini koleksiyonundan yenileyerek ortaya çıkarmıştır. Tüm bu karikatürler her şakaya eşlik eden Yunanca metin olan Philogelos'tan alınmıştır.¹⁸⁴ Latin dilinin kullanıldığı Latin alfabesiyle yazılmış olan ilk şaka kitabı (Şekil 3.6), Linda Thompson tarafından İngilizceye çevrilerek, Ulusal Amerika Dil Müzesi'nin kalıcı sanal sergisinde sergilenmektedir.

¹⁸⁴ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/philogelos-the-first-joke-book/>, Ert: 11.09.2021.

Şekil 3.7: Bölgesel Amerikan İngilizcesi Sözlüğü Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.hup.harvard.edu/features/dare/>, Ert: 11.09.2021.

Yukarıdaki görselde yer alan “Amerikan Bölgesel İngilizce Sözlüğü” (Şekil 3.7); tanımlar, sözcük kökenleri, farklı yazımlar ve farklı telaffuzlar sunan, ayrıca bir sözcüğün nerede kullanıldığını gösteren ve aynı terimin ülke genelindeki eşanlamlılarını listeleyen bir sözlüktür.¹⁸⁵

Amerikan Bölgesel İngilizce Sözlüğü, Harvard Üniversitesi (1985-2013) tarafından yayımlanan altı ciltlik setin geliştirilmiş versiyonudur. İçeriği, 1965-1970 yılları arasında, kolonyal dönemden kalma Amerikan tarihini kapsayan kapsamlı bir yazılı materyal koleksiyonuna (günlükler, mektuplar, romanlar, tarihler, biyografiler, gazeteler, hükümet belgeleri vb.) 50 eyalette gerçekleştirilen görüşmelere dayanmaktadır. Sözlük, günümüze kadar gelen bazı etimolojilerini, bölgesel telaffuzlarını, değişken formlarını ve sözcüklerin sosyal ve bölgesel dağılımlarını içermektedir. Amerikan Bölgesel İngilizce Sözlüğü’nün oluşum hikâyesi, müzenin sanal sergileme bölümünde sergilenmektedir.¹⁸⁶

¹⁸⁵ (Çevrimiçi) <https://www.hup.harvard.edu/features/dare/>, Ert:11.09.2021.

¹⁸⁶ (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/exhibits/dictionary-of-american-regional-english/>, Ert:11.09.2021.

Şekil 3.8: Çince ve Japonca Sergileri Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/writing-language-passing-it-on/>, Ert: 13.09.2021.

Ulusal Dil Müzesi tarafından açılan ilk sergi olan, “Yazı Dillerini İletme” sergisi; İngilizcenin yazım tarihini, lehçelerini ve heceleme sistemlerinin yanı sıra diğer diller Çince ve Japoncanın yer aldığı alfabetik yazı sistemlerini ve piktografik yazı sistemlerini de karşılaştırmaktadır.¹⁸⁷ (Şekil 3.8) Ayrıca müze sanal platforma geçmeden önce bu dillerden oluşan etkinlikler düzenleyerek, müzelerinin yalnızca İngilizceye bağlı kalmadıklarını ziyaretçilerine vurgulamıştır. Çince ve Japoncanın yanı sıra İspanyolca, Yunanca, Sümerce, Latince ve İbranice dillerinin alfabe panelleri ve bu dillere ait yazım testleri müzenin sanal sergisinde sergilenmektedir.

¹⁸⁷ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/writing-language-passing-it-on/>, Ert:12.09.2021.

Şekil 3.9: Yazı Dillerini İletme Sergisi Arapça Hat Sanatı Örneği Görüntüsü

Arabic Calligraphy

RAIN

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/writing-language-passing-it-on/>, Ert:14.09.2021.

Diğer bir önemli sergi olan Arapça diline ait sergileme, hat sanatının karakter üretimini; her karakterin uyum, zarafet ve güzelliğini gösterebilmek için ziyaretçilerine görsel bir sunum iletmektedir.¹⁸⁸ Maryland Üniversitesi'nden Dr. Janet Chernela tarafından müzeye bağışlanan sergi, Arapça dili üzerinde bilgilendirme yapılarak farklı dillerin etkilerini ziyaretçilere aktarmıştır.¹⁸⁹ (Şekil 3.9) Müze; bulmacaların dilbilimini, tehlike altındaki alfabeler ve yazılı sözün değerini, Amerikan ve İngiliz İngilizcesi arasındaki aşk ve nefret ilişkisini de ele almıştır. İspanyolca dilinin evrimi, yerli Amerikan dilinde orijinal olarak yazılmış tarihi belgelerin çevirisi, dilin bilimsel çalışmaları, Ortadoğu halkları ve dilleri, ABD'de Afrika dillerinin öğretimi, ABD'de yerel dil kaybı ve yeniden canlandırma, 1812 yılında yükselen Amerika dili, ölmekte olan dillerde söylemler ve dünya İngilizceleri gibi birçok etkinlikten oluşan sergisini web sayfasında sergilemeye devam etmektedir.

¹⁸⁸ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/exhibits/writing-language-passing-it-on/arabic-calligraphy/>, Ert:13.09.2021.

¹⁸⁹ (Çevrimiçi) <https://languagemuseum.org/past-events/>, Ert:14.09.2021.

3.1.2. Amerika Ulusal Dil Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)

Müze, ziyaretçilerine çevrimiçi olarak “çevrimiçi şeffaf dil” adını verdikleri bir program sunmaktadır. Araştırmaya ve deneyime dayalı çevrimiçi şeffaf dil, her seviyeden dil öğrenenler için eğlenceli, etkili ve ilgi çekici bir deneyim sağlayan bir dil öğrenme programıdır.¹⁹⁰ Yeni temel kurslar ve tam rehberli bir öğrenme deneyimi sunan çevrimiçi şeffaf dil programı; konuşma, telaffuz, dilbilgisi, yazma ve kelime bilgisi geliştirme derslerini içermektedir. Program birçok tamamlayıcı öğrenme kaynağıyla birleştiğinde, nihai dil öğrenme sistemi haline gelerek dil öğrenenlere eksiksiz bir dil öğrenme çözümü sunmakta ve aralarından seçim yapılabilen 80'den fazla dil ile her bireye hitap etmektedir.

Müzenin tüm ziyaretçilerine sunduğu diğer bir olanak olan “Mango Dilleri Metodolojisi–Sezgisel Dil Yapısı” programı bünyesinde, pratik konuşma dersleri aracılığıyla telaffuz, kelime bilgisi, dil bilgisi ve kültür bilgilerini barındırmaktadır.¹⁹¹ Günlük konuşma adına kelime, telaffuz, gramer ve kültürü içeren bu programda, dilin değerli ve yaygın kullanılan kelimelerine ve cümlelerine odaklanılır.

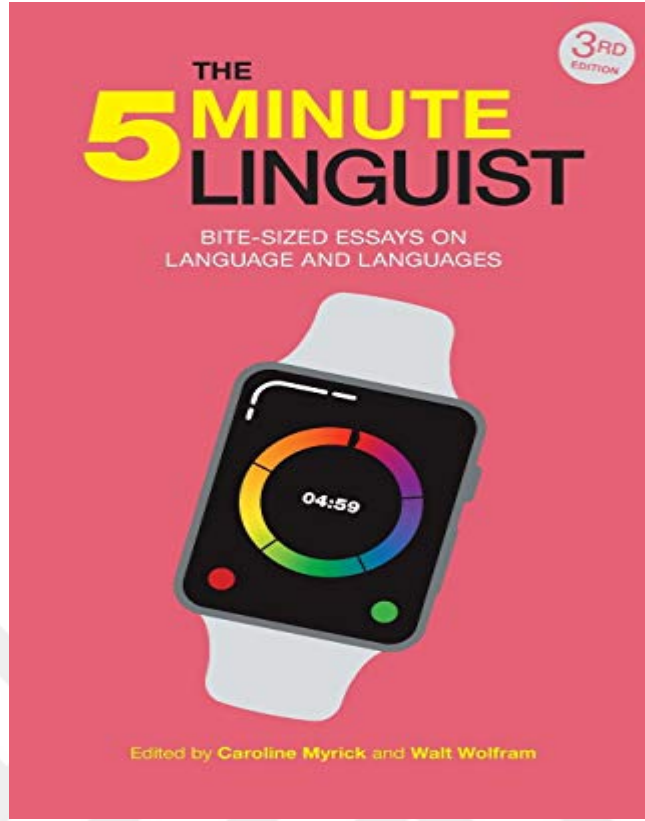
Ayrıca programın içerisinde, kullanılan dilin yanı sıra bir başka dile çevirisi gerçekleşebilir ya da kullanılan ana dilin ve çevrilen dilin telaffuzu, çevrilen dilin dilbilimsel açılımı ya da ses kayıtları yapılarak iki dilin karşılaştırması yapılabilir. İki dilin karşılaştırmasıyla gramatik açıdan kullanılan yapısal ifadeler iki dilin farkını ortaya koymaktadır ve bu farklar dillerin kültür üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaktadır. Mango programı aynı zamanda anlama ve kavramayı artırır. Böylelikle bu programı kullanan kişilerin dili anlama kabiliyeti arttığı gibi, kelimelerini de hatırlaması kolaylaşır. Bir başka deyişle bu programı kullanan kişilerde dili uzun süreli hatırlama ve kalıcı olarak hafızasında tutabilme deneyimi yaşanır. “Mango” programı başka dilleri daha kolay aynı zamanda da eğlenerek öğrenmeyi etkin kılar.¹⁹²

¹⁹⁰ (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/support/transparent-language/>, Ert:18.09.2021.

¹⁹¹ (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/mango-languages/>, Ert:18.09.2021.

¹⁹² (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/mango-languages/>, Ert:18.09.2021.

Şekil 3.10: Beş Dakikalık Dilbilimci Kitabı Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/resources/the-five-minute-linguist/>, Ert: 18.09.2021.

Amerika Ulusal Dil Müzesi’nde ayrıca sanal kütüphane bulunmaktadır. “Beş Dakikalık Dil Bilimci” kitabı, (Şekil 3.10) Amerika Ulusal Dil Müzesi öncülüğünde, Charleston Koleji ve Amerika Dil Derneği işbirliğiyle dil uzmanlarını bir araya getirerek oluşturulmuş, genel okuyucu ve yeni başlayan öğrencilere uygun dil konularını ele alan, okuyucu dostu bir kitaptır. Kitap, “dil ile lehçe arasındaki fark nedir?”, “hayvanlar bizi anlayabilir mi?”, “yabancı aksanların nedeni nedir?” ve “dil nasıl kullanılır?” gibi altmıştan fazla ilgi çekici sorudan oluşan kısa denemeler sunmaktadır. Bu kısa denemeler; dil ve düşünce, dilbilim, dil ve toplum, dil ve teknoloji içeren on iki güncel alanda düzenlenmiştir.¹⁹³

¹⁹³ (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/resources/the-five-minute-linguist/>, Ert: 18.09.2021.

Şekil 3.11: Anne Kietzman'ın Çocuk Kitapları Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) https://language-museum.org/wp-content/uploads/Copy-of-NML_Presentation.jpg, Ert: 19.09.2021.

Bunun yanı sıra müzenin sanal platforma geçişinden önce topladığı en önemli koleksiyonlarından biri olan Anne Kietzman'ın uluslararası çocuk kitapları koleksiyonu, (Şekil 3.11) müzenin web sitesinde sergilenmektedir. Kütüphanecilikten emekli olan yazar Anne Kietzman, Amerika Ulusal Dil Müzesi'ne birçok yabancı dilde, yaklaşık olarak 230 çocuk kitabı bağışlamıştır.¹⁹⁴ Müzenin kütüphanesi, gerçekleştirilen sanal sergilerde müze ziyaretçileri tarafından kullanılmaktadır.

Koleksiyon; İspanyolca, Ukraynaca, Arapça, Fransızca, Çince, Lehçe, Portekizce, Japonca, Almanca, Galce ve Korece gibi farklı dillerdeki kitapları da içermektedir.¹⁹⁵ Kietzman tarafından oluşturulmuş müze kütüphanesi, Harford County Halk Kütüphanesi'nde bir kütüphaneci olarak sürdürdüğü kariyeri boyunca dünyanın dört bir yanından topladığı kitaplardan oluşan bir arşive sahiptir. Ancak bugün müzenin sanal müze olması sebebiyle bu kitaplar müzenin deposundaki kutularda saklanmaktadır.

¹⁹⁴ (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/resources/newsletter-archives/>, Ert: 19.09.2021.

¹⁹⁵ (Çevrimiçi) <https://language-museum.org/library/>, Ert: 19.09.2021.

Müzenin stratejik planlarının arasında, kütüphanesini yeniden faale geçirebilmek adına, kitapların sergilenebilmesi ve ziyaretçilerine yeniden kavuşabilmesi için sürdürdükleri kütüphane arayışının çok yakında son bulacağı, çocuk ve dil kitaplarından oluşan koleksiyonlarının yeniden sergilenmesi planlanmaktadır. Ayrıca İngilizce haricindeki diğer pek çok dilin müzedeki sanal sergilerde yer alabilmesi için çalışmalar sürmektedir. Türkçe, üzerinde planlama yapılan diller arasındadır.

Bir diğer planlama, Amerika Ulusal Dil Müzesi'nin ortak dil müzesi olan Kanada Dil Müzesi ile birlikte çalışacak olmalarıdır. Ulusal Dil Müzesi, dilin korunması adına Kanada Dil Müzesi ile dil edinimini, dilin canlandırılmasını ve korunmasını onurlandırmak ve desteklemek için pek çok etkinlik düzenleyeceğini belirtmektedir.

Ayrıca müzeye bağlı kuruluşlar organizasyonlar ve yayınlar şöyledir: Ulusal Yabancı Dil Merkezi, Amerikan Yabancı Dil Öğretimi Konseyi, Amerikan Bölgesel İngilizce Sözlüğü, CARLA – Dil Edinimi Üzerine İleri Araştırma Merkezi, Amerika Dil Derneği, Diğer Dilleri Konuşanlar için İngilizce Öğretmenleri, Amerikan Müzeler İttifakı, Yaşayan Diller Nesli Tehlike Altındaki Diller Enstitüsü, Amerikan Çevirmenler Derneği, Uygulamalı Dilbilim Merkezi, Yüksek Öğrenim Tarihi'dir.¹⁹⁶

3.2. Kanada Dil Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi

Kanada Dil Müzesi, Kanada'da kullanılan bütün dillerin ve bu ulusun gelişimindeki rollerinin takdirini teşvik etmek için 2011 yılında kurulmuştur.¹⁹⁷ Müze, Toronto'daki York Üniversitesi'nin Glendon College kampüsünde yer almaktadır.

¹⁹⁶ (Çevrimiçi) <https://languageuseum.org/resources/affiliated-organizations/>, Ert:19.09.2021.

¹⁹⁷ (Çevrimiçi) <https://www.languageuseum.ca/about-us>, Ert:03.10.2021.

Şekil 3.12: Kanada Dil Müzesi Görüntüsü

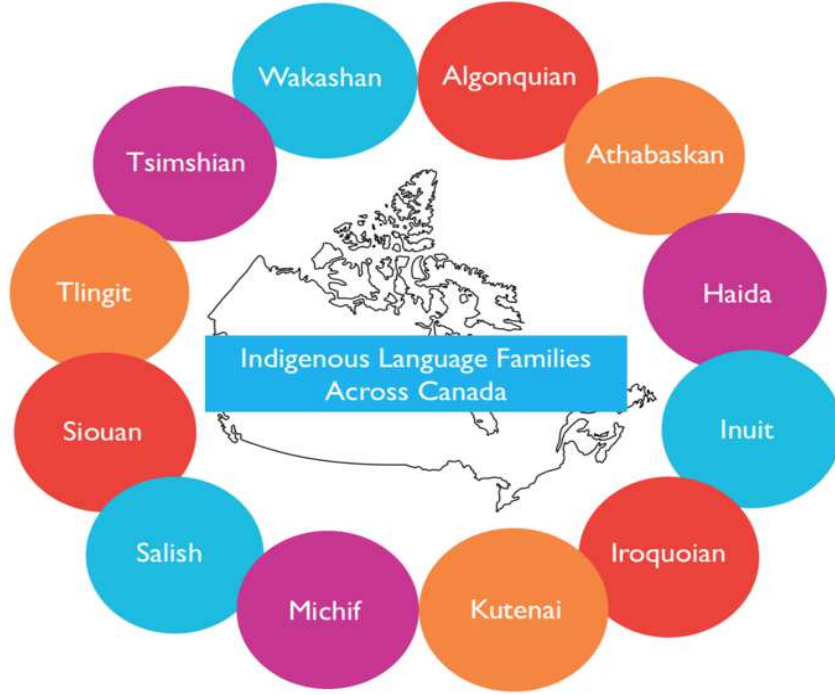
Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.canadahelps.org/en/charities/canadian-language-museum/>, Ert: 03.10.2021.

Dil, her Kanadalının kültürel kimliğinin merkezinde yer almaktadır. Bu da Kanada'nın gelişimini şekillendirmede ayrılmaz bir rol oynar. Müze; Fransızca ve İngilizcenin resmi dillerini, bölgesel lehçelerini, yerli dillerini ve göçmenler tarafından bu ülkeye getirilen birçok dili içeren Kanada'nın zengin ve çeşitli dil mirasına sahip çıkmaktadır.

Kanada'da konuşulan tüm dillerin ve bu ulusun gelişimindeki rollerinin takdir edilmesini ve anlaşılmasını teşvik etmek, bu ülkenin sürekli değişen dil yapısı hakkında bilgi toplama ve yayma sürecini desteklemek, halkı dilin bilimsel çalışmasına ve Kanada'daki güncel dil araştırmalarını tanıtmak, ülke çapında dille ilgilenen gruplar arasındaki iletişimi teşvik etmek; iki dillilik, çok dillilik, dil tehlikeye atma, koruma ve yeniden canlandırma gibi Kanada toplumunun geleceğinin kalbinde yer alan temel dil sorunları hakkında diyalogu kolaylaştırmak, Kanada Dil Müzesi'nin misyon ve vizyonları arasında yer almaktadır.¹⁹⁸

¹⁹⁸ (Çevrimiçi) <https://www.language-museum.ca/about-us>, Ert:03.10.2021.

Şekil 3.13: Kanada Dil Mozaïği Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.messagesfromthemosaic.ca/canadas-language-mosaic>, Ert: 03.10.2021.

Kanada'da benzersiz diller ve lehçelerden oluşan bir dil mozaïği bulunmaktadır. (Şekil 3.13) 2016 yılı Kanada nüfus sayımına göre, Kanada'nın 35 milyon vatandaşı arasında 200'den fazla dil konuşulduğu istatistiğine rastlanılmıştır.¹⁹⁹ Bu diller hem Kanada sınırları içinden hem de dünyanın dört bir yanındaki bölgelerden gelmektedir. Kanadalılar her gün aileleri ve arkadaşlarıyla telefon görüşmeleri yapmakta, e-posta yazmakta veya birbirlerine zengin bir dil yelpazesine sahip metinler göndermektedirler. Fakat diller sadece milyonlarca Kanadalının birbirleriyle iletişim kurma biçimi değil; aynı zamanda Kanada kimliğinin ve kültürünün önemli bir parçasıdır. Kanada hem birçok yerli dile ev sahipliği yapmakta hem de Kanada'da sınırları içerisinde konuşulan 60'tan fazla yerli dile ev sahipliği yapmaktadır.²⁰⁰ Bugün, dilbilimciler 12 yerli dil ailesini tanımaktadır. “Cree, Ojibwe ve Inuktituk”, Kanada'da en çok konuşulan yerli diller arasında iken, Cree ve Ojibwe, Algonquian dil ailesine, Inuktituk ise Inuit dil ailesinde aittir.²⁰¹ Kanada'nın resmi ulusal dilleri İngilizce ve Fransızcadır. Bu diller Kanada hükümeti

¹⁹⁹ (Çevrimiçi) <https://www.messagesfromthemosaic.ca/canadas-language-mosaic>, Ert:03.10.2021.

²⁰⁰ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/about-us>, Ert:03.10.2021.

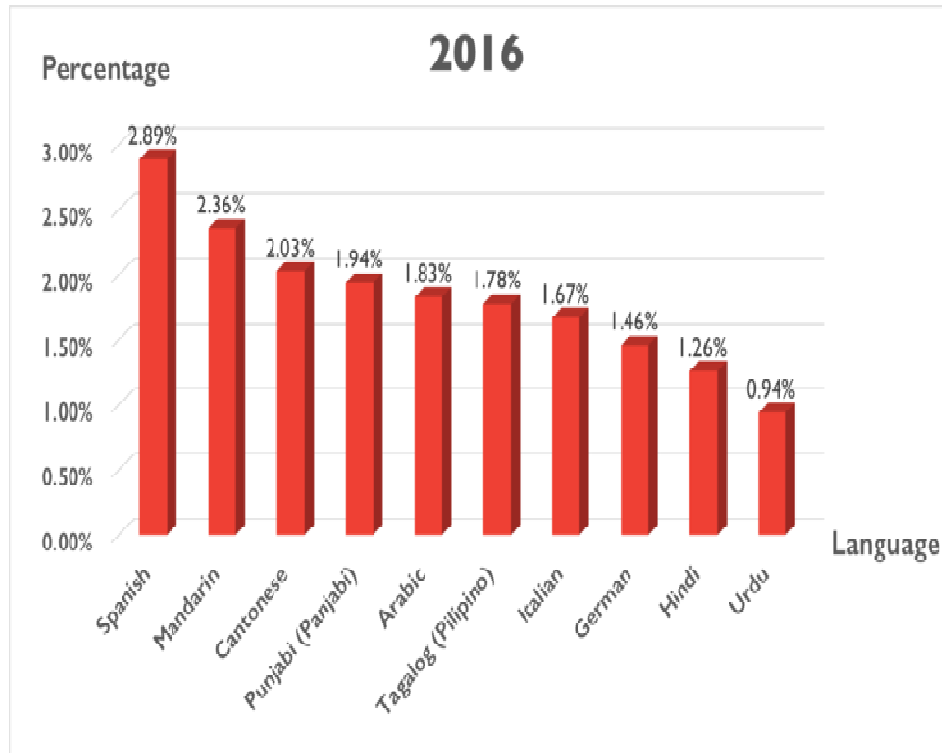
²⁰¹ (Çevrimiçi) <https://www.messagesfromthemosaic.ca/canadas-language-mosaic>, Ert:03.10.2021.

tarafından resmi iletişimlerde kullanılır ve özel bir yasal statüye sahiptir. Ancak bu, tüm Kanadalıların sadece İngilizce veya Fransızca konuştuğu ya da bildiği anlamını taşımamaktadır.

İşaret dilleri, Kanada'nın dil mozaığının önemli bir parçasıdır. İşaret dillerinin de tıpkı konuşma dilleri gibi kendi lehçeleri vardır. Örneğin, “Deniz İşaret Dili” lehçesi Kanada'nın doğu kıyılarında kullanılmaktadır. Kanada'da en popüler işaret dili, 20.000'den fazla kullanıcısı olan Amerikan İşaret Dili'dir. Kanadalılar ayrıca “Quebec İşaret Dili”, “Plains İşaret Dili” ve “Inuit İşaret Dili” kullanmaktadır.²⁰² Yaklaşık 500 yıla yayılan bu zaman çizelgesi, Kanada'nın dil tarihinin sadece küçük ve yakın bir bölümünü temsil etmektedir. Kanada'da dil her zaman değişim içinde olmuştur. Bugün Kanada dilleri, dönüşüm eğilimini sürdürmektedir.

Kanadalıların neredeyse %20'si evlerinde birden fazla dil konuşmaktadır.²⁰³ Bunun sebebi Kanadalıların İngilizce veya Fransızca olmayan birden fazla ana dile sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu dillerin çoğu miras dilleridir. Bu diller miras veya göçmen dili olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 5, Kanada'daki Miras Dillerinin 2016 Yılına Dek Yüzdelik Konuşma Oranları

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.messagesfromthemoaic.ca/the-shifting-mosaic>, Ert: 04.10.2021.

²⁰² (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/sign-languages-of-canada>, Ert:05.10.2021.

²⁰³ (Çevrimiçi) <https://www.messagesfromthemoaic.ca/canadas-language-mosaic>, Ert:03.10.2021.

Yukarıda tablo 5'te belirtilen Kanada'nın miras dillerinin 2016 yılına dek yüzdelik konuşma oranı yer almaktadır. Tabloya göre 2016 yılında miras diller arasında en çok konuşulan dil olan İspanyolca'yı; Mandarince, Kantonca, Pençapça, Arapça, Filipince, İtalyanca, Almanca, Hintçe ve Urduca takip etmektedir. Kanada'da miras dilleri arasında İspanyolca, Arapça, Filipince, İtalyanca, Almanca, Hintçe, Pençapça, Urduca, Mandarince ve Kantonca gibi diller bulunmaktadır.²⁰⁴

Kanadalıların üçte birinden fazlası ana dillerinden başka en az bir dil konuşmaktadır. Birden fazla dil konuşabilmek iki dillilik veya çok dillilik olarak bilinir. Ana dilleri resmi olmayan bir dil olan Kanadalıların iki dilli veya çok dilli olmaları çok daha olasıdır. Örneğin, Arap kökenine sahip bir Kanadalı evdeyken Arapça konuşmayı, okulda ise arkadaşlarıyla Fransızca konuşmayı tercih edebilmektedir.

Büyük bir grup insan tarafından konuşulan bir dil (çoğunluk dili), daha küçük bir grup insan tarafından konuşulan bir dil (azınlık dili) üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilir. Birçok insan dilini iş yerlerinde, okullarında veya kamusal alanlarda yaygın olarak konuşurken üzerlerinde baskı hissedebilirler. Buna karşılık, azınlık dilini konuşanlar, çocuklarına çoğunluk dilini öğretmeye öncelik vermeyi seçebilirler. Kanada'da İngilizce çoğunluk dilidir ve diğer diller üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Bu etki nedeniyle, miras dilleri bazen göçmen nesiller arasında kaybolabilir.

Birçok insan için dil; kültürlerinin, kimliklerinin ve tarihlerinin önemli bir parçasıdır. Diller kaybolduğunda, insanlar artık eskisi gibi iletişim kuramayabilir, bu da aileleri ve toplulukları yabancılaştırabilir. Hayati sosyal ve duygusal bağlar zarar görebilir. Bilgi kaybolur çünkü artık ifade edilemez. Benzersiz fikirler, kavramlar ve bakış açıları tehdit altında olabilir. Bir dil, dil kaybından etkilense bile, neslinin tükeneyeceği anlamına gelmemektedir.

Devlet desteği, topluluk programları ve eğitimler bu hususta bir fark yaratabilir. Kanada; sürekli değişen, birçok dilin bulunduğu bir ülkedir. Dil, Kanada'nın ulusal mozağının, kimlik ve kültürün önemli bir parçasıdır. Kanada dillerinin geleceği, büyüme ve değişim görmektedir fakat Kanada'da konuşulan tüm dillerin karmaşıklığını ve çeşitliliğini korumak için önlemlerin alınması hayati önem taşımaktadır. Kanada genelinde insanlar dil eğitimine ve kalıcılığa, dilin

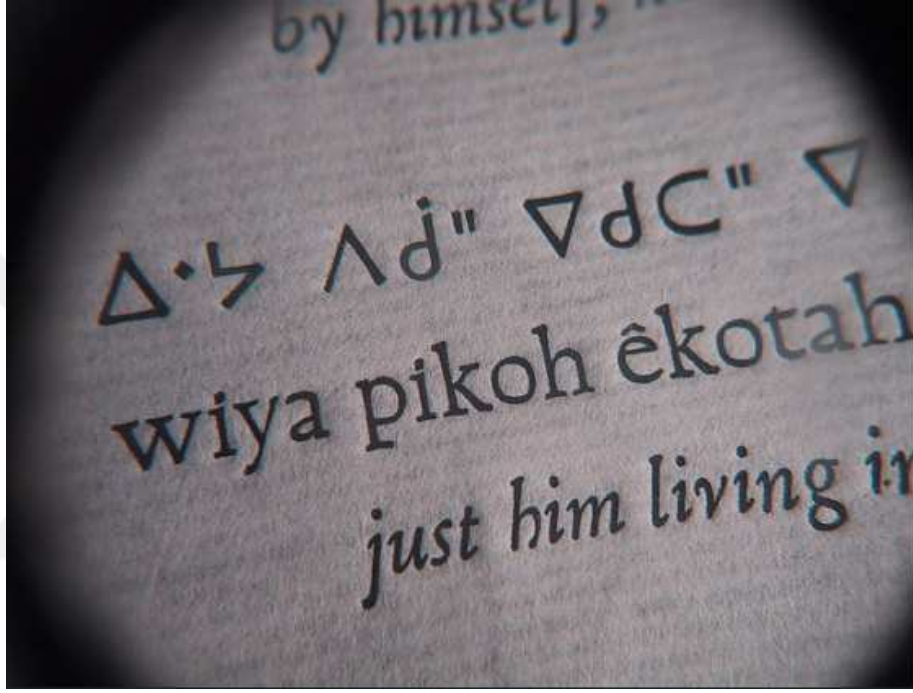
²⁰⁴ (Çevrimiçi) <https://www.messagesfromthemosaic.ca/the-shifting-mosaic>, Ert:04.10.2021.

kaybolmamasına yardımcı olmak için birlikte çalışıyor olsa da, birçoğu ulusal tanınma ve desteğe ihtiyaç duymaktadır.

3.2.1. Kanada Dil Müzesi Sergileme Süreçleri

Kanada Dil Müzesi, en çok konuşulan Kanada Aborjin dili olan “Cree” (halkın dili) hakkında bir sergi sunmaktadır. (Şekil 3.14)

Şekil 3.14: Halkın Dili Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/cree-peoples-language>, Ert: 05.10.2021.

Sergi; altı renkli panel, hece yazı sistemi, kelime oluşumu, canlandırma ve bu dilin geleceği gibi konularda haritalar, fotoğraflar ve bilgileri sergilemektedir. Ayrıca koleksiyonların tümünde bilgilendirme elemanları olan etiketler, bilgi panoları, el broşürleri, kataloglar, afişler ve Kanada genelinde “Cree” lehçelerinin ses klipleri bulunmaktadır.²⁰⁵

“İşaret Dilleri” sergisi, izleyicilere Kanada'da kullanılan altı işaret dilini tanıtmaktadır. Bunlardan bazıları: “Amerikan İşaret Dili, Hint İşaret Dili, Quebec İşaret Dili, Deniz İşaret Dili” dir. Ayrıca, haritalar, videolar ve çizimler, bu farklı dillerin geçmişlerini ve benzersiz özelliklerini ziyaretçilerine açıklamaktadır.²⁰⁶

²⁰⁵ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/cree-peoples-language>, Ert:05.10.2021.

²⁰⁶ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/sign-languages-of-canada>, Ert:05.10.2021.

Şekil 3.15: Kelimelerin Ötesinde: Sözlükler ve Yerli Diller Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/beyond-words-dictionaries-and-indigenous-languages>, Ert: 05.10.2021.

“Kelimelerin Ötesinde: Sözlükler ve Yerli Diller” sergisinde; (Şekil 3.15) sömürgeleştirme, keşif ve asimilasyondan dolayı geliştirilmiş kelime listeleri ve sözlüklerden, yerli topluluklar tarafından geliştirilmiş olan çevrimiçi dil materyallerine kadar birkaç yüzyıl boyunca yerli dilleri ve sözlükler arasındaki karmaşık ilişkileri vurgulayan bilgilendirici paneller bulunmaktadır.²⁰⁷

Toronto'da “150 Yıllık Dil” sergisi, Toronto'nun farklı dilleri şehrin sokaklarını şekillendirmektedir. Bu diller, şehirde bazı sergileme alanlarında, bina cephelerinde ve sokak tabelalarında görülebilen peyzajın bir parçası haline gelmiştir. Müze, bu şehirde yaşayan ve çalışan toplulukları yansıtan ve Toronto'nun dillerinin görsel tarihini sunan, arşiv ve çağdaş fotoğraflardan yararlanarak oluşturduğu bir sergi hazırlamıştır.²⁰⁸ Müzenin sergileme teknikleri değerlendirildiğinde dinamik sergileme yöntemini interaktifleştirdikleri görülmektedir.

²⁰⁷ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/beyond-words-dictionaries-and-indigenous-languages>, Ert: 05.10.2021.

²⁰⁸ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/read-between-signs-150-years-language-toronto>, Ert:05.10.2021.

Şekil 3.16: Kanada'nın Dillerini Kutlamak Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/tapestry-voices-celebrating-canada%E2%80%99s-languages>, Ert: 05.10.2021.

“Kanada'nın Dillerini Kutlamak” sergisi, (Şekil 3.16) Kanada'nın iki resmi dili olan Fransızca ve İngilizceyi, 60'tan fazla yerli dili ve göçmenlerin getirdiği 100'den fazla dili içeren Kanada'nın zengin dilsel tarihi birikimini araştırmaktadır.²⁰⁹ Sergi ayrıca, Kanada'daki her dili konuşanların yaşamlarına dokunan temaları incelemektedir. Kanada Dil Müzesi, Kanada'nın dilleri zaman içinde nasıl değişmiştir? Dillerin birbirleriyle teması nasıl gerçekleşmiştir? Dil gelecek nesiller için nasıl korunabilir? Gibi soruları bu sergisinde ziyaretçilerine sormakta ve cevaplar aramaktadır. Müzenin sergileme teknikleri değerlendirildiğinde karmaşık ve bağlamsal bir sergi örneği görülmektedir. Tavandan askılı sistemle asılmış birçok bilgi paneli bulunmakta, ayrıca müzenin havalandırma ve aydınlatma sistemleri başarılı bir şekilde çalışmaktadır.

Kanada Fransa'dan sonra en fazla anadili Fransızca olan ülkedir. Fransızca, Kanada'nın dilsel peyzajında önemli bir rol oynamaktadır ve Kuzey Amerika kökenleri neredeyse dört yüzyıla dayanan bir dilin mirasını devam ettirmektedir. “Kanada'da Fransızca” sergisi, “Laurentian ve Acadian” lehçelerini vurgulamakta

²⁰⁹ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/tapestry-voices-celebrating-canada%E2%80%99s-languages>, Ert:05.10.2021.

ayrıca İngilizce ve Aborijin dillerinin üzerinde durarak ziyaretçilerine dil temasının önemini aktarmaktadır.²¹⁰

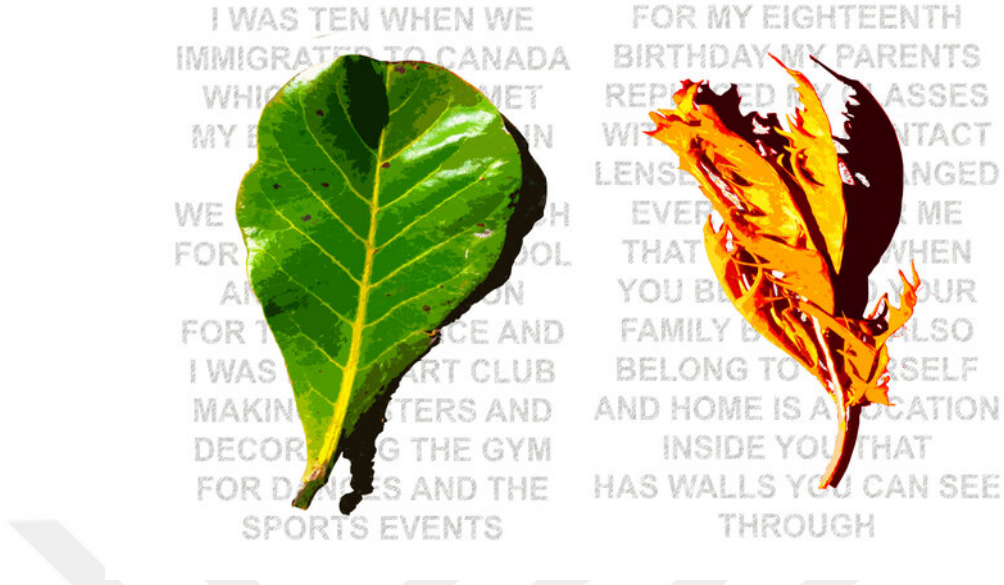
Bu sergide müze daha çok Kanada İngilizcesine ve Kanadalıların İngilizceyi ayırt edici kullanımına odaklanmaktadır. Ayrıca, Kanada'daki İngilizce tarihini, ülke genelinde ve nesiller boyunca Kanada İngilizcesindeki varyasyonlarını ve Fransızca ve Aborijin dillerinden etkilenişlerini de araştırmaktadır. Kanada toplumu için milli marşın önemi çok büyüktür. Ülkenin dört bir yanından seçkin sanat eserlerinin sergilendiği “Kanada Marşı: Kanada Kimliğinin İfadeleri” sergisi, Kanadalılara yurttaşlık duygusunun ayrılmaz bir parçası olan 'ev' ve 'toprak' gibi kelimelerin anlamları üzerinde düşünme fırsatı vermektedir. Eserleri burada toplanan sanatçılar, bu kavramlar üzerinde derinlemesine düşünerek eserleri ziyaretçilerine farklı yollar aracılığıyla sunmaktadır.

Kanada Dil Müzesi, çevrimiçi olan bu sergisinde ziyaretçilerini, sanatçıların oluşturdukları bu sanat eserleriyle ilgilenmeye teşvik etmektedir. Bu serginin yanı sıra, 2021 yılında daha öncesinde çevrimiçi olan “Kanada Marşı: Kanada Kimliğinin İfadeleri” sergisinin fiziki koşullarda sergilenebilmesi planlanmıştır.²¹¹ Bu sergi ile Kanadalılar, marşın sözlerinin anlamını, ulusal ve bireysel kimlikleriyle olan ilişkilerini sorgulamaya ve aynı zamanda kişisel olarak yaşadıkları, çalıştıkları ve öğrendikleri toprakları yansıtmaya devam edecektir.

²¹⁰ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/exhibit/le-fran%C3%A7ais-au-canada>, Ert:11.10.2021.

²¹¹ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/anthem>, Ert:11.10.2021.

Şekil 3.17: Kanada Marşı: Kanada Kimliğinin İfadeleri Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.anthemexhibit.ca/>, Ert: 11.10.2021.

“Kanada Marşı: Kanada Kimliğinin İfadeleri” dijital sergisinde müze, ziyaretçilerini hem sömürgeciliğin bir ürünü olan hem de birçoğu için bir aidiyet duygusu olarak tanımlanan Kanada kimliğinin genellikle uyumsuz doğası üzerine düşünmeye davet etmektedir. Sergi, sanat eserlerinin bu topraklara nasıl geldiğini, dilin önemini ve “Kanadalı” olmanın her bir birey için ne anlam ifade ettiği üzerine kurulmuş dijital bir sergidir.²¹² (Şekil 3.17)

Kanada Dil Müzesinin misyonu daha öncesinde vurgulandığı gibi, Kanada genelinde çeşitli yerli ve yerleşimci topluluklardan gelen dilleri paylaşmaktır. Burada bir araya gelen nesiller, bugün Kanada'da konuşulan birçok dili şekillendirdiği gibi, bu ülkeyi ve üzerinde yaşayan birçok insanı tanımak için de önemlidir. Dilin birçok birey için karmaşık bir konu olduğu aşikârdır; aynı zamanda dil, kültürlerin topluluklardan nasıl koparıldığını ve toplumlar tarafından nasıl beslendiğini temsil etmektedir. Bu durumda insanoğlu nerede olursa olsun, eski zamanlardan beri bu topraklara sahip çıkan yerli halklara minnettarlığını göstermek adına uzlaşma yolunda attığı adımları düşünebilir.

²¹² (Çevrimiçi) <https://www.anthemexhibit.ca/>, Ert: 12.10.2021.

3.2.2. Kanada Dil Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)

Kanada Dil Müzesi Toronto’da, yerli dilleri korumak adına çekilen bir belgesel sergilemektedir. Bu orijinal belgesel, Toronto’da yerli dillerinin korunmasını araştırmaktadır.

Şekil 3.18: Kanada Dil Müzesi Gönüllüleri Görüntüsü

Kaynak: Elaine Gold, 2021, “Au Courant”, **The voice of Canada's Museum Volunteers**, ISSN 2561-3200, s. 3.

Bu proje, Glendon'un "Histoire vivante" (Yaşayan Tarih) kursundaki gönüllüler tarafından Kanada Dil Müzesi'nin Direktörü Elaine Gold gözetimi ve rehberliğinde oluşturulmuştur. (Şekil 3.18) Sergiler, bu yerli dillerin değeri hakkında bir anlayış ve bu dilleri korumanın önemi konusunda bir farkındalık yaratarak yerli toplulukta da önemli bir rol oynamaktadır. Bugün yerli topluluklar birçok zorlukla karşı karşıyadır ve dil her zaman bir öncelik olarak görülmemektedir. Son beş yıldır, Kanada Dil Müzesi, “Uluslararası Dil Müzeleri” ağı oluşturmakla aktif olarak ilgilenmektedir.²¹³

Müze direktörü Elanie Gold, Milano ve Floransa’da çok sayıda ülkeden dil müzesi yöneticilerini bir araya getiren toplantılara katıldığını, bu toplantılarda

²¹³ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/toronto-Indigenous-languages>, Ert:12.10.2021.

müzenin bir ülkenin tüm dillerine odaklanması bakımından benzersiz olduğunu dile getirmiştir. Müze, hem benzersiz yetki hem de çok küçük bir bütçeyle faaliyet gösterdiği için kendi yolunu oluşturabilmiş, diğer dil müzelerinin yaratıcı sergilerinden, web sitelerinden ve programlarından ilham almıştır.

Müze, sergilerini oluştururken her zaman ana dile hakim dil uzmanlarıyla çalışmaktadır. Bu bakımdan “Cree (Halkın Dili)” sergisi için, dilbilimci olarak eğitilmiş ve bir “Cree” sözlüğünün editörlüğünü yapmış bir “Cree” konuşmacısıyla çalışılmış; bu sayede “Cree” lehçeleri hakkında bilgilendirici ve tüm lehçelerde işe yarayacak örneklerle “Cree” dilinin temel yönleri anlatılmıştır.²¹⁴ Yine “Kelimelerin Ötesinde” sergisi için de Kanada genelinde kendi dilleri adına sözlükler oluşturmaya başlanmış, farklı yaklaşımlar benimseyen üç farklı topluluğa danışılmıştır. Geçen yüzyılda dünyanın dört bir yanındaki ülkelerden göç artmış, Kanada şehirleri çok dilli hale gelmiş; böylece hükümet politikaları çok kültürlülüğü desteklemeye başlamıştır.

Bununla birlikte, 12 dil ailesinden 60'tan fazla farklı dille, Kanada'daki çok çeşitli yerli dilleri konusundaki farkındalığın az olması, Kanada Dil Müzesini harekete geçirmiş; müze dil çeşitliliğini korumanın önemini vurgulamıştır.²¹⁵ Kanada Dil Müzesi, tüm sergilerde kullanılan çeşitli dillerin kültüre bulunduğu katkı ve bu mirası korumanın değeri konusunda halkı eğitmede önemli bir rol oynamaktadır. Diller Kanada'nın kalkınmasında merkezi bir noktada yer almaktadır ve dil sorunları bugün Kanada toplumu için son derece önemlidir.²¹⁶

Kanada Dil Müzesi'nin hedefi Kanada'daki yerli dillerin sürekliliğine somut bir şekilde katkıda bulunabilmektir. Kanada'daki diğer müzelerden öğrenilen yeni bilgiler ışığında Kanada Dil Müzesi, bir müze olmasına rağmen eser koleksiyonu yapmamaktadır. Müze, dilleri canlı varlıklar olarak görmekte ve öyle tasvir etmektedir. Sergileri, dil teması ve dil değişikliği gibi devam eden süreçlerin tartışmalarını içermektedir.

Müze, ister bir şehrin dilsel peyzajı, ister ülke çapındaki lehçe farklılıkları olsun, dillerin mevcut durumunu anlamak için ilk olarak o dilin geçmişine yönelmektedir. Bu da kültür ve dil arasındaki bağı ve bu bilgiyi gelecek nesillere aktarmanın önemini açıkça göstermekte; Kanada Dil Müzesi'nin başarısının

²¹⁴ (Çevrimiçi) <https://www.languagemuseum.ca/toronto-Indigenous-languages>, Ert:12.10.2021.

²¹⁵ Elaine Gold, 2020, “Decolonizing the Museum”, **Tusaaaji: A Translation Review**, Vol.7., No.1, s. 97.

²¹⁶ A.e., s. 97-98.

merkezinde yer almaktadır.²¹⁷ Müze, hazırlanan sergiler ışığında tüm müze gönüllülerine güven duymaktadır. Müzenin işleyişinde gönüllüler; ziyaretçileri karşılamakta, kataloglar, blog makaleleri yazmakta, çeviriler ve araştırmalar yapmakta, özel etkinlikler için planlama, ulaşım ve konaklama konusunda yardımcı olmaktadır.²¹⁸ Uluslararası stajyerler de dahil olmak üzere birçok öğrenci, ders çalışma projelerini yerine getirmek için müzeye yardımcı olmaktadır. Müze çalışmalarına ve sergilerine büyük ölçüde katkılarda bulunan müze gönüllüleri, müzenin pandemi dolayısıyla kapılarını kapattığında dahi müzeye yardımlarını esirgememiştir. Müzenin üyelik ücretleriyle birlikte finansal desteğini sağlayan programlara ne zaman devam edebileceği hakkında müze yönetiminin endişeleri olsa da; personelin ve ziyaretçilerin sağlık ve güvenliğini sağlamak için alınan kararlar planlı bir şekilde düzenli iletişim kurularak devamlılığını sürdürmüştür.

Müzeyi yeniden açmayı ve sergileri tekrar yola koymayı dört gözle bekleyen müze personeli, sekizinci gezici sergi olan 'Kanada'nın İşaret Dilleri'ni başlatmak ve onu ülke genelinde çevrimiçi web sitesinden dezavantajlı bireylere sunmak müzenin stratejik planları arasındadır. Planlanan bu sergide “Deniz işaret dili”, “Eskimolar işaret dili” ve “Prairie Kızılderili işaret dili”nin kullanımı belirlenmiştir.²¹⁹ Müze, 2022 yılının ortalarında “Kanada Kimliğinin 15 İfadesi” başlıklı harika bir sanat sergisine ev sahipliği yapmayı ve bunun aracılığıyla Kanada marşı hakkında Kanadalılar için kendi marşlarının ne anlamlar taşıdığı, hangi kelimelerin en anlamlı ve hangilerinin daha zorlayıcı olduğuna dair Kanada toplumunu aydınlatmayı planlamaktadır. Ayrıca beş yıllık planlarının arasında Kanada'da İtalyanca, Kanada'da Çince ve yerli yerleşimci iletişim dilleri hakkında yeni gezici sergiler de yer alacaktır.²²⁰ Müze, ziyaretçi deneyimini geliştirmeye devam etmeyi ve web sitesini genişletmeyi tasarlamaktadır.

3.3. Portekiz Dili Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi

“Estação da Luz”, bir başka deyişle Sao Paulo tren istasyonu; (Şekil 3.19) ülkeye gelen göçmenlerin ana geçiş noktalarından biri olmuş, bugüne kadar Brezilya'dan ve dünyanın her bir yerinden gelen insanların konuştuğu Portekiz

²¹⁷ Elaine Gold, 2020, “Decolonizing the Museum”, **Tusaaji: A Translation Review**, Vol.7., No.1, s. 97-98.

²¹⁸ A.e., s. 98.

²¹⁹ A.e., s. 99-100.

²²⁰ A.e., s. 100.

dilinin aksanlarını barındıran çeşitli kültürler ve sosyal sınıflar arasında temas sağlayan dinamik bir alan haline gelmiştir.

Şekil 3.19: Portekiz Dil Müzesi Dış Görünümü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://fototeca.mlp.org.br/>, Ert: 17.10.2021.

Estação da Luz binasının yeniden inşasıyla birlikte 2021'de yeniden doğan Portekiz Dili Müzesi, dünyanın ilk dil müzesidir ve ilk faaliyete geçtiği yıl 2006'dan bugüne kadar dilin kökenleri, dilin tarihi, tarihin dil üzerindeki etkileri ve dilin günlük hayattan aldığı ilhamla birleştirerek devamlılığını sürdürerek şimdiye dek 3 milyon ziyaretçiyi ağırlamayı başarmıştır.²²¹ Müze, dünyanın en büyük Portekizce konuşan nüfusuna ev sahipliği yapan São Paulo şehrini ev olarak seçmiştir.

Portekizce dilinin somut olmayan mirasa sahip olması sayesinde müze, koleksiyonunu oluşturmak ve sunmak için teknolojiye ve etkileşimli desteklerden yararlanmaktadır. 2006-2015 yılları arasında 12 ödüle layık görülmüş olan müze (evresel grafik tasarım ödülü, sergi tasarımı ve müze aydınlatma tasarımcıları başarı ödülü, etkinlik tasarım ödülü, en iyi müze ortamı gibi) sosyologlar, müzeologlar, Portekiz dili uzmanları ve sanatçılar dahil olmak üzere çok disiplinli bir profesyonel ekibe sahiptir.²²² Müze, 2006 yılından 2015 yılına kadar kurslar, konferanslar, münazaralar ve sanatsal sunumların yanı sıra 30'dan fazla geçici sergi düzenlemiştir.

²²¹ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/o-museu/>, Ert: 17.10.2021.

²²² (Çevrimiçi) <http://www.raany.com/commission/museum-portuguese-language/>, Ert: 17.10.2021.

Müze, yenilenen teknoloji ve sergilerle beş yıllık yoğun yeniden yapılanma ve yeniden yerleştirme çalışmalarının ardından 2021 yılında yeniden açılmıştır. Müze, 2015 yılının sonundaki müzeyi yok eden üzücü bir yangın sebebiyle geçici olarak kapatılmıştır.²²³ Ancak hükümet ve özel sektör arasındaki bir ittifak ile Temmuz 2021 yılında kapılarını tekrar açan Portekiz Dili Müzesi, Roberto Marinho Vakfı ile ortaklaşa tasarlanan ve yürütülen kültür devlet sekreteri aracılığıyla São Paulo Eyaleti Hükümeti'nin girişimiyle yeniden yapılandırılmıştır.²²⁴

“Centro de Referência” (referans merkezi), koleksiyonlardaki içeriklerin kullanımını ve onları yenilemeyi hedefleyen projeler geliştirmektedir. Bu anlamda, faaliyet alanlarından biri, Portekiz dilinin öğretilmesini ve öğrenilmesini desteklemeye yönelik eylemler geliştirmek ve müzenin eğitim mesleğini geliştirmektir. Bu hedefle ilerleyen CR, “Lab_Língua Portuguesa” (Portekiz dili laboratuvarını) kurmuştur.²²⁵ Portekiz dili laboratuvarı, içerik aktarımı projelerini yürütmek, Portekiz dilinin öğrenilmesiyle diyalog kuran girişimlere öncelik vermek; dil, iletişim, kültürle ilgili becerilerin geliştirilmesi ve Avrupa'daki gençleri desteklemek amacıyla eğitim, araştırma ve teknolojilerle bağlantılı kuruluşlarla ortaklıklar kurmayı amaçlamaktadır.

Portekiz Dili Müzesi referans merkezi, müzenin koleksiyonunu oluşturan somut olmayan miras referanslarını araştırmak, belgelemek ve yaymaktan sorumlu kurumun sektörüdür, aynı zamanda müzenin beynidir. Uzmanlar ve izleyiciler ile diyalog halinde, bir müze mirası olarak Portekiz diliyle ilgili sosyal ve kültürel konular etrafında tartışmalar önermek amacıyla müze içeriğinin dinamik bir cephesini oluşturmaktadır. Bu nedenle merkez, dört eksen üzerinden yapılandırılmıştır. Bunlar: Ulusal ve uluslararası ortaklıklar, araştırma, belgeleme ve yaygınlaştırmadır.²²⁶

²²³ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/o-museu/>, Ert:17.10.2021.

²²⁴ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/o-museu/>, Ert:17.10.2021.

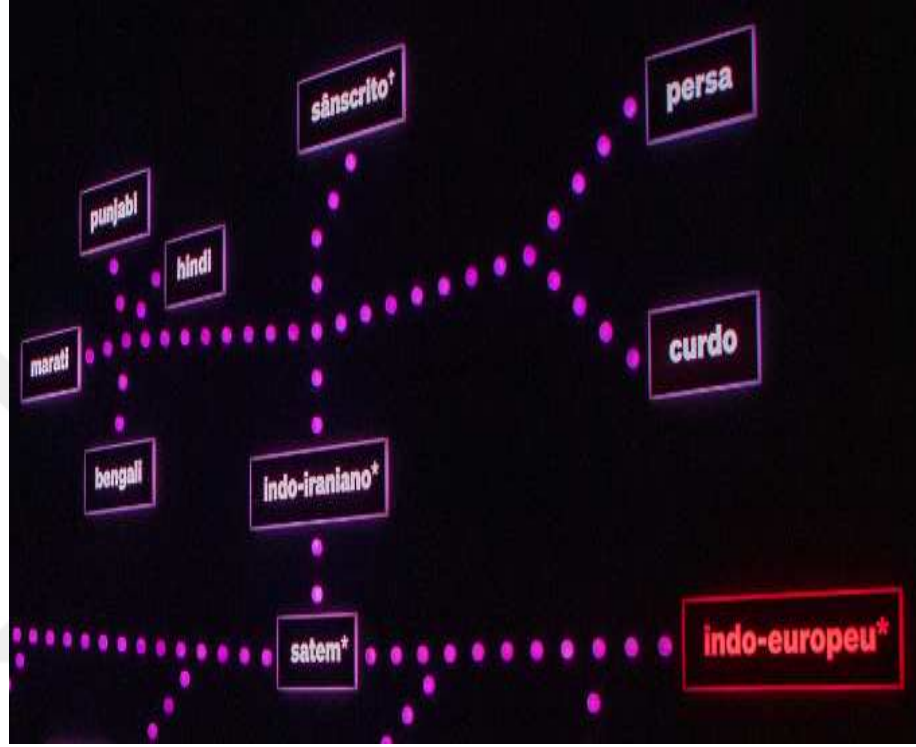
²²⁵ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/centro-de-referencia/>, Ert:17.10.2021.

²²⁶ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/centro-de-referencia/>, Ert:17.10.2021.

3.3.1. Portekiz Dili Müzesi Sergileme Süreçleri

“Dünya Dilleri-Dillerin Sesleri” sergisinde müze, ziyaretçilerine yerli halkın dilleri olduğu için Brezilya ile bağlantıları için seçilen ve 23 göçmen dilinin seslerini duyabilmektedir.²²⁷

Şekil 3.20: Aile Bağları Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>, Ert: 20.10.2021.

Müze, “Aile Bağları” sergisinde ise Portekiz dilinin nereden geldiği sorusunun cevabını ziyaretçilerine vermektedir. (Şekil 3.20) Hint-Avrupa dili soyundan gelen Portekiz dili bir soy ağacı olarak müzede sergilenmektedir. “Dil Sokağı” sergisinde Portekiz diline ait; günlük konuşmalarda, atasözlerinde, şiirlerde ve şarkılarda geçen tüm sözler yer almaktadır. Tüm müze binası, 106 metre uzunluğundaki tuval üzerine yansıtılan görseller ve şiirlerle donatılmıştır.

“Kelimelerin Yolu Etimoloji” sergisinde ziyaretçiler etkileşimli kelime oyunları ile karşılaşmaktadır.²²⁸ Bu kelime oyunlarında ziyaretçiler Portekizce kelimeler oluşturmak için heceleri birleştirerek kelime kökenlerine giderek dilin

²²⁷ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>, Ert:20.10.2021.

²²⁸ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>, Ert:20.10.2021.

derinliklerinde kendilerini bulurlar. “Bulmaca Kökenleri” sergisinde müze, Tupinambra, Yoruba, Fransızca ve İspanyolca gibi dillerden gelen, günümüzde yaygın olarak kullanılan kelime kökenlerini keşfetmeye yarayan görsel-işitsel kaynakları ziyaretçilerine sunmakta, Brezilya Portekizcesinin oluşumuna katkı sağlayan önemli kişilerin bilgilerini ziyaretçilerine aktarmaktadır. Portekiz dili bugün beş kıtada 261 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır ve sürekli dönüşüm içinde olan çok biçimli bir dildir.²²⁹

Şekil 3.21: Dünyada Portekizce Konuşuyoruz Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>, Ert: 20.10.2021.

Yukarıdaki “Dünyada Portekizce Konuşuyoruz” sergisinde müze ziyaretçileri; “Portekiz, Angola, Mozambik ve Carpe Verde gibi ülkelerin Brezilya Portekizcesiyle aynı dili paylaşmasını anlatan, bu ülkelerle ilgili daha çok bilgi edinebildiği sağlayan bir sergi ile karşılaşmaktadır.²³⁰ (Şekil 3.21)

²²⁹ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>, Ert:20.10.2021.

²³⁰ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>, Ert:20.10.2021.

Şekil 3.22: Dil Meydanı Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://thetranslationcompany.com/resources/language-country/portuguese-language/portuguese-language/paulo-language-museum.htm>, Ert: 20.10.2021.

“Dil Meydanı” sergisinde Portekiz Dili Müzesi’nin tavanına yansıtılan ses ve ışık şovunda, Brezilya edebiyatı ve müziğinden seçilmiş metinlerden oluşan görsel bir sergi ziyaretçilerine sunulmaktadır.²³¹ (Şekil 3.22) “Kelime Sokağı” adını verdikleri koridorda ziyaretçiler, Portekizce kelimelerin görsel kısımlarında dolaşabilmektedir.

Brezilya’daki farklı lehçeleri interaktif bir ekran göstermektedir. Ziyaretçiler, harita üzerinde hareket edebilmekte, hoparlörlerden ses klipleri dinleyebilmektedir. Dilin plazasında kelimelerin planetaryumu adı verilen amfi tiyatro benzeri bir yapı bulunmaktadır. Burada tavana ve ışıklandırılmış bir zemine yansıtılan çok sayıda görsel efekt bulunmaktadır. Müze, geçici sergilere ve Portekiz dilinin geniş bir zaman çizelgesine de sahiptir. Portekiz Dili Müzesi’nde içeriğin çoğunun dijitalleştiği ana sergiler, ziyaretçiyi etkileşimli ve eğlenceli sunum teknikleriyle karşılamaktadır. Aydınlatmanın yukarıdan spot ışıklarla, ışığın dağılımı ve yoğunluğuyla etkileyici özelliğini arttırdığı ve 3 boyutluluk kazandırdığı dinamik bir sergileme tekniği kullanılmıştır.

²³¹ (Çevrimiçi) <https://thetranslationcompany.com/resources/language-country/portuguese-language/portuguese-language/paulo-language-museum.htm>, Ert:20.10.2021.

Portekiz Dili Müzesi'nin birinci katında geçici sergilere özel olarak ayırdığı bir alan yer almaktadır. Küratörlüğünü Fabiana Moraes ve Moacir Dos Anjos'un üstlendiği “Cansız Dil” sergisi; (Şekil 3.23) Portekiz dilini, sanat ve günlük yaşamdaki çeşitli gelişmelerle harmanlanarak gözler önüne serilmekte ve ziyaretçilerine sunulmaktadır.²³² Ayrıca bu geçici sergiler Portekiz dilinin ünlü yazarlarına atıflarda bulunmaktadır.

Şekil 3.23: Cansız Dil Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/lingua-solta/>, Ert: 21.10.2021.

Müze, 31 Temmuz 2021 yılından itibaren “Cansız Dil” sergisini halka açmıştır. Toplamda 180 eser, 3 Ekim 2021 tarihine kadar müzenin birinci katında sergilenmiştir.²³³ Tüm sergi; sanata, siyasete, toplumdaki hayata, gündelik pratiklere, protesto biçimlerine, dine ve hayatta kalma mücadelelerine Portekiz diliyle sentezlenerek ziyaretçilerine sunulmuştur.

Müze, dili yalnızca yaşam biçimlerini yansıtan değil, aynı zamanda yeniden düzenleyen bir sosyal kullanıcı olarak kabul etmektedir. Sergi, sezgisel ve eğlenceli

²³² (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/lingua-solta/>, Ert:21.10.2021.

²³³ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/lingua-solta/>, Ert:21.10.2021.

bir şekilde, en belirgin görüntüleri ve nesneleri yapılandıran, dilin özgürleştirme gücünü öneren ve ortaya çıkaran bazı yaratıcı stratejilere ev sahipliği yapmaktadır.

“Cansız Dil” sergi küratörü Fabiana Moraes, dilin bir güç tartışması alanı olduğunu ve Brezilya’da ırk, sınıf, cinsiyet ve coğrafya gibi çeşitli konulara yansıdığını dile getirmektedir.²³⁴ Küratörlüğünü Lucas Viriato’nun yaptığı bir diğer sergi olan “Şimdi Şiir” sergisi, o sırada ulusal şiir evreninde neler üretildiğine dair genel bir bakış sunmak için birkaç şairin eserlerini bir araya getiren bir sergidir. Sergi, Brezilya’nın dört bir yanından katılım gösteren şairlerin işbirliğiyle yürütülen bir yayın olan “Plastico Bolha” gazetesinin editoryal evrenine dayanmaktadır.²³⁵ (Şekil 3.24)

Şekil 3.24: Şimdi Şiir Sergisi, Şiir Okuma Odası Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/poesia-agora/>, Ert: 24.10.2021.

Müze, sadece bir kelimeden oluşan içeriği boş olan kitaplar ve bir giriş metni ile ziyaretçilerini kendi şiirlerini yaratmaya ve onları kaydetmeye davet ettiği bir odadan oluşmaktadır.²³⁶ Sergi alanı boyunca şehirlerin sokaklarında ve duvarlarında bulunan Portekiz diliyle yazılmış şiirler yer almaktadır. Bunun yanı sıra ana salonda

²³⁴ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/poesia-agora/>, Ert:24.10.2021.

²³⁵ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/poesia-agora/>, Ert:24.10.2021.

²³⁶ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/poesia-agora/>, Ert: 24.10.2021.

hafta sonları düzenlenen suarelerde konuk sanatçılar ve ziyaretçiler müzeyi şiirsel bir deneyime dönüştürmektedir. Sergide ziyaretçilerin şiirleriyle doldurulacak 150 adet boş kitap bulunmaktadır. 500 sanatçının eserleri toplanmış ve ziyaretçilerin çömleğe bıraktıkları haftalık şiirler, küratörün yaptığı bir seçkiyle sergiye dahil edilmiştir.²³⁷

Bir diğer “Bu Oda Bir Şaka” sergisi, 2014-2015 yılları arasında, Piracicaba Mizah sergisiyle birleşerek oluşturulmuştur. Sergide, politik içerikli mizah içeren karikatürler, şaka odası ve karikatürlerin okuması için bir oda bulunmaktadır.²³⁸ Müzenin birinci katındaki bu sergi odasında; karikatürler, çizgi romanlar, kısa öyküler ve foto kartonlar bulunmaktadır. (Şekil 3.25) Küratöre göre, toplanan 200 eser, öfke duygusunu yansıttıkları için seçilmiştir.²³⁹

Şekil 3.25: Bu Oda Bir Şaka Sergisi, Karikatür Odası Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

Sergi; ziyaretçileri insan ilişkileri, siyaset ve günümüzün yaşam koşulları gibi sosyal meseleler üzerinde düşünmeye davet etmektedir. Tüm bu hikâyeler görme engellilere, eşit erişim sağlamak için Braille alfabesi kullanılarak sergilenmiştir.

²³⁷ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

²³⁸ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

²³⁹ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

Portekiz Dili Müzesi'nin sanat eserlerini sergilediği ilk sergisi olan “Şiirsel Anlatılar”, şiir ve görsel sanatları bir araya getirmiştir. Sergi, Brezilya sanatını geniş bir izleyici kitlesine ulaştırmayı ve Portekiz diline ait seçilmiş şiirleri sergilemeyi amaçlamaktadır. Yenilikçi bir öneriyle sergi, küratörler Antônio Cícero, Helena Severo, Franklin Pedroso ve Eucanaã Ferraz'ın Banco Santander'in plastik sanat koleksiyonuna ziyaretçilerin yeni bir bakış açısı ile bakmalarını sağlamıştır.²⁴⁰

Şekil 3.26: Şiirsel Anlatılar Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/narrativas-poeticas-colecao-santander-brasil/>, Ert: 24.10.2021.

Sergi, 23 Brezilyalı yazardan 46 şiirsel alıntıyla diyalog kuran Portinari, Di Cavalcanti, Manabu Mabe, Tomie Ohtake, Cássio Vasconcellos ve Renata De Bonis gibi modernist ve çağdaş sanatçıların 58 eserini bir araya getirmiştir.²⁴¹ Bazı eserler görme engelliler için, serginin duyumlarını yaşayabilmeleri adına dokunsal versiyonlarla sunulmuştur. (Şekil 3.26) Pencerele güneş ışığıyla birlikte zemine yansıyan şiirler yansıyan sergide, müze sergilerinde yer alan teknoloji kullanım özelliği korunarak, sergi katına başka şiirler de yansıtılmıştır.

Sergi gezici bir sergi olmakla beraber Brasília, Belo Horizonte, Porto Alegre, Recife, São Paulo, Salvador, Fortaleza, Rio de Janeiro ve João Pessoa gibi önemli

²⁴⁰ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

²⁴¹ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

şehirleri gezmiştir.²⁴² Müzenin “Yanlıştan Doğruya, Doğrudan Yanlışa” adlı bir diğer geçici sergisi, küratörler Ataliba de Castilho ve Eduardo Calbucci'nin önerisi ile “Kendi dilimde çok dilli olmak istiyorum” ifadesinden yola çıkarak ziyaretçilere daha kapsamlı bir dil vizyonu ile sergilemesini gerçekleştirmiştir.²⁴³ Sergi, Portekizce konuşmanın farklı olasılıkları olduğunu; oyunlar, yaygın günlük dilsel hataları içeren ifadeler aracılığıyla ve yaratıcılıkla, konuşmacıların farkında bile olmadan konuşurken neden belirli hatalar yaptığını göstermektedir. Etkileşimli ve eğlenceli bir dille sergi, Brezilyalıların Portekiz dilinin kullanımındaki dilsel önyargı ve yaratıcılığını da ele almaktadır. Dilin dinamiklerini, konuşmacılarına bağlı olarak nasıl değiştiğini anlamak, biçimsel dilin tek doğrudan ibaret olmadığını ziyaretçilerine aktarmıştır.

3.3.2. Portekiz Dili Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)

Her yıl Portekiz dili, São Paulo, Rio de Janeiro, Paraty, Angola, Mozambik, Cape Verde ve Lizbon’da, kültürel ve eğitim faaliyetleri aracılığıyla müzenin somut olmayan mirası olarak oluşturulmuş eğitsel ve kültürel etkinliklerle kutlanmaktadır. Müzenin stratejik planlarından biri olan “Okul-müze-bölge” eğitim programı, müzenin gerçekleştirdiği programlardan biridir ve iki haftada bir cuma günleri, ayda bir cumartesi günleri gerçekleşen programda dört binden fazla kişiye hizmet verilmektedir.²⁴⁴

Program, okulun bölge içindeki rollerini ve etkilerini araştırmaktadır. Ayrıca müzenin kültüre erişimi teşvik etmek için başka şekillerde hareket etmesini sağlamaktadır. Uygulanan aktiviteler arasında “Hayal Gücü Gösterisi” (4-7 yaş arası öğrenciler için), “Avrupa Birliği ve Diğerleri” (8-10 yaş) ve İletişim Gösterisi” (11-14 yaş) yer almakta; bu aktiviteler ışığında okuma yazmaya teşvik edici, bölgede yaşayan sosyal, tarihi ve kültürel olguların milli benlik ve dil algısıyla ifade olanağı yaratması amaçlanmaktadır. “Okul, Müze ve Bölge” eğitim programı, Haziran 2020 yılından beri Portekiz Dili Müzesi ile çevresi arasında kalıcı ilişkinin temellerini

²⁴² (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert:24.10.2021.

²⁴³ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/menas-o-certo-do-errado-o-errado-do-certo/>, Ert:25.10.2021.

²⁴⁴ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/acoeducativas/programa-educativo-escola-museu-e-territorio/>, Ert:26.10.2021.

atmıştır. Program, Roberto Marinho Vakfı'nın São Paulo Eyaleti Hükümeti ile ortaklaşa yürüttüğü bir girişimdir.²⁴⁵

Bir diğer önemli etkinlik olan “Portekiz Dili Günü”, Portekiz Dili Müzesi tarafından 5 Mayıs 2019 tarihinde müzikal sunumlar, şiirler, tiyatrolar, metin atölyeleri, hikâye anlatımları, performans ve yerleştirmeyi içeren eğitici ve kültürel programlarla kutlanmıştır. Bu özel günde sanatçılar, eğitimeiler, yazarlar ve koleksiyonerler yer almıştır. Etkinlikler, aynı zamanda Portekiz Dili Ülkeleri Topluluğu'nu da kapsayan, sanatta veya günlük yaşamda dilin çokluluğunu ve biçimlerini kutlamak ve tüm dünyaya yansıtmak için düşünülmüştür. “Uluslararası Portekiz Dili Günü” kutlamaları; Portekiz Dili Müzesi, Roberto Marinho Vakfı ve São Paulo Eyaleti Hükümeti tarafından Grupo Globo ve Itaú Cultural'ın desteğiyle gerçekleştirilmiştir.²⁴⁶

Müzenin stratejik planı olan Brezilya müzelerindeki eğitim uygulamalarına ilişkin metinler, deneyim alışverişini teşvik etmek ve kültürel ara bulucuların eğitimine yardımcı olan girişimleri potansiyelize etmek için Portekiz Dili Müzesi tarafından haritalanmıştır. Bu haritalanma ile oluşturulmuş olan müzenin izlediği dil politikalarından bazıları dili; insan doğasının çok önemli bir parçası olarak ele almakta ve tarihinin bir parçası olduğunu göstermeye çalışmaktadır.²⁴⁷

Müze ayrıca sanal programlama ile “Portekiz Dili Günü” düzenlemekte; yürüyen otobüsle, otobüse binenlere müze yolculuğu süresince Portekiz dilinin derinliklerine inmelerini sağlamak, öğretmenler için Portekiz dilinin öneminin yeni nesillere aktarımı için kurs veya eğitimler düzenlemek, tüm yaştan insanların eğitimine yönelik olan sinema kulüp oturumları ve Portekiz dilinin çeşitliliğini gösterebilmek için hazırlanmış belgeseller düzenlemektedir.²⁴⁸

8-10 Aralık 2021 tarihleri arasında Portekiz Dili Müzesi Referans Merkezi, Portekizce konuşulan birkaç bölgede çok dilliliği sosyal ve kültürel bağlamda tartışmayı amaçlayan ilk uluslararası seminerini gerçekleştirmiştir.²⁴⁹ Uygulanmakta

²⁴⁵ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/acoeducativas/programa-educativo-escola-museu-e-territorio/>, Ert:26.10.2021.

²⁴⁶ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/acoeducativas/programa-educativo-escola-museu-e-territorio/>, Ert: 26.10.2021.

²⁴⁷ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/estacao-educativo/educacao-no-museu/>, Ert: 26.10.2021.

²⁴⁸ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/dia-internacional-da-lingua-portuguesa-2022/>, Ert: 26.10.2021.

²⁴⁹ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/centro-de-referencia/>, Ert: 26.10.2021.

olan tüm etkinlikler; araştırmacıları, profesörleri, sanatçıları ve diğer insanları, müzenin temeli olan bu temanın derinleştirilmesine ve yansıtılmasına katkıda bulunan bilimsel çalışmaları ve deneyimleri paylaşmak üzere bir araya getirmektedir. Bu bakımdan Portekiz Dili Müzesi, 2021 yılında yeniden açılmış ve yeni küratörlüğünde Portekiz diline küresel bir dil olarak değer verilmesine daha fazla vurgu yaparak kültürlerin ve kimliklerin inşasını oluşturan çeşitliliği yeniden keşfetmektedir.

Şekil 3.27: Portekiz Dili Müzesi Kütüphanesi Görünümü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/estacao-educativo/biblioteca/lingua/>, Ert: 01.11.2021.

Bu geniş bölgede birçok dil ve kültür iletişim halindedir. Beş kıtaya yayılmış yaklaşık 260 milyon Portekiz dilini konuşan bireyler bulunmaktadır.²⁵⁰ Bu bakımdan Portekiz Dili Müzesi'nin ilerleyen zamanlarda uygulayacağı tüm çalışmalarının ziyaretçilerine kazandıracığı deneyimlerden biri, buraya yerleşen Portekizlilerle Brezilya Portekizcesini şekillendiren yerli, Afrikalı ve göçmen nüfusların dilleri arasındaki teması ele alması olacaktır. Müzenin ziyaretçilerine yaşatmak istediği diğer deneyimler ise; hikâyeler anlatan, kafiyeler yapan, şarkılar söyleyen, ağlayan, dua eden tüm insanların videolarını gerçek boyutlarda ziyaretçilerine aktarmaktır. Müzeye ait, bir müze kütüphanesi de yer almaktadır. (Şekil 3.27) Bu kütüphanede,

²⁵⁰ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/i-seminario-viagens-da-lingua/>, Ert:01.11.2021.

Portekiz dili hakkında metinler ve Portekiz dili ile ilgili birkaç yazar tarafından hazırlanmış makaleler bulunmaktadır.

“Dili ve konuşmayı analiz etme”, “Portekizceyi ana dili olarak öğretme”, “Portekizceyi ana dili olmayan bir dil olarak öğretme”, “Brezilya Portekizcesi”, “diller nasıl doğar ve ölür”, “Portekiz dili nerede ve ne zaman doğmuştur?” “Portekiz dilinin değişimi”, “kelimelerin tarihçesi-etimolojisi”, “Brezilya Portekizcesi üzerine bilimsel projeler”, “Amerikan Portekizcesi ile Portekiz Portekizcesi Karşılaştırması”, “doğruyu yanlıştan ayıran bir dil midir?”, “Portekizce için dil politikası”, “dil araştırma projeleri”, “Portekizce: çok merkezli dil” ve “yabancılar Portekizce öğretimi”²⁵¹ gibi önemli Portekiz yazarlar tarafından yazılmış makaleler, müzenin kütüphanesinde yer almaktadır. Ayrıca ziyaretçiler bu makaleleri çevrimiçi olarak da okuyabilmektedir. Müze, kütüphanesini genişletmek ve daha çok okura sahip olabilmek adına planlamalar yapmaya devam etmektedir.

3.4. Hollanda Leiden Dil Müzesi (Taalmuseum) Kuruluşu ve Gelişimi

Leiden Üniversitesi'nin girişimiyle Leiden şehri belediyesi tarafından desteklenen Hollanda Leiden Dil Müzesi (Taalmuseum), üç yıllık hazırlık aşamasından sonra 19 Eylül 2016 yılında resmen açılmıştır.²⁵² Hollanda Leiden Dil Müzesi geleneksel bir müze olmamakla birlikte kendisine ait bir binası bulunmamaktadır. Müze, dil hakkındaki bilgileri ziyaretçilerine aktarmak, kitleleri birbirine bağlamak için sergiler ve etkinlikler düzenleyen bir proje organizasyonudur.

Dil için doğru yer toplumun kalbindedir: Toplumun kalbi ise dil müzesini göstermektedir. Hollanda Leiden Dil Müzesi'nin kuruluş amacı, insanların dillere olan ilgisini artırmak ve dillerin toplumlarda ve kültürlerde oynadığı rolü göstermektir. Müze, “Leiden Global” ve Leiden'i yenilikçi bir öğrenme platformu olarak tanıtmaya yönelik bir girişim olan “Leiden Bilgi Şehri” gibi diğer enstitüler ve girişimlerle bağlantılıdır.²⁵³

Müze mümkün olduğu kadar çok insanla iletişim kurmak istemektedir. Bu nedenle faaliyetleri, dili görselleştirmenin yeni yollarına odaklanmaktadır. Müze;

²⁵¹ (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/estacao-educativo/biblioteca/>, Ert: 01.11.2021.

²⁵² (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/organisatie>, Ert: 02.11.2021.

²⁵³ (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/organisatie>, Ert: 02.11.2021.

resim, nesne ve metin içeren sergilerini farklı sergileme tekniklerini kullanarak aynı zamanda yeni teknolojiler geliştirerek sergilemektedir.

Şekil 3.28: Hollanda Leiden Dil Müzesi Dil Organizasyonu Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/organisatie>, Ert: 02.11.2021.

Hollanda Leiden Dil Müzesi, dilin evrenselliğine, yaşamları ve ilişkileri şekillendirdiğine ve birbirine bağladığına, dünyayı etkileyip değiştirdiğine; insanların dil sayesinde düşünebildiğine, yazabildiğine, tartışabildiğine ve hayal edebildiğine inanan bir müzedir.²⁵⁴ Müze; dili artikülasyon, hikâye anlatımı ve çeviri olarak görmekte, dilin tüm yönlerine ve olanaklarına değer vermekte ve bunları mümkün olan en geniş kitleye sunmaktadır. Bu bakımdan her yıl “Dil Organizasyon Günleri” düzenlemektedir.²⁵⁵ (Şekil 3.28) Hollanda Leiden Dil Müzesi, dil hakkında bilgi ve coşkuyu teşvik eden, dili görünür ve somut kılan çağdaş bir müzedir.

Hollandalıların ataları ilk olarak “Frizce, Keltçe, Frankça” dillerini konuşarak birbirleriyle iletişim sağlamıştır.²⁵⁶ Hollanda Leiden Dil Müzesi ziyaretçilerine, günümüzde Hollandacanın yok olan veya tamamen farklı anlamlara gelen kelimeler, ifadeler ve sözler kullanılarak dilin standart Hollandacaya nasıl dönüştüğünü aktarmaktadır. Ayrıca müze Hollandacanın nasıl ortaya çıktığını ve sosyal medyanın dil kullanımı üzerinde ne gibi etkileri olduğunu göstermektedir. Hollanda Leiden Dil

²⁵⁴ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/taalanimates>, Ert: 04.11.2021.

²⁵⁵ (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/organisatie>, Ert: 02.11.2021.

²⁵⁶ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/taalanimates>, Ert: 04.11.2021.

Müzesi, kentin bir müze sahnesi olduğu düşüncesinden yola çıkarak ve kamusal alanı tercih ederek ilgili ortaklarla işbirliği içinde çeşitli yerlerde sergiler ve etkinlikler düzenlemektedir.²⁵⁷

Bunun yanı sıra dilin güzelliğini, yaratıcılığını ve olanaklarını erişilebilir kılmaktadır. Müze, halk için dili temsil eder. Bunu kendi koleksiyonuyla veya binasıyla yapmayı tercih etmemekte, uyguladığı faaliyetlerle kendini kamusal alanda daha fazla göstermektedir. Müzenin faaliyetleri daha çok görsel ağırlıklı, erişilebilir, etkileşimli, eğlenceli ve ziyaretçi odaklıdır. Hollanda Leiden Dil Müzesi, dijital teknolojilerle yapılandırılmış sanal bir müzedir. Bu yüzden müze, dijital uygulamalara daha fazla odaklanmaktadır. Müzede herhangi bir personel istihdam etmemektedir. Serbest meslek sahibi kişilerden oluşan kalıcı çekirdek bir grupla çalışılmaktadır.²⁵⁸

Müze, Hollanda dilinin dil bilgisini ele almakta ve böylece dile olan ilgiyi artırmayı hedeflemektedir. Buna ek olarak dil araştırmacıları ne tür araştırmalar yapar? Bununla ilgili bulunan en iyi bulgular nelerdir? Hangi ilginç bulgulara ulaşılmaktadır? Gibi soruları cevaplandırarak ziyaretçilerini aydınlatmayı sürdürmektedir.²⁵⁹

3.4.1. Hollanda Leiden Dil Müzesi Sergileme Süreçleri

Dünya üzerinde yaşayan tüm insanlara ait diller bulunmaktadır. İnsanlar bu diller yardımıyla konuşmakta, okumakta ve yazmaktadır. Her ülkenin dili kendi kültürüne göre farklılık ve çeşitlilik gösterebilmektedir. Dil bugün, nereden geliyor, nasıl yayılıyor ve kaydediliyor? Kelimeler neden değişir, karışır ve kaybolur? Dil kim olduğunuz hakkında neler söylemektedir? Konuşulan bir dil nasıl kaydedilir?²⁶⁰

Sorularının cevaplarını dilbilimciler araştırmalarının neticesinde cevaplandırarak, dilin bu ve daha birçok yönü üzerinde bilimsel araştırmalar yürütmektedirler. Hollanda Leiden Dil Müzesi; araştırmalarına, Hollanda dilinin kökeniyle başlamakta, ardından dil kullanımının gerçekte ne söylediğini ve dil araştırmalarının ne gibi şaşırtıcı iç görüler sağladığını ziyaretçilerine göstermektedir. Bu araştırmalar sonucu çıkan büyüleyici ve şaşırtıcı sonuçları, tüm bireyler için uygun, erişilebilir animasyonlarla ziyaretçilerine sunmaktadır.

²⁵⁷ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/taalanimates>, Ert: 04.11.2021.

²⁵⁸ (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/nl/visie>, Ert: 04.11.2021.

²⁵⁹ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/organisatie>, Ert: 04.11.2021.

²⁶⁰ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/taalanimates>, Ert: 08.11.2021.

Şekil 3.29: Orta Doğu Dilleri Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/nl/visie>, Ert: 08.11.2021.

Müze, dil bilimcilerin Orta Doğu dillerini kullanarak hazırladığı “Orta Doğu Dilleri” sergisinde; Arapça, Türkçe, Kürtçe ve İbranice dillerini beş bölümden oluşan dijital ses dosyaları sunarak çok dilliliği ziyaretçilerine aktarmaktadır. (Şekil 3.29) Bu bölümlerin giriş kısımlarında Arap ve İslam dünyasının dilleri temel alınmaktadır.²⁶¹

Bu dillerin Ortadoğu'da nasıl kullanıldığı ve dil terimlerinin nereden geldiği ele alınmakta; dillerin yapısı ve kökenini tartışılmaktadır. Türkçe bölümü Türkolog Melike Tarım'ın müzikal ve şiirsel katkılarıyla hazırlanmıştır.²⁶²

Ölümünün 350. yıldönümü vesilesiyle, Hollanda Leiden Dil Müzesi “Rembrandt'ın Dili” sergisini Eylül-Kasım 2019 tarihleri arasında Leiden Belediye Binası'nda ve Kasım-Ocak 2019 tarihleri arasında “BplusC” halk kütüphanesinde sergilemiştir.²⁶³

Şekil 3.30: Rembrandt'ın Dili İkna Sanatı Sergisi Görüntüsü

²⁶¹ (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/nl/visie>, Ert: 08.11.2021.

²⁶² (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/en/podcast-taalwizen-uit-het-midden-oosten>, Ert: 08.11.2021.

²⁶³ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/de-taal-van-rembrandt>, Ert: 08.11.2021.

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/de-taal-van-rembrandt>, Ert: 08.11.2021.

Bu sergide, Rembrandt Harmenszoon Van Rijn'in resimlerindeki ikna sanatı, bu ikna sanatını nasıl kullandığı dil müzesi ziyaretçilerine aktarılmaktadır. Sergi; duygu, hareket, katmanlama, renk kullanımı, semboller, jestler, ışık ve gölge efektleri gibi çeşitli sergileme teknikleri ile ziyaretçilerine sunulmaktadır.²⁶⁴ (Şekil 3.30) Sergide Rembrandt'ın İncil sahneleri Tanrı'nın sözünü hayata geçirmiş, boğulan mültecilerin fotoğrafları ve göçmenlerin hayatlarının nasıl pamuk ipliğine bağlı oluşu ziyaretçilere gösterilmiştir.

Resimler binden fazla kelime söylemekte, kelimelerin ne anlama geldikleri veya ne anlama gelmeleri gerektiği ve tam olarak ne olacakları sürekli olarak tartışılmaktadır. Müze, ziyaretçilerine bir resim veya bir fotoğrafla insanoğlunu nasıl ikna edersiniz? Duygu uyandıran görüntüler mi yerleştirirsiniz? Bunu, hikâyenin belirli ayrıntılarını betimleyerek, vurgulayarak veya atlayarak mı yoksa bunların bir kombinasyonu ile mi yaparsınız? Gibi sorular sormakta, yanıtlar aramaktadır.²⁶⁵

Günümüzde kimlik, dijitalleşme, sağlık ve inovasyonu çevreleyen sorular kamuoyunun büyük ilgisini çekmekte; bütün bu etmenler haberleri ve kamuoyundaki tartışmaları belirlemektedir. İki dilli olan “Toplum için dil” sergisi, Hollanda Leiden Dil Müzesi'nde dil ve kültür üzerine yapılan araştırmaların bu tür tartışmaları nasıl zenginleştirebileceğini ziyaretçilerine göstermektedir. Sergi, dil bilimcilerin de

²⁶⁴ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/de-taal-van-rembrandt>, Ert: 08.11.2021.

²⁶⁵ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/de-taal-van-rembrandt>, Ert: 08.11.2021.

katkıda bulunduğu sosyal konuları görselleştiren fotoğrafçı Thalia de Jong'un fotoğraflarından, makaleler ve röportajlar içeren ücretsiz bir dergiden oluşmaktadır.²⁶⁶ (Şekil 3.31)

Şekil 3.31: Toplum İçin Dil Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/en/languageforsociety>, Ert: 08.11.2021.

Sergi, Leiden Üniversitesi Dilbilim Merkezi ve Toplumda Sanat Merkezi araştırma enstitülerinin komisyonu tarafından gerçekleştirilmiştir. “Toplum için dil” sergisi, dil araştırmacılarının çağdaş meselelere nasıl ışık tuttuğunun ilk keşfidir. Bu nedenle müze, güncel konulara ve geleceğe dair sohbetlere katkıda bulunan dil araştırmalarından örnekler toplamaya devam etmektedir. Sergi, Hollanda kimliğiyle ilgili dil bilimsel tartışmaları ele almaktadır: Çok dillilik ne ölçüde bir sorundur, toplumun bir parçası olmak için ne düzeyde akıcılık gerekir? Gibi soruları ziyaretçilere sormaktadır.²⁶⁷ Sorulan bu sorular hakkında görüşülen dil araştırmacıları teşvik edici görüşler paylaşmış; dijitalleşme, sağlık ve inovasyon etrafında dönen araştırmalar da anlayışlı bakış açıları sağlamışlardır. Müze bu sergisinde teknik pleksiglas yardımıyla hazırlanan vitrin içine asma tekniğini kullanmıştır.

Hollanda Leiden Dil Müzesi “Leiden Duvarı” şiirlerindeki hikâyeler hakkında bir sergi düzenlemiş, bu sergi ilk olarak 2017 senesinde eski okul ve belediye

²⁶⁶ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/en/languageforsociety>, Ert: 08.11.2021.

²⁶⁷ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/en/languageforsociety>, Ert: 08.11.2021.

binasında sergilenmeye başlamıştır. (Şekil 3.32) Duvar şiirleri Leiden için ne anlama geliyor? Sorusunun cevabını sorgulayan sergi, müze tarafından görevlendirilen şehir fotoğrafçısı Patricia Nauta, tiyatro yapımcısı Erik Siebel, film yapımcıları Leendert Beekman ve Michiel Keller isimlerinin öncülüğünde gerçekleşmiştir.²⁶⁸

Şekil 3.32: Duvarlar Konuştuğunda Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/muurgedichten>, Ert: 14.11.2021.

Sergi; duvar şiirleri, şehir ve dil ile ilgili anlatılan hikâyeleri sözlü ve görsel olarak anlatmaktadır. Ziyaretçiler burada duvar şiirleri hakkındaki bilgilerini de test edebilmektedir. 1992 yılında Leiden şehri ilk duvar şiiriyle tanışmış, şehrin dört bir yanına yayılmış 30'dan fazla dilde 100'den fazla duvar şiiriyle günümüzde bu geleneğini sürdürmüştür. Bu koleksiyonu korumak ve erişilebilir kılmak için Hollanda Leiden Dil Müzesi; Tegen-Beeld Vakfı, birçok gönüllü, öğrenci ve bilim insanı ile Leiden duvar şiirleri için her duvar şiiri hakkında bir hikâye içeren yeni, etkileşimli bir web sitesi oluşturmuştur. Şehrin sokaklarına yazılmış tüm duvar şiirleri buradan dinlenebilmekte, ayrıca şiirler ve yazarları hakkında bilgiler alınabilmektedir.²⁶⁹

Müze ziyaretçisinin bulunduğu yere göre site, seçilen duvar şiiri hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu bakımdan bununla ilgili bisiklet ve yürüyüş rotaları

²⁶⁸ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/muurgedichten>, Ert: 14.11.2021.

²⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/muurgedichten>, Ert: 14.11.2021.

bulunmaktadır.²⁷⁰ Böylelikle ziyaretçiler şiirleri dinleyebilmekte, şiirler boyunca bisiklet ve yürüyüş rotalarını takip edebilmekte, her bir şiirin arka planı ve anlamı hakkında daha fazla bilgi edinebilmektedir. (Şekil 3.33)

Şekil 3.33: Leiden Duvar Şiirleri Web sitesi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://muurgedichten.nl/en/route/terug-naar-oegstgeest>, Ert: 14.11.2021.

Kurulan web sitesinde, Hollanda dilini sokaklarda yaşatan özgürlük hakkında yazılmış olan şiirler gösterilmektedir. Özellikle siyasi baskıların ve sansürlerin yoğun olduğu dönemlerde insanların sesini duyurmasının tek yolu olmuştur. Şiir yazmak, kendini kısıtlanmış hissedenlere rahatlık ve konuşulamayan birçok şeyi paylaşma imkânı sunabilir. Ziyaretçi bu rotada özgürlüğün önemli bir rol oynadığı birçok duvar şiiriyle buluşmaktadır.²⁷¹

Müzenin bir diğer sergisi olan “Çince” sergisi, 2017-2018 tarihleri arasında “BplusC'nin Nieuwstraat” kütüphanesinde sergilenmiştir.²⁷²

²⁷⁰ (Çevrimiçi) <https://muurgedichten.nl/en/route/terug-naar-oegstgeest>, Ert:14.11.2021.

²⁷¹ (Çevrimiçi) <https://muurgedichten.nl/en/route/terug-naar-oegstgeest>, Ert:14.11.2021.

²⁷² (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/vol-van-karakter>, Ert:14.11.2021.

Şekil 3.34: Çince Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/vol-van-karakter>, Ert: 14.11.2021.

Halk arasında Çin dili hakkında, çoğunlukla dilin farklı ve karmaşık olduğuna dair yanlış anlayışlar bulunmaktadır. Bu sergide küratör Jeroen Wiedenhof, Çinlilerin dili nasıl kullandığını gösteren 15 nesne seçmiştir. Bu nesnelerin üzerinde Mao'nun el yazısı olan spor giyimden Leiden'deki indirimli mağazada satılan bir Çin oyuncak tankına kadar birçok çeşitli nesneler yer almaktadır.²⁷³ (Şekil 3.34) Sinolog ve dilbilimci Jeroen Wiedenhof, Leiden Üniversitesi'ne bağlı ve 30 yılı aşkın bir süredir Çince dilleri ve yazıları üzerinde çalışmaktadır. Sergiye eşlik eden katalogda Wiedenhof, tercihi için kişisel açıklamalarda bulunmakta ve bununla birlikte dünyanın en büyük dillerinden birine dikkat çekmektedir.

Hollanda Leiden Dil Müzesi'nde herhangi bir personel istihdam etmemektedir. Müze, serbest meslek sahibi kişilerden oluşan kalıcı bir çekirdekle çalışmakta ve her proje için belirli bağımsız çalışanları bünyesinde çalıştırmaktadır. Müze pandemi nedeniyle 2021 yılı içerisinde herhangi bir stratejik planlama oluşturmamıştır. Ancak 2018-2019 yıllarına ait stratejik planlarını web sitesinde yayımlamaktadır.

²⁷³ (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/vol-van-karakter>, Ert: 14.11.2021.

3.5. Afrika Dili Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi

Güney Afrika'nın Paarl kentindeki “Afrika Dili Müzesi”, Afrika dilinin tarihini ve gelişimini gelecek nesillere aktarabilmek için Paarl Dağı'nın eteklerine kurulmuştur.²⁷⁴ (Şekil 3.35)

Şekil 3.35: Afrika Dil Müzesi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2020/03/Taalmonument-annual-report-2018-2019-english.pdf>, Ert: 20.11.2021.

1970'li yıllarda Afrika Dili Müzesi'nin ilk olarak ortaya çıkışının nedeni 1875 yılında Paarl'da kurulan bir topluluğun (GRA: Gerçek Afrikalılar Derneği) üyelerini ve çalışmalarını onurlandırmaktır.²⁷⁵ 2002 yılından beri ise binanın en üst katında tamamen yeni bir eğitim sergisi oluşturmak için birçok çalışma yapılırken, zemin katında GRA'nın kurucu üyelerinin kökenleri ve tarihi ile ilgili dönem odaları ve sergileri yer almaktadır. Müzenin yanı sıra Paarl Dağı'nın eteklerinde “Afrika Dili Anıtı” bulunmaktadır. Bu anıt, sembolik anlamlarla zenginleştirilmiş, büyük ve heybetli aynı zamanda pek işlevsel olmayan bir yapıdır. Bu yapı aynı zamanda dünyadaki anıtların yanı sıra ona adanmış bir müzeye sahip tek dil anıtıdır.²⁷⁶

²⁷⁴ (Çevrimiçi) <https://www.sa-venues.com/attractionswc/afrikaans-language-museum.htm>, Ert: 20.11.2021.

²⁷⁵ (Çevrimiçi) <https://www.sa-venues.com/attractionswc/afrikaans-language-museum.htm>, Ert: 20.11.2021.

²⁷⁶ (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/virtual-monument/>, Ert: 20.11.2021.

Şekil 3.36: Afrika Dil Anıtı Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/archive/>, Ert: 20.11.2021.

Afrika Dili Anıtı, yalnızca Afrika'nın dilini kutlama görevini üstlenmemiş, aynı zamanda dünyadaki ve Güney Afrika'daki en önemli dil anıtlarından biri olmuştur. (Şekil 3.36) Afrika diline bir anıt inşa etme fikri ilk olarak 1942 yılında ortaya çıkmış ve 1964 yılında bununla ilgili bir yarışma düzenlenmiştir. Mimar Jan Van Wijk'in tasarımı kazanan olarak seçilmiş ve 1975 yılında Afrika Dili Anıtı olarak açılmıştır.²⁷⁷

Anıt, dünyadaki her bireyin Afrikalılara saygı duyulmasını; özellikle ana dili Afrika dili olmayanlar için bu dili teşvik etmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır. Anıt, Afrikalıların birbirleri üzerindeki etkilerini sergileyerek Afrika dili ve diğer yerli diller arasındaki ilişkiyi geliştirmeye çalışmaktadır. Anıtın yapılma amacı ise tüm Afrika dillerinin gelişimi ve tanınması için hizmet etmesini sağlamaktır. Anıtın tüm sütunları ve eğrileri, Afrika dilinin temellerini (kıtalar arası çeşitli etkilerini) ve kapsamlı büyümesini temsil etmektedir. Anıt, Paarl şehrinin kenarında bulunan dağın eteklerinde yer almaktadır. Üç bağlantılı sütun, Batı dünyasının Afrikalılara katkısını; üç yuvarlak şekil Afrikalıların ve Malezya halkının katkılarını ziyaretçilerine aktarmaktadır.²⁷⁸

²⁷⁷ (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/virtual-monument/>, Ert:20.11.2021.

²⁷⁸ (Çevrimiçi) <https://www.southafrica.net/gl/en/travel/article/the-afrikaans-language-museum-western-cape-documenting-the-origins-of-africa-s-youngest-tongue-in-paarl>, Ert:20.11.2021.

Anıtta yer alan çeşmenin 57 metre üzerindeki yükselen sütunu ise, dilin devam eden bir oluşum olduğunu ve sürekliliği temsil etmektedir. Afrika dili, dünyadaki diğer dillere kıyasla en genç dillerden biridir. Afrika dili özgün bir dildir, çünkü kökleri üç kıtaya; Avrupa, Afrika ve Asya'ya yayılmıştır. Afrika Dili Müzesi'nin amacı; Afrika dilini bir yazı dili olarak kurmak, dili standart hale getirmek ve Afrika diliyle yayınlar yapmaya başlamaktır. Aynı zamanda dilin çeşitli yönlerini, gelişimini, varyantlarını ve modern bağlamdaki karakterini sunmaktır, böylece ziyaretçilerin dilin gerçekten de yaşayan, büyüyen bir dil olduğunu ve sürekli olarak modern dünyaya kendini adapte ettiğini anlamalarını sağlar.²⁷⁹

Müzenin vizyonu, çok kültürlü bir toplum bağlamında Afrika dilinin dilsel çeşitliliğini, onu destekleyen dinamik ve kapsayıcı bir kurum haline getirecek kişiler yetiştirmektir. Misyonu ise kapsayıcı programlar ve etkinlikler aracılığıyla Afrika dillerinin çeşitliliğini tanıtmak, bu dillerin bilgilerini daha iyi korumak ve erişimi artırmak için dijitalleştirmektir.²⁸⁰

Aynı zamanda eğitim programları ve kültürel etkinlikler aracılığıyla diğer yerli dil topluluklarına ve kuruluşlarına ulaşmak, Afrikalıların göz ardı edilen veya yerinden edilmiş tarihlerini araştırarak ve daha büyük bir sömürgecilik sürecinin parçası olarak Afrika bilgi-öğrenme sistemlerine odaklanmak, daha güçlü bir ortak kültürel kimliği kolaylaştırmak için Afrika dili topluluğunun üyeleri arasında karşılıklı saygı ve hoşgörüyü teşvik etmek; kurumu sağlam, şeffaf, mali ve yönetim ilkelerine göre yönetmek, Afrika dilinin çeşitli dil mirasını, kültürel-tarihi binalarını ve miras alanlarını korumak, muhafaza etmek ve tanıtmak, çalıştaylar ve programlar aracılığıyla çeşitli kültürel grupları ve müze personelini güçlendirmek; 2022 yılı ve gelecek yıllar için müzenin oluşturduğu stratejik planları arasında yer almaktadır.²⁸¹

Afrika Dili Müzesi, daha geniş Güney Afrika toplumu içinde Afrikalıların refahı için çaba göstermektedir. Bu ruhla, özellikle genç ve anadilini konuşamayan gençler arasında Afrika dilini teşvik etmek ve desteklemek istemektedir. Diğerlerinin yanı sıra, dillerin birbirleri üzerindeki karşılıklı etkilerini kabul ederek, Afrika dili ve diğer yerli diller arasında karşılıklı saygı oluşturmaya daimi olarak çaba göstermektedir.

²⁷⁹ Ottar Grepstad, 2018, "Language museums of the world", **Centre for Norwegian Language and Literature Ørsta**, ISBN 9781138589483, s.19.

²⁸⁰ (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/vision-mission-values/>, Ert:20.11.2021.

²⁸¹ A.e., s. 20.

Müze, yaptıkları ve yapacakları ile yüksek düzeyde bütünlük, güvenilirlik, şeffaflık ve profesyonellik için çabalamaktadır. Kültürel gruplar ve diğer yerli dillerle ilişkilerde hoşgörü ve saygılı olmayı, ayrıca halka sunulan sergiler ve etkinlikler için her gün daha iyiyi hedeflemektedir. Güney Afrika toplumunun güçlendirilmesine katkıda bulunmak, sunulan programlar ve etkinlikler açısından yaratıcı ve yenilikçi olmak, müzenin sürdürülebilir olması açısından oldukça önem taşımaktadır.²⁸²

Afrika Dili Müzesi'nde kullanılan diller arasında Western Cape eyaletinin üç resmi dili olan "İngilizce, Afrika dili ve İsiXhosa" dilleri yer almaktadır. Afrika Dili Müzesi, Afrika dilini; kökenleri, kökleri, çeşitleri ve ifadelerini ele aldığı çağdaş sergiler sunmaktadır. Müze, Afrikalı yazar ve sanatçıları sunumlar ve belgesellerle zenginleştirerek dijital platformda ziyaretçilerine sergilemektedir. Aynı zamanda, 'Afrikalılar forumu' olarak bilinen, insanları müzenin faaliyetleri hakkında bilgilendiren ve üç ayda bir yayınlanan bir haber bülteni de hazırlamaktadır.²⁸³

Müze, amaçlarına ulaşmak için medyayı çok iyi kullanmakta, diğer bir dil müzesi, Stellenbosch Üniversitesi ile işbirliği içinde, Afrika dili konuşamayanlar için elektronik kursların geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Afrika Dili Müzesi, Güney Afrika'daki ve dünyadaki en köklü dil müzelerindendir. (ABD'nin Ulusal Dil Müzesi 1997 yılından beri geliştirilmektedir ancak henüz kalıcı bir konaklama yeri yoktur; 2006 yılında Anyang antik kentinde bir Çin Dili Müzesi inşaatına başlanmış ve aynı yıl Portekiz Dili Müzesi açılmıştır.) Bu yüzden Afrika Dili Müzesi, dünya üzerindeki en köklü dil müzesi olma unvanına sahiptir.²⁸⁴

3.5.1. Afrika Dili Müzesi Sergileme Süreçleri

Afrika Dili Müzesi, bir aile evinde yer aldığı için, yeni sergiye verilen birinci kattaki birkaç oda esasen yatak odasından oluşmaktadır ve amaca yönelik tasarlanmış müze sergi odalarından çok daha küçüktür. Bu nedenle müze bu odaları optimum etkiyle kullanmakta çok zorlanmıştır.

²⁸² (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/vision-mission-values/>, Ert: 23.11.2021.

²⁸³ (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/vision-mission-values/>, Ert: 23.11.2021.

²⁸⁴ (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/vision-mission-values/>, Ert: 23.11.2021.

Şekil 3.37: Yaratıcı Yazarlık Yarışması Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2020/03/Taalmonument-annual-report-2018-2019-english.pdf>, Ert: 23.11.2021.

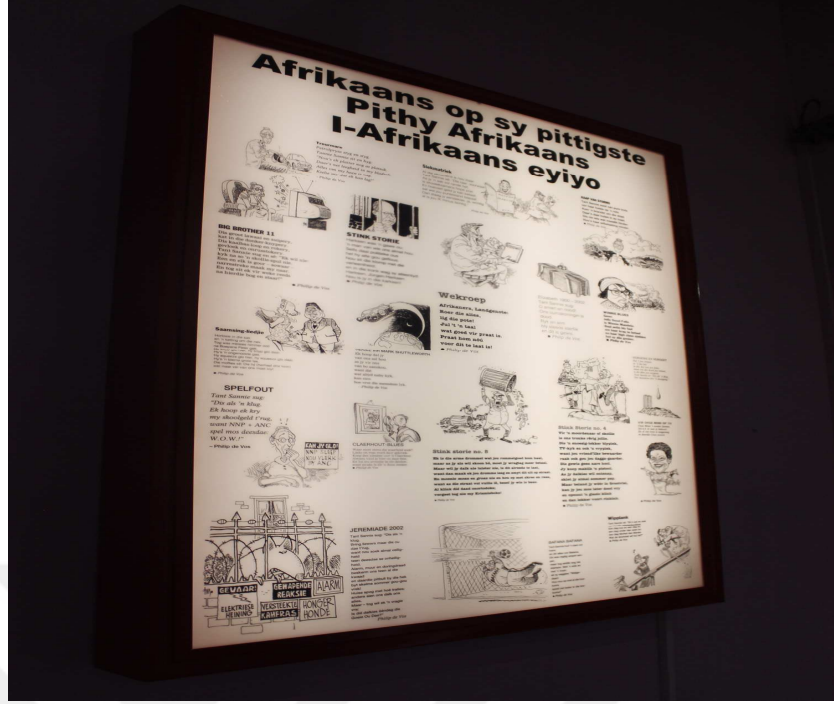
Afrika Dili Müzesi sergilerinin her bir ana teması, dilin somut olmayan kültür mirasını sergilemek amaçlıdır. Bu bakımdan bu sergiler, müzenin program ve etkinliklerinin farklı yönlerini kullanarak ziyaretçilerine gerekli sergileme yöntem ve tekniklerini kullanmalarını hedeflemektedir.²⁸⁵

Müze, sergilerinin yanı sıra çocuklar için düzenlediği yarışmalarla da Afrika dilinin gelecek nesillere aktarımı sağlamaktadır. (Şekil 3.37) 2002 yılından beri müze binasının en üst katında tamamen yeni bir eğitim sergisi oluşturmak için birçok çalışma yapılırken, GRA'nın ve kurucu üyelerinin tarihi kökenleri ile ilgili dönem odaları ve sergileri zemin katta yer almaktadır. Müzenin ikinci kattaki sergi alanı siyasi bir araç değil, modern bir ziyaret yeri olarak ziyaretçilerini karşılamaktadır.²⁸⁶

²⁸⁵ (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2020/03/Taalmonument-annual-report-2018-2019-english.pdf>, Ert: 23.11.2021.

²⁸⁶ Mathilda Burden, 2007, "Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum", **International Journal of Intangible Heritage**, Vol. 02, s. 87.

Şekil 3.38: Afrikalılarla Tanışma Sergisi Görüntüsü

Kaynak: Fotoğraf Arşivi: Jeffrey Pietersen, Assistant: Geleenthede en Kommunikasie, Assistant: Events and Communication, Die Afrikaanse Taalmuseum en –monument, Ert: 06.12.2021.

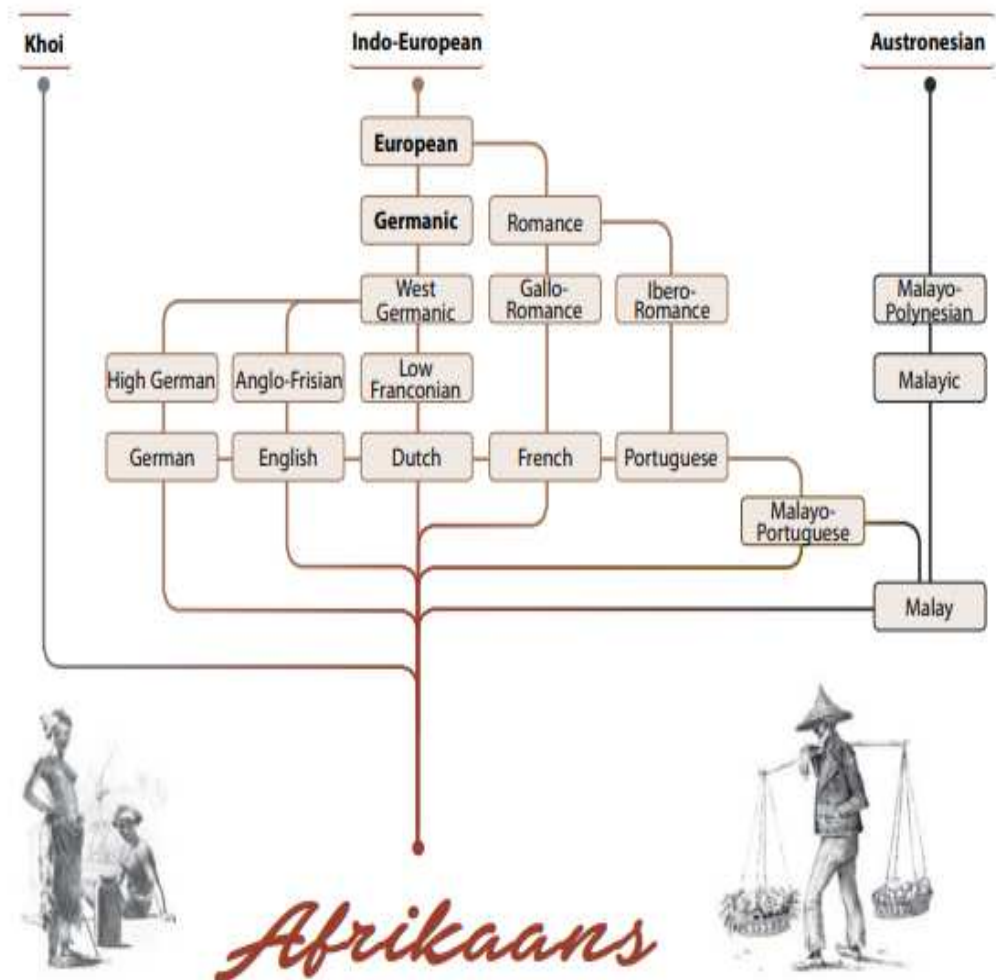
Sergiler oda oda olarak ziyaretçilere sunulduğundan, müzelerde gerekli olduğu öne sürülen dört tür yönelimden bahsedilmektedir. (Şekil 3.38) Bunlar; coğrafi, entelektüel, kavramsal ve psikolojik yaklaşımlardan oluşmaktadır. Bunun nedeni, ziyaretçi coğrafi olarak yönlendirilmez ya da entelektüel olarak bilinmeyenden bilinene götürülmez. Burada müze ziyaretçileri, odayı dolaşabileceği ve dilin çeşitli yönlerinin tadını çıkarabileceği fotoğraflardan oluşan bir odayı deneyimlemektedir.²⁸⁷

“Afrikalılarla Tanışma” sergisinde odada yer alan Afrika dilinden olan adlar, sıfatlar ve kelime grupları Afrika dilinin önemini ortaya koymaktadır. Odada yer alan kelimeler ve kelime gruplarıyla oluşturulan oyunlar bulunmaktadır. Sergide ayrıca göz alıcı Afrika dili yer adlarını gösteren geleneksel yol göstergesi tabelaları da yer almaktadır. Odadaki duvarın tümü ziyaretçilerin diledikleri gibi cümleler, tekerlemeler, isimler veya mesajlar halinde yeniden düzenleyebilecekleri, harfler ve kelimelerden oluşan tahtalarla zenginleştirilmiştir. Başka bir panoda, tanınmış bir Afrikalı şair olan Philip de Vos'un, ziyaretçilerin müthiş keyif aldığı hiciv şiirlerinden oluşan bir koleksiyonu yer almaktadır.²⁸⁸

²⁸⁷ Mathilda Burden, 2007, “Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum”, *International Journal of Intangible Heritage*, Vol. 02, s. 87.

²⁸⁸ A.e., s. 88.

Bunun yanında, bu odalara Afrika diline ait şakalar, çoğunlukla dörtlüklerden oluşan halk şiirlerinden kısa dizeler içeren pankartlar asılmıştır. Birinci odadaki serginin tüm amacı, müzeye doğru bir giriş sağlamak ve ziyaretçinin Afrika dilini tanınmasına yardımcı olmaktır. Müzenin bir sonraki odası Afrikalıların köklerine ayrılmıştır. Bilgilendirici afişler, Felemenkçe dışındaki dillerden türetilen ancak dilin oluşumuna katkıda bulunan Afrika dili kelimeleri, örneğin; Khoi dil ailesinden Malayca, Portekizce, Arapça, Nguni, Sotho ve İngilizce dillerinden gelen Afrika dili kelimelerini göstermektedir.²⁸⁹ Odanın içerisinde sergilenen duvarda, dünyadaki Afrikalıların köklerinin bulunduğu bölgeleri gösteren büyük bir şema bulunmaktadır. (Şekil 3.39)

289 (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2019/04/Taalmonument-Information-booklet-2017-ENG.pdf>, Ert:06.12.2021.

Ayrıca ziyaretçinin kulaklık aracılığıyla üç resmi (Afrika dili, İngilizce ve isiXhosa) dillerindeki açıklamaları dinleyebileceği bir ses sistemi de bulunmaktadır. Odada yer alan bir başka büyük dairesel panel; ziyaretçiyi Khoi halkı, Hollandalılar, köleler ve Fransız Huguenotları gibi, dilin ilk aşamalarına orijinal olarak katkıda bulunan farklı kültürel gruplarla tanıştırmaktadır.²⁹⁰

Müzenin bir başka odasında halk masalları, şarkılar, tekerlemeler, bilmeceler, yer adları ve deyimlerden oluşan öğeler yerel dili farklı biçimlerde ziyaretçilerine sunmaktadır. Müzenin “Yerel-Halk Dili” sergisinde, bir CD çaların yanında kulaklıkla uzun hikâyeler dinlenebilecek bir koltuk bulunmaktadır. Afrikalıların halk masalı geleneğinde sıkça kullandıkları bilmeceler büyük bir ekran panelinde sunulmakta; parlak renklere boyanan ay, yıldızlar ve gezegenlerin kozmik temaları da ziyaretçilerine sunulmaktadır.²⁹¹ (Şekil 3.40)

Şekil 3.40: Yerel-Halk Dili Sergisi Görüntüsü

Kaynak: Mathilda Burden, 2007, “Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum”, *International Journal of Intangible Heritage*, Vol. 02, s.88.

²⁹⁰ (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2019/04/Taalmonument-Information-booklet-2017-ENG.pdf>, Ert:06.12.2021.

²⁹¹ Mathilda Burden, 2007, “Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum”, *International Journal of Intangible Heritage*, Vol. 02, s. 88.

Sergide bir orak ay, büyük bir soru işaretine dönüşmüştür. Her bilmece, ahşap bir düğme ile küçük bir kapıya asılan lamine bir kart üzerine basılmıştır. Kapı açıldığında, bilmecenin cevabı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ziyaretçi, cevaba bakmadan önce kendini test edebilmektedir.²⁹²

Ayrıca “Gekke Gesegdes” (çılgın sözler) adlı Afrika dili deyimlerinden oluşan dijital ortamda bir program tasarlanmıştır. Serginin bir diğer bölümünde çocuk şarkıları ve oyunları üzerine bir duvarı kaplayan şarkıların ve tekerlemelerin sözlerini ve farklı çocuk oyunlarını sergileyen resimli bir pano bulunmaktadır. Ziyaretçi çocuklar bu oyunlar sırasında hem şarkılar söyleyebilmekte hem de şarkıların sözlerini ekranın alt kısmında görebilmektedir.²⁹³

Cornelis Jacobus Langenhoven, Afrika kültür tarihinin ve edebiyatının ilerlemesinde önemli rol oynayan Güney Afrikalı bir şairdir. Şiirleri genç Afrika dilinin destekçilerindendir. Afrika diline olan katkıları ve hayatı ise Afrika Dil Müzesi’nde “Kelime Zanaatı” sergisinde sergilenmektedir.²⁹⁴ (Şekil 3.41)

Şekil 3.41: Cornelis Jacobus Langenhoven Büstü Görüntüsü

Kaynak: Fotoğraf Arşivi: Jeffrey Pietersen, Assistant: Geleenthede en Kommunikasie, Assistant: Events and Communication, Die Afrikaanse Taalmuseum en –monument, Ert: 06.12.2021.

²⁹² Mathilda Burden, 2007, “Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum”, **International Journal of Intangible Heritage**, Vol. 02, s. 89.

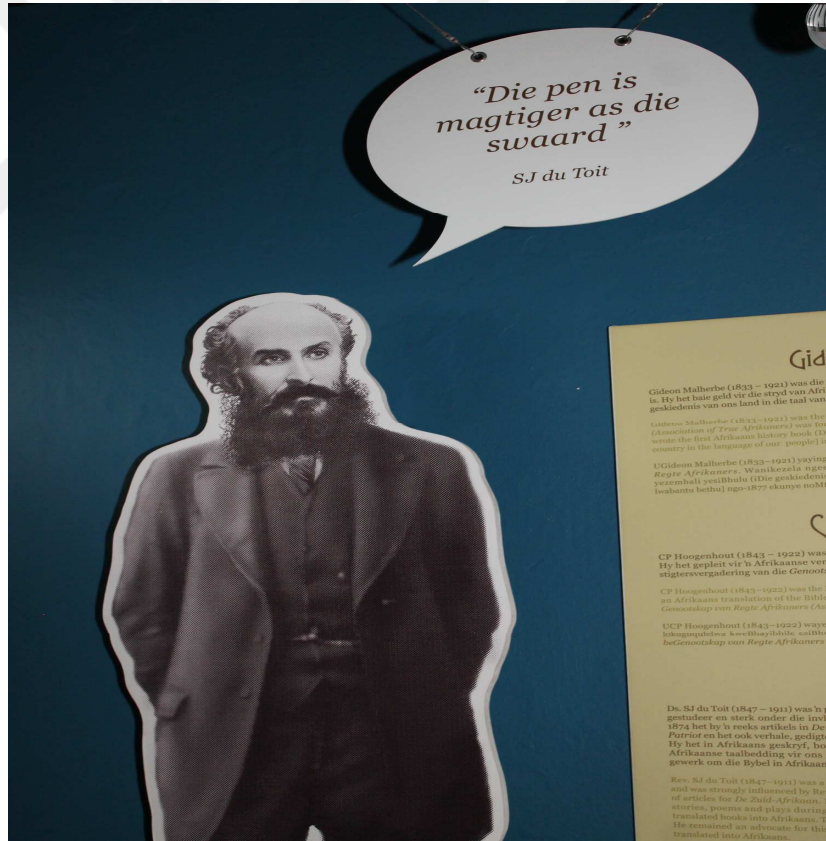
²⁹³ A.e., s. 89-90.

²⁹⁴ A.e., s. 90.

Zanaatı şekillendiren sözlük yapma sanatı, müzenin diğer bir odasında temsil edilmektedir. Afrika dilinin birkaç ciltlik sözlüğünün örnekleri, sözlük bilimciler için özel olarak tasarlanmış bir masada sergilenmektedir. Kelime oyununu tahtasının büyütülmüş bir kopyası, ziyaretçilerin oynayabileceği büyük harf bloklarıyla sergi odasının ortasına monte edilmiştir. Bunun yanı sıra, Stephanus Jacobus Du Toit; gazeteci, ilahiyatçı, politikacı ve bir Güney Afrika milliyetçisidir. Du Toit gençlik yıllarında Afrika dilini Afrikaner milliyetçiliğinin bir sembolü olarak tanıtmak için birçok önemli görevde yer almıştır. “Kalem kılıçtan keskindir” atasözünü Afrika dilinde vurgulamıştır.²⁹⁵

Müzenin “Kelime Zanaatı” sergisinde Afrika yazarları, büyük bir ağ panel üzerine S-parantezlerle tutturulmuş ayrı ayrı renkli kartlarda adları ve tarihleriyle temsil edilmektedir. (Şekil 3.42)

Şekil 3.42: Kelime Zanaatı Sergisi Görüntüsü

Kaynak: Fotoğraf Arşivi: Jeffrey Pietersen, Assistent: Geleenthede en Kommunikasie, Assistent: Events and Communication, Die Afrikaanse Taalmuseum en –monument, Ert:06.12.2021.

²⁹⁵ Mathilda Burden, 2007, “Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum”, *International Journal of Intangible Heritage*, Vol. 02, s. 90.

²⁹⁵ A.e., s. 91.

Yaklaşık otuz yılı kapsayan tüm dönemler, belirli bir renkle temsil edilmektedir. Dönemler tahtaya farklı renklerle dağıtılmıştır; bu, bir dönemin yazarlarının bir arada gruplanmadığı anlamına gelmektedir. Yine, bir isim eksikliği söz konusu olduğunda, bir önceki odada olduğu gibi isim önerisi ya da herhangi bir öneride bulunabilecekleri bir beyaz tahta yer almaktadır.²⁹⁶

Afrika dili sergisinin ilk beş odasında nispeten okunacak geleneksel metin veya etiketler dikkat çekmektedir. Bu metinler çoğunlukla büyük afişlerde veya ilginç panellerde sunulan okuma materyalleridir ve kolayca okunabilmektedir. Pek çok uygulamalı, akılda kalan ve etkileşimli görüntüler dahil edilerek ziyaretçilerin bu müzeyi hem ziyaret etmesi hem de eğlenceli ve eğitici bir deneyim yaşaması amaçlanmaktadır.²⁹⁷

Müze, temel sergi konseptlerine, izleyiciden uyandırmayı amaçladıkları tepkiye göre (duygusal, didaktik veya eğlenceli) sıralanan bu kategorilerin birbirini dışlamadığı, tek bir serginin veya müzenin her bir ögesini içeren bölümlerle sınıflandırılmıştır. Bununla birlikte, serginin her bir ana teması, dilin somut olmayan kültürünün, program ve etkinliklerinin farklı yönlerini sunarken bir dizi sergileme yöntemleri de kullanmaktadır. Bu nedenle okuyucunun Afrika dilinin ilginç özelliklerini bu sergileme teknikleriyle aynı anda takip etmesi gerekmektedir.

Güney Afrika'da, ülkenin somut olmayan tarihinin ve çeşitli halklarının farklı yönlerini temsil etmekte başarılı olan başka müzeler de kendilerini idame ettirmektedir, ancak sayıları oldukça düşüktür. Afrika Dili Müzesi, yalnızca bütünlüğü içinde somut olmayan kültürü ve yeni sergilerini sunmakla kalmamakta, ayrıca diğer müzelerin çoğuna kıyasla küçük olmasına rağmen, onu Güney Afrika'nın somut olmayan mirasa odaklanan ve önde gelen kurumlarından biri yapmaktadır. Güney Afrika'daki çok dilliliğin arka planına karşı, bazı çevrelerde Afrika diline yönelik olumsuz tutumlar ve daha önce tartışılan diğer çeşitli sorunlar karşısında, Afrika Dili Müzesi'nin üç dilli sergilerinin ve programlarının önemli bir rolü olduğu anlaşılabilir. Afrika dili, dünyanın en gençlerinden biri olmasına rağmen, artık kendi başına ayrı ve önemli bir dil olarak kendini ispatlamış olsa dahi,

²⁹⁶ Michael Belcher, **Exhibitions in Museums**, Leicester: Leicester University Press Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1991, s. 58.

²⁹⁷ A.e., s. 58-59.

yurtdışında ve hatta Güney Afrika'da hakim olan algı, Afrika dilinin Felemenkçenin basitleştirilmiş bir hali olduğu yönündedir, ancak bu algı doğru değildir.²⁹⁸

3.5.2. Afrika Dili Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)

Müze bugünlerde Güney Afrika'daki diğer çok çeşitli dil gruplarına ulaşmak için çok çaba sarf etmektedir. Doğrudan okul müfredatıyla ilgili ve bölgenin üç önemli resmi dili (İngilizce, Afrika dili ve İsiXhosa dillerinde) oluşturulan çeşitli eğitim programları sunmaktadır. Hazırlanan bu özel programlar, her üç dilin konuşmacılarına ve öğrencilerine yöneliktir. Bu programlar Afrika dili ya da çok dillilik sorunlarına ek olarak kültürel çeşitliliğe de değinmektedir.²⁹⁹

Ayrıca müze, yaratıcılığı teşvik etmek için şiir ve topluluk önünde konuşma yarışmaları uygulamaktadır. Ziyaretçiler, Afrika Dili Müzesi'nin en üst katında dilin gelişiminin arkasındaki hikâyeleri, yaratıcı biçimlerde sunulan sergileri, oyunları, müzikleri ve etkileşimli görüntüleri deneyimleyebilmektedir. Ayrıca müze, sergilerinin tümünü İngilizceye çevirmiştir, bu nedenle Afrika dilini bilmek ya da konuşmak bir ön koşul olarak görülmemektedir.

Müzenin sanal ayak izinin ve varlığının artmasıyla, arşiv koleksiyonunun dijitalleştirilmesi ve müzenin sürdürülebilirliği müzenin aldığı en önemli stratejik kararlardan biri olarak belirlenmiştir. Diğer maddeler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- 1) Stratejik pozisyonlardaki personel üyelerinin kapasite geliştirmesini sürdürmeye odaklanan, kolaylaştırıcı ve güçlendirici bir ortam yaratmak,
- 2) Yeni hibrit bağlamda ilgili, güncel ve duyarlı kalmak için müzenin kamu programlarını sürekli olarak gözden geçirmek,
- 3) Mevcut koleksiyonları ve sergileri, mümkün olan her yerde Afrika dilini konuşanların kendilerinden toplanmış, Afrika dilini "yerinden edilmiş", "anlatılmamış" veya gerçekten "duyulmamış" anlatıların dahil edilmesi yoluyla genişletmek.³⁰⁰ Müzenin ülkedeki Afrika dilini konuşan topluluğun çeşitliliğini ve karmaşıklığını yansıtan kültürel faaliyetler ve etkinlikler de dahil olmak üzere zengin

²⁹⁸ Michael Belcher, **Exhibitions in Museums**, Leicester: Leicester University Press Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press, 1991, s. 59.

²⁹⁹ (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2020/03/Taalmonument-annual-report-2021-english.pdf>, Ert:08.12.2021.

³⁰⁰ (Çevrimiçi) <http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2020/03/Taalmonument-annual-report-2021-english.pdf>, Ert:08.12.2021.

ve ilgi çekici bir kamu programı sunmaya devam etmesi müze için önem taşımaktadır. Müzenin tüm Güney Afrikalıların yararına ve hizmetinde büyümesi, gelişmesi ve Güney Afrika toplumunda Afrikalıların refahı için çalışması hedeflenmektedir. Müze bu ruhla, özellikle genç ve anadilini konuşamayan gençler arasında Afrika dilini teşvik etmek ve desteklemek istemektedir. Diğerlerinin yanı sıra, dillerin birbirleri üzerindeki karşılıklı etkilerini kabul ederek, Afrika dili ve diğer yerli diller arasında karşılıklı saygı oluşturmaya sürekli olarak çaba göstermektedir. Yapılan tüm çalışmalarda yüksek düzeyde bütünlük, güvenilirlik, şeffaflık ve profesyonellik için çabalamak, kültürel gruplar ve diğer yerli dillerle ilişkilerde hoşgörölü ve saygılı olmak, çalışma ortamında ve ziyaretçilere sunulanlarla mükemmellik için çabalamak, Güney Afrika toplumunun güçlendirilmesine katkıda bulunmak ve sunulan program ve etkinliklerde yaratıcı ve yenilikçi olmak müze için en ehemmiyetli etmenlerdendir. Ayrıca müzenin ziyaretçilerine sunmuş olduğu tam ekran sanal turu, müze hakkında daha fazla bilgi edinilmesini kolaylaştırmıştır.

3.6. Macar Dili Müzesi Kuruluşu ve Gelişimi

Macar Dili Müzesi, ilk olarak 23 Nisan 2008 yılında Széphalom kasabasında açılmıştır.³⁰¹ (Şekil 3.43)

Şekil 3.43: Macar Dili Müzesi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutatkozasa-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert:11.04.2022.

³⁰¹ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutatkozasa-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert:11.04.2022.

Kurumun Avrupa'da benzersiz olan modern ve heybetli binası, ünlü mimar György Radványi tarafından tasarlanmıştır. Müze, 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başlarında eski kelimeleri yeniden canlandırarak ve yenilerini yaratarak Macar dilinin modern zamanlara taşınmasında etkili bir rol oynayan Macar şair Ferenc Kazinczy'nin eski meyve bahçesinin bulunduğu yerde kurulmuştur.³⁰² Müzeyi kurma fikri, adını öğretmen okulunda akademisyen-dilbilimci olan Dr. Emil Pásztor'dan almaktadır. Müze, Budapeşte Edebiyat Müzesi'nin bir bölümüdür.

Macar Dili Müzesi'nde üç sergi alanı, bir kütüphane ve bir seminer odasının yanı sıra yüzlerce konforlu çıta ve modern ses ve ışık teknolojisine sahip bir konferans salonu bulunmaktadır. Bu da müzeyi konserler, kültürel toplantılar ve edebi konuşma toplantıları için uygun hale getirmektedir. Macar Dili Müzesi, Macar müze ve halk eğitim sisteminde benzersiz bir misyona sahip bir kurumdur. Müzede; sergi alanları, ulusal anıt alanı, dil kültür merkezi yer almaktadır. Müzenin çalışmaları özel bağışçılar tarafından desteklenmektedir ancak yine de müze birçok aktif ve finansal yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla müze, Macar Dili Müzesi Vakfı'nı kurmuştur. Müze çalışanları arasında; müze müdürü, müze eğitmenleri, teknik çalışanlar, etkinlik organizatörleri ve müze yöneticileri yer almaktadır.³⁰³

3.6.1. Macar Dili Müzesi Sergileme Süreçleri

Müzedeki sergilerin temaları arasında; Macar dili ve edebiyatı ve lehçelerinin tarihi, bugünün Macar dili, Macar yazı dili, dil oyunları, dil farkındalığı ve dil kullanımının sorumluluğu, Macar dilindeki reform, Ferenc Kazinczy'nin hayatı ve eserleri yer almaktadır. “Aranyul - Miklós Toldi (Macar Kahramanı) ve Macar Dili” başlıklı görsel-işitsel sergisi, 27 Ekim 2017 yılında, Macar şair ve gazeteci János Arany'nin doğumunun 200. yıldönümü ve Toldi'nin ortaya çıkışının 170. yıldönümü vesilesiyle Macar Dili Müzesi'nde açılmıştır.³⁰⁴

Toldi, aynı zamanda Macar destanı olup, Macarlar için 170 yıl sonra bile kabul edilebilecek zamansız bir sanat eseridir. Şiirsel dehanın onuruna açılan bu sergi, Macar Bilim Adamları Derneği'ni (şuan Macar Bilimler Akademisi) ve Macar bilim

³⁰² (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutatkozas/a-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert: 11.04.2022.

³⁰³ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutatkozas/a-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert: 11.04.2022.

³⁰⁴ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutatkozas/a-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert: 11.04.2022.

ve sanatını anan müzenin akademik salonunda gerçekleşmiştir. János Arany'nin dili, olağanüstü zenginlik, muazzam kelime hazinesi ve kesinlik anlamına gelmektedir.³⁰⁵

Şekil 3.44: Aranyul - Miklós Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

Sergide ziyaretçilerin cevaplandırabileceği bazı sorular mevcuttur. Söz bir silah olabilir mi? Ya da hangi şekillerde konuşabiliriz? Bu sorulara verilebilecek cevaplar ve öneriler, sergideki János Arany'nin olağanüstü eserinde yer almakta, dilin doğru ve bilinçli kullanımı ve Macar dilinin zenginliği ortaya çıkarılmaktadır. Sergide aynı zamanda Toldi'nin 1847 yılındaki ilk baskısı olan Kisfaludy Derneği'nin ihalesini kazanan eserinin cildi de yer almaktadır. (Şekil 3.44) Miklós Toldi'nin yaşamının ana evreleriyle ilişkilendirilebilecek simgesel anlamlara sahip etnografik nesneler, yaşam yoluna ilişkin sorularla ve ruhsal gelişiminin dönüm noktalarıyla birlikte tüm sanat eserleri boyunca yanıt aramaktadır.³⁰⁶

³⁰⁵ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

³⁰⁶ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

Şekil 3.45: Aranyul - Miklós Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

Sergideki benzin çubuğu, değirmen taşı, boğa ve zırh yolun sonunda kahramanın gücünü ve ulusal topluluğun hizmetine sunabildiği durakları simgelemektedir. (Şekil 3.45) Sergideki tüm detaylar János Arany'nin eşsiz dil zenginliğini gösteren Toldi'den alıntılarla zenginleştirilmiştir. Oval akademik salonun devasa duvar yüzeyinde görünen kısa filmler, ziyaretçiyi Toldi'nin kökenlerinin, János Arany'nin şiirsel dilinin, modern dil ve lehçelerin kullanımının gizemlerine yönlendirmektedir. Böylelikle çağdaş Macar edebiyat ve sanatının temsilcilerinin şair ve eser hakkındaki düşüncelerini işitsel tekniklerle hazırlanan bu sergide müze ziyaretçileri duyabilmektedir.³⁰⁷

³⁰⁷ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

Károly Szakonyi, Marcell Jankovics, János Lackfi, Péter Scherer ve diğer sanatçıların projektörün çerçevelerinde görüldüğü sergide, multimedya cihazlarında Arany'nin şiirsel görüntülerine ulaşılabilmekte, Toldi'nin köken ve aranjmanlarının tarihi okunabilmekte ve etnografik filmler izlenebilmektedir.³⁰⁸ (Şekil 3.46)

Şekil 3.46: Aranyul - Miklós Toldi ve Macar Dili Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

İki yüzüncü yılda yayınlanan Altın Sözlük'ün üç cildi de müze ziyaretçileri tarafından deneyimlenebilmektedir. 22.423 sözlük kelimesini içeren yayın, Macar dilinin şiirsel eserlerinin söz varlığını işlemektedir.³⁰⁹ Müze ziyaretçileri Macar dilinin çeşitli araçlarını sunarak ve mirasını uyanık tutarak hazırlanan bu sergide, János Arany ve Toldi'nin olağanüstü dilini tanıyabilir aynı zamanda kendi dil kullanımlarının özelliklerini keşfedebilir.

Müzenin bir diğer sergisi olan “Dilin Etrafındaki Maceralar”, 27 Mart 2014 yılında müzenin zemin kat sergi salonunda kalıcı sergi olarak açılmıştır. Serginin özelliği, ziyaretçilerine statik bilgi aktarımına odaklanmaktansa, müzenin pedagojik

³⁰⁸ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

³⁰⁹ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

deneyimine dayalı olarak ziyaretçilerinin kendi ortamlarında ve çevrelerinde kullandıkları dilin daha yansıtıcı hale nasıl gelebileceğine eğilmiştir.³¹⁰

Bu yansıtmayı oyunlarla somutlaştıran müze, "Macera oyunu" adını verdikleri oyun sırasında konukların kendilerini sergi ortamına daha iyi kaptırarak iletmek istedikleri bilgileri yakalamayı kolaylaştıran senaryolar geliştirmiştir. Bu tip senaryoların sadece Macaristan'da değil, Avrupa'da da örnekleri bulunmaktadır.³¹¹ (Şekil 3.47)

Şekil 3.47: Dilin Etrafındaki Maceralar Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/86-nyelvlesen>, Ert: 11.04.2022.

Bir çerçeve işlevi gören rol yapma oyununda, ziyaretçi üç farklı insan şeklini alabilmekte, farklı içerikleri “sihirli gözlüklerle” görebilmekte ve görevleri çözerek yolları geçebilmektedir. Oyun; Macar dili ile ilgili bilgi edinme, sözlü ve yazılı iletişimin kökeni, edinimi, kullanımı ve özellikleri gibi konularla ilgilidir. Rol yapma oyunu, gerçek bir olaya, Macar şair Kazinczy (1819) döneminden kalma ve belgelerin kaybolduğu bir yangına dayanmaktadır. Ziyaretçiler bu oyunla, Miklós Wesselényi Jr., Sándor Körösi Csoma, Eugénia Kazinczy gibi önemli Macar bilim adamlarının şeklini alabilmekte ve seçilen dönemin atmosferine sadık gerçek

³¹⁰ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>, Ert: 11.04.2022.

³¹¹ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/86-nyelvlesen>, Ert: 11.04.2022.

bulmacaları çözebilmektedir. Ziyaretçiyi çekecek olan dokunmatik ekran, bilgisayar değil “gerçek” oyunlardır (satranç, terazi, kriptografi, pusula gibi).³¹²

Şekil 3.48: Dilin Etrafındaki Maceralar Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/86-nyelvlesen>, Ert: 11.04.2022.

Serginin amacı, okul eğitiminde giderek daha az popüler hale gelen ve öğretmenler tarafından genellikle marjinalleştirilen Macarca dil eğitimini edebiyat lehine dönüştürmek ve dilbilimin geleneksel alanlarını ve güncel sorunlarını anlaşılır bir şekilde sunmaktır. Bu sayede deneyimler yoluyla anadile olan bağlılığı güçlendirmek, daha özgün ve gerçekçi kılmak, dilde algılanan değişimlere karşı duygusal ilişkinin farkındalığını artırmaya yardımcı olmak, dilin esnekliğini ve uyarlanabilirliğini artırmaktadır.³¹³ (Şekil 3.48)

“Yazma Noktası”, ziyaretçilerinin kalem kağıt üzerinde usulca kayan parmaklarının nazikçe kucakladığı, kıvrımlardan ve çizgilerden mürekkep gövdeleri haline getirdikleri kelimelerden doğan cümleler ve el yazılarıyla yazarak bir günlük, bir mektup, bir şiir ve bir roman oluşturabildikleri sergidir.³¹⁴

³¹² (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/86-nyelvlesen>, Ert: 11.04.2022.

³¹³ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/86-nyelvlesen>, Ert: 11.04.2022.

³¹⁴ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/83-iraspont>, Ert: 11.04.2022.

Yazmak sihirdir, aynı zamanda duygu ve düşüncenin koruyucusu; nesnelleştirilmiş dilde, harflerde ve izlerdeki ruhudur. Macar Dili Müzesi, dilsel ve kültürel gelenekleri korumayı, beslemeyi ve aktarmayı misyonu kabul etmektedir, buna el yazısı da dahildir. Gençleri bugünün sanal dünyasında, geleneksel dil biçimlerine ve araçlarına, bilinçli dil kullanımına geri getirmek hem zor hem de önemlidir. Bu yüzden, müze bu sergiyle zoru başarmayı hedeflemiştir. El yazısının pek çok faydası olduğu bilinmektedir: El yazısı beyni daha karmaşık düşünmeye sevk etmekte, kişiliği geliştirmeye yardımcı olmakta; bireysel yetenekleri ve yaratıcılığı geliştirmekte, öğrenmeyi desteklemektedir. Aynı zamanda etkili okuma için gerekli bir araçtır ve beynin yazılmayan özel alanlarını hareket ettirir. Müze bu sergisiyle ziyaretçilerine Macar kültürünün ve kişiliğinin koruması için el yazısının korunması ve uygulanmasının şart olduğunu vurgulamaktadır.³¹⁵ (Şekil 3.49)

Şekil 3.49: Yazma Noktası Sergisi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/83-iraspont>, Ert: 11.04.2022.

“Yazma Noktası” sergisi (Şekil 3.49), ziyaretçilerine farklı yazma tekniklerini deneme şansı vermiş, bu sayede masallar, hikayeler, romanlar, şiirler gibi yazının bir törene dönüşebileceği ortamları da beraberinde getirmiştir. Serginin amacı; genç nesilleri elle yazmaya, kendilerine ve başkalarına dilsel olarak fayda sağlamaya

³¹⁵ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/83-iraspont>, Ert: 11.04.2022.

teşvik etmektedir. Ziyaretçiler, yazabilecekleri ve ardından “Széphalom” yazan damgalı kartpostallar satın alabilmekte; tamamlanan sayfaları müzenin posta kutusuna atarak alıcıya gönderebilmektedir.³¹⁶

3.6.2. Macar Dili Müzesi Etkinlikleri ve Stratejik Planları (2022)

Macar Dili Müzesi’nde dil pedagojisi adına verilen bazı eğitimler mevcuttur. Bunlardan bazıları; halk eğitimi, anadil pedagojisinin, anadil eğitiminin ve bilginin yayılmasının ve dil kültürünün özel bir versiyonudur, insanları bilinçli dil kullanımı konusunda eğitmeye, edebi ve dilsel gelenekleri tanıtmaya ve onlara olan bağlılıklarını güçlendirmeye odaklanan bir pedagojik programdır.³¹⁷ (Şekil 3.50)

Şekil 3.50: Müze Dil Pedagojisi Sınıfları Görüntüsü

Kaynak:(Çevrimiçi)<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/muzeumpedagogiai-foglalkozasok>, Ert: 11.04.2022.

Müze, bu görevi bir müze ortamında ve araçlarla, önceki dil eğitimi geleneklerine ve Macar diline yönelik asırlık geleneklerine dayanarak yeni teknolojiler kullanarak dil müzesi pedagojisinin çözümleriyle yerine getirmektedir.

³¹⁶ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/83-iraspont>, Ert: 11.04.2022.

³¹⁷ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/muzeumpedagogiai-foglalkozasok>, Ert: 11.04.2022.

Müzede eğitimi verilen müze dil pedagojisinde, dilsel ve edebi gelenekleri sunan sınıflardaki dersler, tarihin ilk gramerinden (János Sylvester'den) bugüne kadar ulaşan Macar diline yönelik asırlık tarihi ve Kazinczy'nin dil yeniliğini vurgulamaktadır. Bu eğitim ziyaretçilerine, derslerde yansıtılan görüntülerle çağlar boyunca dili zenginleştirme ve dil kültürünü yetiştirme sürecini göstermektedir.³¹⁸

Ziyaretçilere Macar dilinin değişimini, mantıksal yapısını ve mizahi yanını güncel olaylar dikkate alınarak gösteren, Macar dilinin oyunbazlığını ve çeşitliliğini sunan oldukça interaktif olan bu eğitimin amacı, dil geleneklerine dikkat çekmek, onları korumak ve beslemektir.

Aktif katılımcılar olarak (10-16 yaş) aralığındaki öğrencilerin Macar dilinin hazinelerini keşfettikleri, Ferenc Kazinczy'nin hayatı ve çalışmaları hakkında eski zamanların dünyasına dair fikir edinebildikleri ve Kazinczy'nin çağdaş yazışmalarının şahit olabilecekleri eğitim oturumlarında, katılımcıları János Arany'nin çalışmasına yaklaştırmak ve dikkatlerini doğru iletişime ve dilin bilinçli kullanımına çekmektir. Dramatik grup oyunlarında sözlü iletişime ek olarak beden dili de önemli bir rol oynamaktadır. Uсталık gerektiren görevlerde, oturumlara katılan katılımcıların Macar dilini farklı durumlara göre nasıl kullanabilecekleri ve var olan güçlerini Miklós Toldi'nin yaptığı gibi toplumun hizmetine nasıl sunabilecekleri öğretilmektedir.³¹⁹

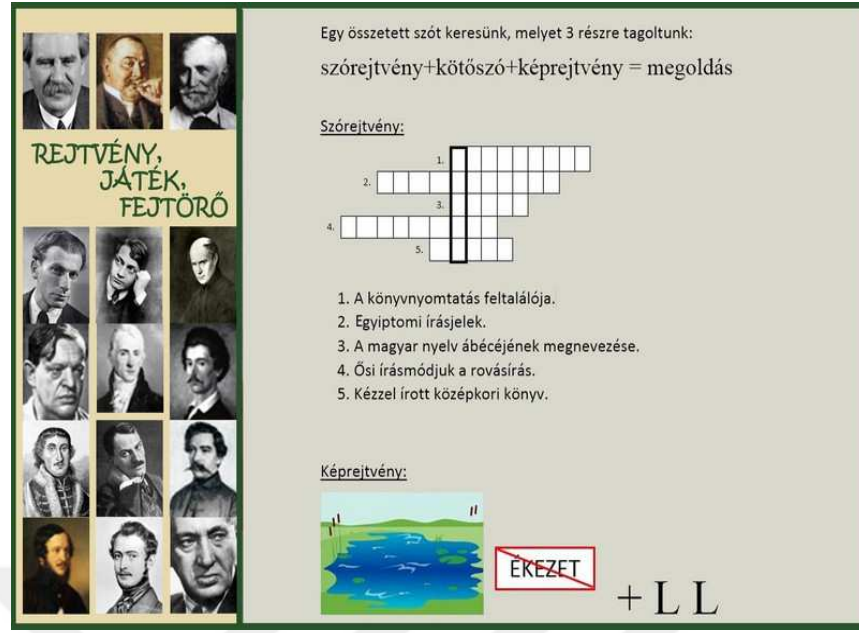
Macar Dili Müzesi son on iki yılda dil oyununun ve dilsel mizahın anadil pedagojisinin en etkili araçlarından biri olduğunu kanıtlamıştır. Müze, önemli olayları ve yıldönümlerini kutlamak için müze eğitmeni Renáta Hornyákné Tóth tarafından hazırlanan Macar dilindeki bulmacaları düzenli olarak yayınlamaktadır.³²⁰

³¹⁸ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/muzeumpedagogiai-foglalkozasok>, Ert: 11.04.2022.

³¹⁹ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/muzeumpedagogiai-foglalkozasok>, Ert: 11.04.2022.

³²⁰ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/rejtvenyek>, Ert: 11.04.2022

Şekil 3.51: Macar Dili Bulmacaları Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/rejtvenyek>, Ert: 11.04.2022.

Bu bakımdan müze, bulmacaların rekreasyonunun yanı sıra dijital eğitimi de desteklemek adına bir bulmaca kütüphanesi oluşturmuştur. (Şekil 3.51) Bu kütüphane çevrimiçi olup, ziyaretçilerin okul saatleri veya uzaktan eğitim sırasında kullanabildikleri veya öğretmenlerin kendi bulmacalarını oluşturarak Macar edebiyatı ve dilbilgisi çalışmalarını öğrencilerine aktardıkları bir platform olmaktadır. Müzenin stratejik planları arasında yer alan bulmaca kitaplığı, sürekli olarak yeni içeriklerle genişletilecektir. Müze, bulmacaların çözümlerini doğrulamak için istek üzerine elektronik mesaj şeklinde çözümler sunmayı planlamaktadır.³²¹

Ayrıca, müze Macar dilini korumak ve nesilden nesile aktarmak adına birtakım yarışmalar düzenlemektedir. 2019 yılında gerçekleştirdiği “Yaratıcı Yerel Okuma”, 2020 yılında gerçekleştirdiği “Bana Bir Mektup Yaz” ile Ferenc Kazinczy’e mektup yazma yarışması, yine müzenin stratejik planlarında yer alan “Kelimeleri Koymalıyız” yarışması, Macar diline ait yöresel sözlerin, lehçelerin, atasözlerinin olduğu, bu değerleri korumak ve aktarmak adına planlamaktadır. Her yıl çıkarılan kitap yayınlarının ileriki yıllarda da devam etmesi müzenin stratejik planlarında yer almaktadır.³²²

³²¹ (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/rejtvenyek>, Ert: 11.04.2022

³²² (Çevrimiçi) <http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/rejtvenyek>, Ert: 11.04.2022

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE MÜZECİLİĞİ AÇISINDAN TÜRKİYE DİL MÜZESİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde; Türkiye’de müzecilik tarihi, gelişimi ve uygulanan politikaları (Cumhuriyet Dönemi öncesi ve sonrası), Yunus Emre yılı ve Türkçenin önemi, Türkiye Dil Müzeleri projelerinin tarihsel gelişim sürecine değinilecektir. Ayrıca “Türkiye Dil Müzesi Model Örneği” ile “Yurt Dışı Dil Müzelerinin” karşılaştırmalı değerlendirmesi, “Türkiye Dil Müzesi” model örneğinin zenginleştirilmiş müzecilik uygulamaları değerlendirilmesinden bahsedilecektir.

4.1. Türkiye’deki Müzecilik Tarihi, Türkiye Dil Müze Projelerinin Gelişimi ve Uygulanan Politikalar Arasındaki Yeri

Türkiye’de müzecilik tarihi yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye’de müzeler ilk olarak ülkenin zengin tarihini ve kültürel mirasını korumayı amaçlayan, 19. yüzyılda Batılılaşma girişimlerinin belirtisi olarak temellerini atmıştır.³²³ Kimi araştırmalar ise himayecilikten dolayı eski uygarlıklara ait eserlerin kaybolmalarını engelleyecek şekilde Türk mimari yapıtlarının değerlendirilmesini, Türklerde ilk müzecilik çalışmaları olarak düşünmekte ve Türk müzeciliğinin tarihini Selçuklu zamanına kadar indirgemektedir.³²⁴ Sonraki zaman diliminde Dulkadiroğulları Beyliği, Kahramanmaraş Kalesi çevresinde geç Hitit yapıtlarını toplamış, Osmanlı Dönemi’nde ata mirası değerli yapıtlar, armağanlar ve savaşlardan temin edilen mal ve mülkler sarayların hazine odalarında himaye edilmiş, Fatih Sultan Mehmet döneminde sarayın bir kısmı hazine odasına dönüştürülmüş, Yavuz Sultan Selim’in doğuyu fethetme mücadelesi sonrası ise halifeliğin Osmanlılara gelmesiyle beraber mukaddes emanetler başta olmak üzere birçok kıymetli kültür zenginliklerin Osmanlı sarayına nakledilmesi zengin bir koleksiyonun yapılaşmasını sağlamıştır.³²⁵

³²³ Hale Özkasım ve Semra Ögel, 2005, “Türkiye’de müzeciliğin gelişimi”, **İtüdergisi/b sosyal bilimler**, Cilt:2, S.1, s. 97.

³²⁴ Vedat Keleş, 2010, “Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 2, s. 3.

³²⁵ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:16.01.2022.

Toplanan bu kültürel varlıklar gösterişli Anadolu tarihi Türk müzeciliğinin doğmasına önderlik etmiştir. Türkiye’deki müzeciliğin tarihi evrimi dört farklı safhada gözlenmiştir: İlk dönem, Sultan Abdülmecid’in 1845 yılında Yalova çevresinde bulunduğu bir gezi esnasında İmparator Constantinus’un isminin yer aldığı yazıtlı başlıkları derletip İstanbul’a teslim edilmelerini talep etmesiyle başlamış, Tophane-i Amire Müşiri Ahmet Fethi Paşa’nın da, bu yazıtlı başlıkları Aya İrini Kilisesi’nde koruma altına almasıyla devam etmiş, sonraki dönemlerde bu yerin hazırlık evresi ve “müze” halini alması, Ali Paşa’nın sadrazamlığı döneminde gerçekleşmiştir.³²⁶

Aya İrini Kilisesi’nde düzenlenen müzede Edward Goold müze müdürü olarak görev almış, akabinde Alman Dethier ve Tarenzio müze müdürlüğü yapmış, 1881 yılında Dethier’in vefatıyla Türk müzeciliğinde ikinci dönem olarak adlandırılan “Osman Hamdi Bey” devri baş göstermiştir.³²⁷

Üçüncü dönem Cumhuriyet’in başlangıç yıllarına tekabül etmiş, Topkapı Sarayı’nın 1 Nisan 1924 yılında müze adı altında hizmet verilmesi kararlaştırılmış, Ayasofya Cami müze haline getirilmiş, Atatürk’ün yetkisiyle Cumhuriyet zamanının ilk inşa edilen müze yapısı olan “Ankara Etnografya Müzesi” tüm ulusa tahsis edilmiş, 1950 yılında asıl hedef müzeciler ve müzeler arasındaki birliği kuvvetlendirmek, müzecilikteki ölçütleri belirlemek, milletlerarası müesseselerle ittifak uygulayarak bilgi edinmeye vesile olmak ve millet eğitimini ileriye taşımayı amaçlayan, uluslararası müzeler topluluğu ICOM’un “Türkiye Milli Komitesi” oluşturulmuştur.³²⁸

Türkiye’deki müzeciliğin son döneminde 1960’lı yıllardan beri müze yapılarının inşası artış göstermiştir. Dizaynı benzer olmalarına rağmen, bu müzelerde sergileme tekniklerinde (ışıklandırma, koruma, depolama vb.) mühim birtakım değişimler de dikkat çekmiştir.

Müzeler ile ilgili yapılan faaliyetlerin asıl kaynağı, ilk defa “Maarif Nezaretine” 29 Ocak 1869 yılında ulaşan yönergede “müze hane” tabirinden yararlanma ile başlamış, aynı sene müzehane, “Müze hane-i Hümayun” veya “Müze-i Hümayun” tasfiriyle açıklanmış, daha sonra 8 Temmuz 1869 yılında Müze-i

³²⁶ Cevat Başaran, 1996, “Çağdaş Müzeciliğimiz”, **Akademik Araştırmalar Sosyal Bilimler Dergisi**, S.1, s. 17.

³²⁷ Vedat Keleş, 2010, “Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 2, s. 4.

³²⁸ Ferruh Gerçek, **Türk Müzeciliği**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 1999, s. 16.

Hümayun'a Edward Goold'un müze yöneticiliği yapmasıyla 1845 senesinde Aya İrini'nin ön bahçesinde Ahmed Fethi Paşa'nın çabasıyla açılan ve günümüzde Arkeoloji Müzesi'nin de kökeninden gelen Müze-i Hümayûn'un 1891 yılındaki açılışı ile devamlılığını sürdürmüştür.³²⁹

Başlangıçta iki bölümden meydana gelen bu müzede, eski yapıtlar (Mecmua-ı Asar-ı Atika) ve eski silahlar (Mecmua-ı Ešliha-ı Atika) yer almaktaydı ve bu koleksiyonun fihristi Albert Dumont tarafından hazırlanmıştı.³³⁰ 1887 yılında Sayda şehrinde çıkarılan kazılarda İskender Lahti'nin içinde bir grup lahit bulunmuş ve bu lahtin İstanbul'a aktarılmasından sonra Osman Hamdi Bey, yeni bir müze yapısı oluşturmaya ön ayak olmuş, müze yapısının planlanması Mimar Alexandre Vallaury tarafından gerçekleştirilmiştir.³³¹ Bu yapı yurdumuzda müze yapısı olarak planlanan ilk yapı olma özelliğine sahiptir.³³² Osman Hamdi Bey'in ilk Türk müzeci olarak Türkiye müzeciliğine katkıları yadsınamazdır.

Osman Hamdi Bey'in gençlik zamanlarında Paris şehrinde aldığı sanat terbiyesiyle hem Osmanlı İmparatorluğu'na hem de günümüz Türkiye'sinin sanatına kıyaslanamaz faydalar sağladığı da apaçıktır. Osman Hamdi Bey'in oryantalist stiller kullanarak ortaya çıkardığı yapıtları, diğer (Avrupalı) oryantalistlerden konuları işleyişi ve konu tercihi bakımından değişiklikler göstermektedir. Osman Hamdi'nin kazılar ve müzecilik alanındaki faaliyetleri ve çabaları dışında bir hizmeti de güzel sanatlar adına kurduğu Sanayi-i Nefise Mektebi'dir.³³³ Sanayi-i Nefise Mektebi'nin adı sonrasında sırasıyla "Sanayi-i Nefise Mektebi Âlisi", "Devlet Güzel Sanatlar Akademisi" ve şimdiki "Mimar Sinan Üniversitesi" olmuştur. Üniversitenin bugünkü adı ise "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi"dir.³³⁴

Eğitimi, ailesi, resimleri, devlet adamlığı, müzecilik ve sanat eğitimine olan yardımlarıyla günümüze kadar gelen ünü Osman Hamdi Bey'in bilhassa sanat eğitimi tasarılarının içeriğine dair daima korunduğu görünen esasları ilgi çekicidir. 1910'da Osman Hamdi Bey'in vefatından sonraki dönemde müze yöneticiliğini Osman Hamdi Bey'in kardeşi Halil Edhem sürdürmüş, yönetici olduğu süreç

³²⁹ Fethiye Erbay, 2017, "Türkiye'de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması", **Millî Eğitim**, S. 214, s. 108.

³³⁰ (Çevrimiçi) <https://arkeopolis.com/muzeciligin-kisa-tarihi-ve-turk-muzeciliginin-gelisimi/>, Ert:19.01.2022.

³³¹ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:19.01.2022.

³³² (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:19.01.2022.

³³³ Eylem Tataroğlu, 2018, "Osman Hamdi Bey: 19.Yüzyılın Türk Müzecisi-Devlet Adamı-Ressamı-Sanat Eğitimcisi-Arkeoloğu", **Millî Eğitim**, Cilt: 48, S. 221, s. 183.

³³⁴ A.e., s. 183-184.

boyunca da yabancı yetkin kişilerden yararlanarak ideolojik yayınlar yayımlanmasına yardımcı olmuştur.³³⁵

Türkiye müzecilik tarihinde gerçekleşen bir diğer önemli olay, Gustav Mendel'in, 1912-1914 yılları arasında tamamladığı üç ciltlik "Catalogues de Sculptures Gregues, Romaines et Byzantines" adlı taş yapıtlar kataloğu Müze-i Hümayun'u tüm evrene takdim eden eser olmayı başarması, 1914 senesinde ise Türk ve İslam yapıtları için Evkaf-ı İslamiye Müzesi'nin, Süleymaniye Camii'nin imaretinde halka sunulmasıdır.³³⁶

Türkiye'de tarih-i tabii müzesinin ilk kez temelleri Prof. Dr. Aykut Kazancıgil'in ve Avusturyalı Dr. Charles Ambroise katkılarıyla Mektebi Tıbbiye'de açılan botanik ve nebahat bahçesinde atılmıştır.³³⁷

1906'da Robert Koleji'nin, Boğaziçi Üniversitesi'ne aktarılan Washburn Hall Binası'nın (İktisat Fakültesi) 4. ve 5. katlarında doğal tarih müzesi olarak düzenlenmesi, 1918'da eğitim müzesi olarak Türkiye'nin ilk sağlık müzesinin; bulaşıcı rahatsızlıklar hakkında toplumu bilinçli duruma getirmek amacıyla açılması, müzede mulâj ve resim atölyesi kurulmuş olması, ilk ve ortaokullarla birlik içinde hizmetlerini idame ettirmesi, topluma sağlıklı hayat hakkında eğitim vermesi, Cumhuriyet dönemine dek süregelen Türkiye'deki müzecilik hizmetleri bakımından oldukça önemli gelişmeler arasında yer almıştır.³³⁸

Türkiye'de müzecilik kapsamında eski-yeni görüş ve yöntemleri kararlaştırmak için müzelerin tabii bulundukları esas gidişin ölçütlerini, yapısını ve bu yapıda tahmin edilen varyasyonları dikkate almak icap etmektedir.³³⁹ Bu bağlamda iki adımdan bahsedilmektedir:

1. Cumhuriyet'in bildiriminden 1980 yılına dek gelen dönem. (Etkin devlet/ esas-yetkili müze)
2. 1980 yılı akabinde neoliberal iktisadi oluşumlarla globalleşme ve beraberinde topluma ilişkin iştirak ile sivil toplum, kültürel demokrasi, küçülen devlet ve yerel idarelerin kuvvetlenmesiyle üzerinde durulacak dönem.³⁴⁰

³³⁵ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:22.01.2022.

³³⁶ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:22.01.2022.

³³⁷ Yeşim I. Ülman, **Mekteb-i tıbbiye-i adliye-i Şahane (Galatasaray tıbbiyesi)**, 1838-1848 Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayını, 2008, s. 2.

³³⁸ Fethiye Erbay, 2017, "Türkiye'de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması", **Millî Eğitim**, S. 214, s. 109.

³³⁹ Deniz Ünsal., **Türkiye'de Kültür Politikaları Açısından Müze Oluşumları**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s. 152.

³⁴⁰ Ceren Karadeniz, **Müze Kültür Toplum**, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, 2018, s. 251.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte milli kalkınma stratejisi içeriğiyle müzecilik çalışmaları da kültürel yeniliklerin önemli bir bölümü haline gelmiş, müzeler direkt politik yetkilerle batılılaşmanın bir gerekliliği olarak devlet-millet uyumunu güçlendirmek, devletin hükmü altında bulunanlardan millet oluşturmak ve millete fayda sağlamak hedefindeki bir devlet zihniyetiyle kurulmuş, bununla birlikte de Cumhuriyet döneminin ilk müzeleri hem kültür bilincinin hem de milli tarihin öğretildiği düşünsel kurumlar olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk zamanlarında müzeler, daha çok bilimsel öğelerin bulunduğu ve sergilemeye yönelik yapıtlar düzenlemiş, 1926 yılında Türkiye'de sanat eğitiminin ilerleyişine katkı sağlayacağı düşünülen "Maarif Vekâleti Kültür Dairesi" kurulmuştur.³⁴¹ Maarif Vekâleti Kültür Dairesi kuruluşundaki kütüphaneler, müzeler ve güzel sanatlar bölümü oluşturulmuş; Cumhuriyet'in ilanının hemen akabinde müzecilik kapsamında yaşanan yükselmeler eğitim ve sanat alanlarına da etki etmiş, müze-sanat beraberliği formunda sürdürülebilir hale gelmiş, halk evlerinin müzecilik şubeleri tarafından müzecilik faaliyetleri tüm ülkede devam etmiş ve müzelerin birçoğu güzel sanatlar sergilerinde ziyaretçilerini ağırlamıştır.³⁴²

Türkiye'de sanat eğitiminin ilerleyişine büyük yardımları dokunan İsmail Tonguç'un da müzelerin eğitim gayesiyle uygulamaya geçmesine özgü atılımları bulunmaktadır ve 1933 yılında Tonguç liderliğinde Cumhuriyet'in onuncu kurtuluş yıldönümü kutlama etkinlikleri içerikleriyle hazırlanan "Cumhuriyet Treni" gezici müze tasarısı gerçekleşmiştir.³⁴³

Cumhuriyet döneminde müzeler Millî Eğitim Bakanlığı'nda mevcut iken, daha sonra "Âsâr-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğü" olan "Hars Müdürlüğüne" eklenmiş, 1924 yılında Bakanlar Kurulu hükmüyle, Topkapı Sarayı'nın hâlihazırdaki koleksiyonuyla müze olarak ziyaretçilerine kapılarını açma hükmü verilmiş, 1944 yılında ise "Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü" olarak hizmete açılmıştır.³⁴⁴

1925 yılında, Cumhuriyet döneminde inşa edilen ilk müze yapısı "Ankara Etnografya Müzesi" olmuş ve 1930 yılında ilk ziyaretçilerini ağırlamış, halktan topladığı koleksiyonların birçoğu Ankara Etnografya Müzesi'nde yerini bulmuş, toplumun hayatından bazı kısımları tanıtmak amaçlı geleneksel veya günlük

³⁴¹ Mehmet Özdoğan, *Arkeolojik Kazılar Bilimsel Çalışmalar mı? Toprak Hafriyatı mı?*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2011, s. 147.

³⁴² A.e., s. 147-148.

³⁴³ A.e., s. 254.

³⁴⁴ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:24.01.2022.

eşyalardan oluşan sergiler ziyaretçilerine sergilenmiş, bir diğer taraftan ise “Konya Mevlana Türbesi” Atatürk’ün talebiyle açık kalmaya devam etmiş ve koleksiyonları ile beraber müze haline getirilmiştir.³⁴⁵

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte Atatürk’ün mevcut tüm yapıtları muhafaza etmek istemesi, müzeleri geliştirme çabalarının temellerini oluşturmuş; 1933 yılında Üniversitelerde oluşturulan Hayvanat Enstitüleri, Fen Fakülteleri ve Tıp Fakültelerinde uygulama ve araştırma kapsamında kurulan atölyeler, günümüzdeki bilim müzelerine ön ayak olmuş, yine aynı yıl Ord. Prof. Dr. Curt Kosswig aracılığıyla Türkiye’de kurulan ilk İstanbul Üniversitesi “Zoooloji Müzesi”, müzecilik faaliyetlerinin üniversitelerde de oluşum içerisinde olduğunu ortaya çıkarmaktadır.³⁴⁶

Atatürk’ün Cumhuriyet dönemindeki müzecilik anlayışı şöyle gelişmiştir: 1923 yılında Ankara’da bir Hitit Müzesi’nin faaliyet göstermesini talep etmesi üzerine “Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşun Han”, Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla restore edilerek “Ankara Arkeoloji Müzesi” olarak ziyaretçilerine kapılarını açmış ve 1967 yılında baştan tertiplenerek müzedeki yapıtların çeşitliliği de dikkate alınarak ismi “Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne” dönüştürülmüştür.³⁴⁷

1950 yılında Avrupa’da UNESCO ve ICOM, müzelerde eğitimin önemini vurgulayan faaliyetleri, Türkiye’deki müzecilik faaliyetlerine de tesir etmiştir.³⁴⁸ Müzecilik kapsamında kaydedilen ilerlemeler 1950 yılından sonra azalmaya başlamış, ekonomi siyaseti takdim edilmiş, bu duruma engel olmak için düzenlenen kalkınma planları araya girmiş, Türkiye’nin zengin kültür servetini elinde bulundurduğu belirtilmiş, ilerleyen demokratikleşme hareketliliğinde kültürün ilerlemesi ve genişlemesi, bir topluluğun büyümesi ve modernleşmesinde ciddi neticeleri olduğu ifade edilmiştir.³⁴⁹

Öte yandan, 1960’lı yıllara gelindiğinde Türkiye’deki müze yapılarının, aynı zamanda müzeciliğinin modernleşen başlangıç adımları atılmış, bu yıllarda birçok yeni müze yapılaşması başlamış, bu müzelerden kimisi MEB aracılığıyla düzenlenmiş olan bir müze planına göre yapılandırılmıştır. Böylelikle Ankara Etnografya Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzesi ve bu yıllarda bulunduğu şehrin iklimi, coğrafyası ve bilhassa koleksiyonlarının gerekliliklerine bakılmadan bir plan

³⁴⁵ (Çevrimiçi) <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-260403/etnografya-muzesi.html>, Ert:24.01.2022.

³⁴⁶ Fethiye Erbay, 2017, “Türkiye’de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması”, **Millî Eğitim**, S. 214, s. 109.

³⁴⁷ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert:24.01.2022.

³⁴⁸ A.e., s. 110.

³⁴⁹ Ceren Karadeniz, **Müze Kültür Toplum**, Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, 2018, s. 255.

sonucunda yapılmış müzeler haricinde, tarihi yerlerin müzeye dönüştürülmesi düşüncesi Türk müzeciliğinin büyük ölçüde esas yapılarından biri haline gelmiştir.³⁵⁰ 1963 yılında 12 müze deposu ve 58 müze, 1973 yılında 13 müze deposu ve 87 müze bulunmaktayken; 1970’li ve 1980’li yıllarda bu sayılar yapılan fedakâr faaliyetler neticesinde müze çeşitliliği ve yaygınlığı bakımından artış göstermiştir.³⁵¹

1990’lı yıllarda Efes Müzesi, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi ve Antalya Müzesi sergilemeleri ile Türkiye’de müzecilik adına önemli bir ilerleme kaydedilmiş,³⁵² 2000’li yıllara gelindiğinde ise Türkiye’deki önemli şehirlerin kültürel mirasını ziyaretçilere sergileyen ve şehircilik bilinci oluşturmayı amaçlayan birçok “Kent Müzesi” kapılarını açmaya başlamıştır. Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı 126 türbe, 208 müze, 142 ören yeri bulunmaktadır.³⁵³

Türkiye müzecilik tarihinde dilin önemi oldukça büyüktür. İstanbul Arkeoloji Müzesi’nden Ankara Etnografya Müzesi’ne uzanan Türkiye’deki birçok müzede yer alan tabletlerde yazılı, insanlar tarafından kullanılmış çeşitli diller mevcuttur. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk bu eski yazılı dillerden oluşan eserlerin korunması ve sergilenmesi gereken yerler olan müzelerin gelişmesini isteyen, bu gelişmelerin de Türk Tarih Kurumu tarafından takip edilmesi ve desteklenmesi için oldukça çaba sarf etmiştir.

Cumhuriyet’in ilanından sonraki süreçte Atatürk’ün Türk dili için önemli çalışmalar göstermesi, Türk dilinin geliştirilmesi ve ilerletilmesi adına atılan ilk adımın Cumhuriyet’in ilanından sonra Atatürk’ün öncülüğünde 1 Kasım 1928 yılında Yeni Türk Alfabesi’ne geçiş yapmasıdır.³⁵⁴ O güne dek kullanılan Arap Alfabesi değiştirilerek Latin Alfabesi Türkçeye harmanlanarak yenilenmiştir. Daha önce de bahsedildiği üzere Atatürk, Türk dilinin genişliğine ve zenginliğine dikkat çekmek, Türkçeyi yalın ve özgün bir dil haline getirmek için 1932 yılında Türk Dil Kurumu’nu kurmuştur.³⁵⁵ Yabancı yapıtların Türkçeye çevrilmesi, Türkçe sözlük hazırlanması, diğer ağızlarla olan sözcük değişikliklerinin giderilmesi Türk Dil Kurumu yardımıyla gerçekleşmiştir. Atatürk, Türk Dil Kurumunu kurduğu 1932

³⁵⁰ Hale Özkasım ve Semra Ögel 2005, “Türkiye’de müzeciliğin gelişimi”, **İtüdergisi/b sosyal bilimler**, Cilt:2, Sayı:1, s. 101.

³⁵¹ A.e., s. 101-102.

³⁵² Soner Ateşoğulları, 2022, “Değişen ve Gelişen Türkiye Müzeleri”, **Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi**, S. 83, s. 38.

³⁵³ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert: 02.02.2022.

³⁵⁴ (Çevrimiçi) <https://www.turkcebilgi.com/ataturkun-turk-dilinin-gelisimi-ile-ilgili-calismalari-nelerdir>, Ert: 11.04.2022.

³⁵⁵ (Çevrimiçi) <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>, Ert: 02.02.2022.

senesinde TBMM'nin dördüncü dönem, ikinci toplanma senesinin açılış konuşmasında dilin korunmasını ve gelişmesini sağlayacak her türlü etmenin devlet tarafından dikkate alınacağı ve uygulanacağı sözünü vermiştir. Buna istinaden Atatürk bunu aşağıda yer aldığı şekilde ifade etmiştir:

"Milli kültürün her çığırda açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyeti'nin temel dileği olarak temin edeceğiz. Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilatımızın, dikkatli, alakalı olmasını isteriz." ³⁵⁶

26 Eylül 1932 yılında Dolmabahçe Sarayı'nda bir araya gelen 1. Türk Dil Kurultayı, TDK'nın üzerinde çalışacağı maddeleri belirlemiştir. Bunlar:

1. Türk dilinin diğer dil aileleriyle kıyaslanması
2. Türk dilinin tarihi ve gramer kurallarının kaleme alınması
3. Rumeli ve Anadolu ağızlarından olan sözcüklerin toplanması, Osmanlıca sözcüklere Türkçe karşılıklar sağlanması,
4. Türkçe bir sözlük düzenlenmesi,
5. Türkçe bir derginin yayımlanması,
6. Türk dili üzerine yazılmış yerli ve yabancı tüm yapıtların derlenmesi ve Türkçeye çevrilmesi,
7. Terimlerin Türkçeleştirilmesi ve Türkçe kullanılması. ³⁵⁷

Atatürk'ün Türkçe için attığı büyük adımlardan sonra, Türkiye'de dil üzerine birtakım çalışmalar planlanmıştır. 2011 yılında oluşturulan TDK Müzesi'nin yazılı belgelerin çoğunlukta olduğu bir bölüm olarak planlandığı, müze ziyaretçisine, 12 Temmuz 1932'de Atatürk'ün el yazısıyla yazdığı vasiyetnamesinden, TDK'ya hediye ettiği ıslak imzalı fotoğrafına; Ruşen Eşref, Samih Rifat, Celâl Sahir ve Yakup Kadri'nin imzalarıyla düzenlenmiş kuruluş dilekçeleri gibi birçok belge bugünün en köklü bilim yapıtlarından biri olmuş, ayrıca Türk Dil Kurumu'nun tarihçesinden kareler bugünkü ziyaretçilerine sunulmuştur. ³⁵⁸

³⁵⁶ (Çevrimiçi) <https://www.turkcebilgi.com/ataturkun-turk-dilinin-gelisimi-ile-ilgili-calismalari-nelerdir>, Ert: 11.04.2022.

³⁵⁷ (Çevrimiçi) <https://www.turkcebilgi.com/ataturkun-turk-dilinin-gelisimi-ile-ilgili-calismalari-nelerdi>, Ert: 11.04.2022.

³⁵⁸ (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sadece-dil-degil-zihniyet-muzesi-17328012>, Ert: 09.02.2022.

Şekil 4.1: TDK Müzesi Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sadece-dil-degil-zihniyet-muzesi-17328012>, Ert:09.02.2022

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sadece-dil-degil-zihniyet-muzesi-17328012>

Atatürk'ün Güneş Dil Teorisi notlarının yer aldığı ve müzenin en dikkat çeken bölümünde, 25 Kasım 1935 yılında Çankaya Köşkü'nde TDK yöneticilerinin yer aldığı bir davette çekilen ve Atatürk tarafından imzalanan bir fotoğraf sergilenmektedir. (Şekil 3.52) Yine bu bölümde, Atatürk'ün “Güneş Dil Teorisi” kapsamında türettiği terimleri içeren el yazısı ile yazılmış notlar da bulunmaktadır. Geometri terimlerini oluştururken Atatürk'ün yaptığı denemeleri bu kâğıtlar üstünde görmek mümkündür.³⁵⁹

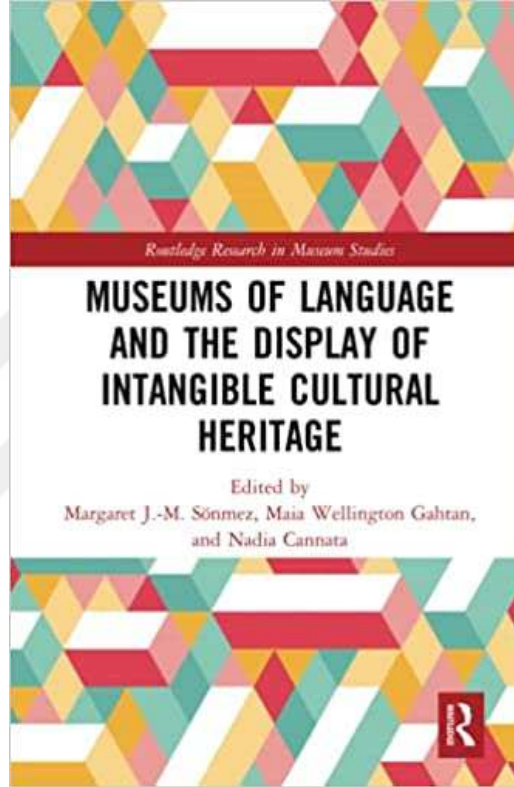
Atatürk'ün dil alanında gerçekleştirdiği diğer bir gelişme ise Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ni kurmaktır. 9 Ocak 1936 yılında açılan bu fakültede tarih, arkeoloji, sanat tarihi, coğrafya ve eski diller üzerine eğitimler verilmiş, uzmanlar ve öğrenciler yetiştirilmiştir. DTCTF'nin yetiştirdiği dil uzmanlarının Türk müzeciliğinde birçok katkıları olmuştur.³⁶⁰ Henüz Türkiye'de açılmış ve bilinen üniversite dil müzesi bulunmasa da, bu bağlamda planlanacak olan üniversitelerin dil, tarih ve coğrafya fakültelerine ait dil müzelerinin kurulması, müzelerin toplumu etkileme kuvvetinden faydalanıp halkın dil bilimsel ve kültürel mirasa olan bilincinin oluşmasını ve gelişmesini sağlayabilir.

³⁵⁹ (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sadece-dil-degil-zihniyet-muzesi-17328012>, Ert: 09.02.2022.

³⁶⁰ (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-mustafa-kemal-ataturk-ataturkun-hayati-ilkeleri-inkilaplari-sozleri-siirleri-ve-fotograflari-resimleri-41625504/27>, Ert: 11.04.2022.

Atatürk, bütün dillerin Türkçeden geldiği teorisine dayanan bir dilbilim kuramı olan güneş dil teorisini de desteklemiştir. Fakat bu kuram dilbilimciler tarafından desteklenmediği için zamanla önemini yitirmiştir. 1936-1938 yıllarında Türk Dili ile alakalı yapılan çalışmalardan bir diğeri bilim terimlerinin Türkçeleşmesidir. Kimya, zooloji, fizik vb. bilim dallarındaki terimler Türkçe olarak uygulanmaya başlamış; Atatürk, tamamı Türkçe terimlerden oluşan geometri kitabı yazmıştır.³⁶¹

Şekil 4.2: Dil Müzeleri ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Sergilenmesi Kitabı Görüntüsü

Kaynak: (Çevrimiçi) <https://www.goodreads.com/book/show/57868125-museums-of-language-and-the-display-of-intangible-cultural-heritage>, Ert:11.04.2022.

Türkiye’de dil müzeleri araştırmaları yapmış olan ODTÜ öğretim üyesi Doç. Dr. Margaret Sönmez’in “Dil Müzeleri ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Sergilenmesi” adlı kitabındaki araştırmalar neticesinde (Şekil 4.2) Türkiye’de açılmış bir Türkiye Dil Müzesi örneği bulunmamaktadır. 2009 yılında projelendirilmiş İzmir, Antalya ve Karaman Dil ve Kültür Müzesi projeleri uygulanmaya çalışılmış fakat başarılı olamamıştır.³⁶²

³⁶¹ (Çevrimiçi) <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-mustafa-kemal-ataturk-ataturkun-hayati-ilkeleri-inkilaplari-sozleri-siirleri-ve-fotograflari-resimleri-41625504/27>, Ert: 11.04.2022.

³⁶² (Çevrimiçi) <https://www.haber7.com/kultur/haber/417886-dunyanin-ilk-turkce-muzesi-karamanda>, Ert: 06.02.2022.

Bu örneklerden Türkiye’de Türkçe adına kurulması planlanan müze ya da enstitü örneği olan Karaman Dil ve Kültür Müzesi projesi, Türkiye’nin Karaman şehrinde 732. Türk Dil Bayramı’nda, "Türk dünyasının değişmez kültür ve dil başkenti" olarak beyan edilmesinin ardından, bu şanını şehirde bir “Türkçe Müzesi” oluşturarak sürdürülebilir kılmak için müzeyi somutlaştırmak istemiş ancak başarılı olamamıştır.³⁶³

2021 yılında Türkçe adına önemli bir gelişme kaydedilmiş, bu yıl tüm Türk halkına Yunus Emre ve Türkçe yılı olarak bildirilmiştir.³⁶⁴ Bu vesilesiyle uygulanan tüm aktiviteler öncülüğünde Türkçenin öneminin vurgulandığı gözlemlenmiş ayrıca Türkçenin uygarlık dili kimliğiyle bir kez daha dünyaya duyurulmasını sağlamak amacıyla Türkiye Dil Müzesi’nin oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

4.2. “2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı” Adı Altında Uygulanan Etkinlikler ve Dilin Önemi

Türkçenin uygarlık dili kimliği ile adını dünyaya duyurmak amacıyla 2021 yılında “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” ilan edilmiş, 2021 yılı Türkçe adına önemli bir yıl halini almış ve 2021 yılında Türkçe adına önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmelerden en büyüğü; Türk kültürünün ve dilinin en görkemli halk şairlerinden Yunus Emre’nin ölümünün 700. yıl dönümü sebebiyle ve UNESCO’nun katkılarıyla 2021 yılının “30 Ocak 2021 tarihli T.C. Resmî Gazete’de çıkarılan genelgeyle “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” olarak beyan edilmesidir. Bu hususta “Dünya Dili Türkçe” sloganıyla, birçok etkinlik planlanmasına onay verilmiştir.³⁶⁵

Yunus Emre Enstitüsü’nün (YEE), Türk kültürünün ve dilinin en mühim halk şairlerinden olan Yunus Emre’nin ölümünün 700. yılında T.C. Cumhurbaşkanlığı’nın da katkılarıyla 2021 yılını "Yunus Emre ve Türkçe Yılı" olarak beyan etmesinin ardından, Seul Yunus Emre Enstitüsü tarafından “Güney Kore 3. Ulusal Türkçe Konuşma Yarışması” düzenlenmiş; bu yarışma Hankuk Yabancı Araştırmalar Üniversitesi’nde çalışmalarını sürdürmekte olan Karşılaştırmalı Yabancı Diller Eğitim Merkezi ve Busan Yabancı Araştırmalar Üniversitesi adına faaliyetlerini

³⁶³ (Çevrimiçi) <https://www.haber7.com/kultur/haber/417886-dunyanin-ilk-turkce-muzesi-karamanda>, Ert:06.02.2022.

³⁶⁴ (Çevrimiçi) <https://www.turksoy.org/tr/news/2021/08/28/yunus-emre-ve-turkce-yili>, Ert:06.02.2022.

³⁶⁵ (Çevrimiçi) <https://www.turksoy.org/tr/news/2021/08/28/yunus-emre-ve-turkce-yili>, Ert:06.02.2022.

sürdüren Akdeniz Araştırmaları Enstitüsü iş birliği ile gerçekleştirilmiştir.³⁶⁶ 24 Kasım-3 Aralık 2021 tarihleri arasında Yunus Emre ana konulu “Kore Türkçe Konuşuyor” aktivitesi adı altında, “Yunus Emre ve Türkçe Yılına” has tanımlanan tema kapsamında yarışmacılar, Yunus Emre’nin yaşamı ve edebi yapıtlarına ait söyleşiler gerçekleştirmiş; Türkiye’nin Seul Büyükelçisi Ersin Erçin’in konuşmasıyla başlangıcını yapan bu etkinliğe 80 kadar öğrenci çevrim içi katılım göstererek Kore’deki Türkçe şenliğinde eğlenceli vakit geçirmiştir.³⁶⁷

Budapeşte Yunus Emre Enstitüsü’nde 2022 yılının ilk Kültür-Sanat Sohbetleri gösterisinde Ignác Kúnos’un “Doksan Sekiz Türk Halk Masalı” kitabı sunulmuş, doksan sekiz Türk halk masalı, Türkolog Edit Tasnádi tarafından “Binbir Gündüz Masalları” olarak Macarcaya çevrilmiş, Macar ve Türk masallarında ortak motifler bulunmuş; ayrıca Orta Asya’da konuşulan neredeyse tüm Türk dillerini bilen Türkolog Dávid Somfai Kara bir söyleşisinde, Müslüman ve Hristiyan kültürlerinin masallar üzerinde bıraktığı yoğun etkilere karşın bu halk masallarının köklerinin Orta Asya’ya kadar ulaştığı, aynı zamanda Sibiry’a da yaşamış olan Türk topluluklarına ve eski Türk mitolojisine kadar devam ettiği dile getirilmiştir.³⁶⁸

Bir başka etkinlik ise Kazakistanlı genç şairler tarafından Kazakçaya çevrilen "Yunus Emre Seçkisi" kitabının okurlarıyla bir araya gelmesidir. Kitabın en önemli yanı Yunus Emre’nin şiirlerindeki birçok sözcüğün bugünkü Kazakçada bulunması ve kitapta mevcut 72 Yunus Emre şiirinin çevrilmiş halinin, yalın fakat yoğun anlam içeren şiirlerinin özgün haline bağlılığı sürdürülerek devamlılığını korumasıdır.³⁶⁹ Aslen çok yalın ve özgün sözcüklerde büyük anlamlar saklıdır. Bu sözcüklerin Kazakça karşılıklarının halen bugünkü Kazakçada olduğu bilinmektedir.

Tüm uygulanan bu faaliyetler neticesinde kurulmuş olan Yunus Emre Enstitüsü, modern yaklaşım prensipleri yönünde ana ve yardımcı materyalleri diğer hedef kitlelerinin yararına sunan, Türkçe öğretimi kapsamındaki yayın alanını genişleten, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dışında Türkiye’ye sağlık, turizm, ticaret ya da başka hedeflerle gelen insanlara yönelik çıkardığı kılavuzlarla da kişilere kısıtlı

³⁶⁶ (Çevrimiçi) <https://www.yee.org.tr/tr/haber/guney-korede-yunus-emre-temali-turkce-konusma-yarismasi>, Ert: 06.02.2022.

³⁶⁷ (Çevrimiçi) <https://www.yee.org.tr/tr/haber/guney-korede-yunus-emre-temali-turkce-konusma-yarismasi>, Ert: 06.02.2022.

³⁶⁸ (Çevrimiçi) <https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-masallari-macar-okurlarla-bulustu>, Ert: 07.02.2022.

³⁶⁹ (Çevrimiçi) <https://www.yee.org.tr/tr/haber/yunus-emre-siirleri-kazakcaya-cevrildi>, Ert: 07.02.2022.

zaman içinde ana seviyede Türkçe iletişim kurma gereksinimlerine yanıt veren bir kurumdur.³⁷⁰

Bu gibi kurumların varlığı Türkçenin yaşatılması adına oldukça önemlidir. Bu kurum gibi Atatürk'ün 1932 yılında kurduğu TDK'nin uyguladığı çalışmalar, yurt dışındaki Türk Kültür Merkezleri'nin yabancılara Türkçe öğretimi ve yaptığı pek çok etkinlikler, üniversitelerdeki Türk Dili ve Edebiyatı veya Türkçe Öğretmenliği bölümlerinin eğitim-öğretimleri de oldukça değerli ve sürdürülebilirdir.

Ancak Türkçenin sürdürülebilirliği için bu gibi kurumların sayıları artırılmalıdır. En önemlisi Türkiye'nin geçmiş değerlerini koruyan, bu değerleri sergileyen, yaratıcı düşünceyi ve gücü teşvik eden, geleceği yeni nesillere iletebilen ya da iletebilecek değerlerin toplumda yer etmesine yardımcı olan, insani değerleri ihya eden, bir toplumun sanatsal ve bilimsel gelişimine yardımcı olduğu gibi toplumların birbirlerini anlamalarına, birbirlerini desteklemelerine dolayısıyla kültürlerin birbirlerini kabul etmelerine sebep olan bir dil müzesine ihtiyacı vardır.

4.3. Türkiye Dil Müzesi Öneri Modeli ile 6 Yurt Dışı Dil Müzesinin Karşılaştırması

Tez çalışması kapsamında incelenen yurt dışı dil müzelerine bakıldığında bazılarının ziyaretçilerini yerinde ağırlayan bazılarının ise müzecilik çalışmalarını dijital ortamda sürdürdüğü görülmektedir. Örneğin; Amerika Ulusal Dil Müzesi tüm müzecilik çalışmalarını 2008'den beri sanal ortamda sergilemektedir. Amerika Ulusal Dil Müzesi direktörü Jill Robbins'in görüşleri doğrultusunda olası Türkiye Dil Müzesi'nin tüm müzecilik çalışmalarının sanal ortamda oluşunun, dijitalleşen dünyada, ziyaretçilerine müzeye daha hızlı ulaşma kolaylığı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Yurt dışı dil müzesi örneklerinin birçoğunda etkileşim temelli, ziyaretçi odaklı, yaşayarak öğrenme temasına yönelik sergilemeler bulunmaktadır. Bu açıdan Kanada Dil Müzesi gibi Türkiye Dil Müzesi'nin de etkileşim temelli, ziyaretçi odaklı ve paylaşım amaçlı bir yol izleyerek, hem anadili pekiştirmeye yönelik hem de yabancı dilin kullanımına yönelik sergilemeler sunması gerektiği, müze direktörü Elanie Gold tarafından belirtilmiştir.

Ülkemizde Türk tarihinde konuşulmuş Türk dillerinden oluşturulacak olan model Türkiye Dil Müzesi'nin, yurt dışındaki dil müzelerinin çalışmalarına benzer

³⁷⁰ (Çevrimiçi) <https://www.yee.org.tr/tr/haber/yabancilar-icin-turkce-konusma-kilavuzuna-dort-dil-daha-eklendi>, Ert:07.02.2022.

alışmalar göstermesi değerlendirilmektedir. Portekiz'in coğrafi konumunun  nemi Portekiz'deki müzecilik anlayışının gelişmesine katkılar sağlamıştır. Bu nedenle Portekiz Dili Müzesi, birçok ülkeden toplanan koleksiyonlarını gelişen koruma teknikleriyle koruyarak ve dijital sergileme teknikleriyle zenginleştirerek, müzeyi tüm dünyaya tanıtmaya devam etmektedir.

Türkiye müzeciliğinin de sahip olduğu eserlerin koleksiyonlarının zenginliği tartişılmadığı gibi, bu zenginliği koruma, sergileme ve geliştirmeyi görev edinmenin dışında, Türkiye'nin coğrafi konumu açısından da bakıldığında bugüne kadarki konuşulmuş ve hala konuşulmakta olan tüm Türk dillerinin de içinde bulunabileceği, bu dilleri evrensel bir bakış açısıyla sergileyerek kültürlerarası bir kapı görevi görmeyi amaçlayan; yapıcı ve dijital yöntemlerin kullanıldığı, ağdaş sergileme teknikleriyle ziyaretçilerin dikkatini çeken, tüm dünyaya m l olmuş, bütün dillere örnek olabilecek bir ‘‘Türkiye Dil Müzesi’’ model örneğinin yararlı olacağı, Portekiz Dili Müzesi müze direktörü tarafından değerlendirilmektedir.

Afrika Dil Müzesi etkinlikler ve iletişim sorumlusu Jeffrey Pietersen'in görüşleri doğrultusunda dil sürekli değişim gösteren, yenilenen canlı bir öğe olarak değerlendirilmektedir. Bugüne dek Afrika dili gibi Türkçenin de uğradığı değişimi gösteren, şimdiye kadar konuşulmuş tüm Türk dillerinin yok olmasına (ağız, şive veya lehçelerine) karşı koruyucu bir görev üstlenen ve günümüze kadar saklanabilen, aidiyet duygusunu aşılayan ve geliştiren, yaratıcı düşüncenin önemli bir rol oynadığı, Türkçenin güzelliklerini ortaya çıkaran bir dil müzesi örneğinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Bu açıdan Hollanda Leiden Dil Müzesi'nin (TaalMuseum) de kendisine misyon edindiği ‘‘diline sahip ık’’ hayat felsefesinden yola çıkarak, hem tüm halkın Türkçeye olan sevgi ve saygısını artıran hem de bu sayede kendi dilini yaşatabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, yalnızca yetişkinlere değil, tüm yaştan bireylere hitap eden örnek bir Türkiye Dil Müzesi'nin kurulabileceğini Hollanda Leiden Dil Müzesi proje direktörü Hannah Bakx tarafından belirtilmiştir.

Macar Dili Müzesi'nin müze direktörü Zsuzsuanna Braun, Macar Dili Müzesi'ndeki dil pedogojisi eğitimlerinin müzeye gelen ziyaretçi yaş aralığına göre düzenlendiğini; anadil pedagojisinin, anadil eğitiminin ve bilginin yayılmasının, dil kültürünü ve insanları bilinçli dil kullanımına eğitmeye, edebi ve dilsel gelenekleri tanıtmaya ve onlara olan bağlılıklarını güçlendirmeye odaklandığını vurgulamaktadır.

Bu kapsamda Türkiye Dil Müzesi  neri modelinde yüzyıllık geleneklerine dayanan Türk dili ve lehçelerinin yeni teknolojilerle birleştirilerek oluşturulacak ve

her yaştan ziyaretçiye hitap edebilecek bir müze dil pedagoji programı kullanabileceği değerlendirilmektedir.

Tüm Türk uluslarının şimdiye kadar konuştukları diller, kültürel benliklerini oluşturduğu gibi Türkiye'nin gelişimini şekillendirmenin de ayrılmaz parçaları olmuşlardır. Türkiye Dil Müzesi öneri modeli şimdiye dek konuşulmuş, yok olmuş ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış olan tüm Türk dillerinin yeniden canlandırılması, bu dillerin nesilden nesile aktarılması ve kültür dinamiğini hem taze tutmak hem de bu kültür dinamiğini tüm dünyayla paylaşmak adına iletişimden etkileşime geçmeyi vizyon edinebilir, bu vizyon doğrultusunda kullanacağı tüm uygulamaları bir cazibe merkezi olması için kültürel değerlerde tüm ziyaretçilerine sunabilir.

4.4. Türkiye Dil Müzesi'nin Öneri Modelinin Uygulanabilecek Etkinlikler Üzerinden Değerlendirilmesi

Yönetim fonksiyonları; planlama, kontrol, örgütleme (organizasyon) ve yürütme ile ilişkilidir.³⁷¹ Stratejik yönetim ve planlama ise; bir süreç olmakla birlikte aynı zamanda nereye varmak istediğini bilen ve amaçlarını belirleyenlerin ve hedeflediklerini gerçekleştirmeye gayret edenlerin, sözün kısası kendi geleceğini pozitif olarak cezbedeceği düşüncesine sahip bireylerin diğerlerinden daha çok fayda sağlayabilecekleri bir disiplin olmasıdır.³⁷² Bu bağlamda müzelerin çalışmalarını devam ettirebilmeleri ve rekabetçi bir ortamda hayatlarını sürdürebilmeleri için plan yapmaları ve tüm stratejilerini bu planlarına göre tanımlamaları gerekmektedir.

İşletme seviyesinde uygulanan planlamalara, stratejik plan adı verilmektedir.³⁷³ Planlama, işletme adına yalnızca bir yöneticinin mesuliyetinde olan bir süreç değildir. Planlama basamağında, yöneticilerin tamamının işletmenin gelecek amaçlarını tanımlama devamlılığına yardımcı bulunması şarttır.³⁷⁴ Bu hususta planlama yaparken misyon ve vizyonun belirlenmesi oldukça önemlidir.³⁷⁵

Misyon, işletmenin ana hedefini ve var oluş sebebini belirtmekte; strateji oluşturma sürecinde mühim bir başlangıç noktası olan misyon, çalışanlara işin uygulanması konusunda yol gösterirken, topluma da işletmenin değerlerini ve

³⁷¹ Esin Can vd., **Günümüz İşletmelerinin Yönetimi**, İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yay., 2016, s. 47.

³⁷² Hayri Ülgen ve S. Kadri Mirze, **İşletmelerde Stratejik Yönetim**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2013, s. 8-9.

³⁷³ A.e., s. 319.

³⁷⁴ A.e., s. 315.

³⁷⁵ A.e., s. 321.

felsefesini aktarır. Vizyon ise; halihazırdaki gerçekler ile gelecekte muhtemel durumları özdeşleştirerek, işletme için istenen bir gelecek izlenimi oluşturmayı hedefler. Kısaca vizyon, işletme ile alakalı olarak düşlenen gelecektir. Misyon ve vizyon vurgulandıktan sonra ise işletmenin ana gayeleri tanımlanır.³⁷⁶

Bu bilgiler ışığında Türkiye Dil Müzesi model örneğinin misyon ve vizyonunun büyük önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Türkiye Dil Müzesi model örneğinin vizyonu, çok kültürlü bir toplum olmasından dolayı Türk dilinin dilsel çeşitliliğini destekleyen dinamik ve kapsayıcı bir kurum haline getirecek kişiler yetiştirmek; misyonu ise etkinlikler ve kapsayıcı programlar aracılığıyla tüm Türk dillerinin çeşitliliğini dünyaya tanıtmak, bu dillerin bilgilerini daha iyi şekillerde korumak ve erişimi artırmak için dijitalleştirmek olacaktır. Bu vizyon ve misyon hedefleri doğrultusunda oluşturulacak olan müzenin, stratejik planlamalarını titizlikle oluşturarak gelecekteki kararlardan ziyade şimdiki kararların geleceğiyle ilgileneceği, müzecilik anlamındaki fırsatları ve tehditleri analiz edebileceği, güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebileceği bir kadroyla başlangıç yapması gerektiği değerlendirilmektedir.

Türkiye Dil Müzesi model örneğinin sanal platformda ya da inşa edilecek mimarisiyle, müze kadrosunun uzman personel ve uzman müze arşiv ekibi tarafından kurulmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Şimdiye kadar kullanılmış Türk alfabeleri, konuşulmuş Türk lehçeleri, çıkartılmış Türkçe sözlükler vb. önemli kaynaklardan yararlanılarak müzede Türk dili bibliyografisi oluşturulabilir ve müzede, dünyada Türkçe üzerine basılmış bütün kitaplar ve araştırmalar toplanabilir.

Müze mimarisi, stratejik planları, müze kuralları, ziyaretçi bilgisi, ulaşım, rehberli turlar, engelli bireyler için düşünülmüş kolaylıklar, kalıcı ve geçici sergiler, disiplinlerarası çalışmalar, her yaş için eğitici etkinlikler, öğretmen-öğrenci eğitimleri önemli kuruluşların sponsor olduğu ve gönüllülüğün esas alındığı Portekiz Dili Müzesi'nde gerçekleşmekte, tüm bu gerçekleşmekte olan müze çalışmalarının Türkiye Dil Müzesi örneğinde yararlı olacağı Portekiz Dili Müzesi direktörü tarafından belirtilmiştir.

Eski zamanlarda, Ortadoğu'daki farklı milletlerden oluşan toplulukların birbirleriyle ipek yolu üzerinde olmalarından ötürü ticaret yapmaları sebebiyle

³⁷⁶ Esin Can vd., **Günümüz İşletmelerinin Yönetimi**, İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yay., 2016, s. 321.

oluşturdukları, bu bağlamda oluşan yeni sözcük kökenleri, farklı yazımlar ve farklı telaffuzlar sunan fakat tek bir çatı altında toplanan yeni bir ortak dilin ortaya çıkışı, Türkiye'nin ipek yolu üzerinde oluşu sebebiyle de bu dillerin etkisi altında kalarak kendi diline eklenmiş birçok sözcük bulunmaktadır. Daha önce Anadolu topraklarında konuşulmuş bu yeni dile ait sözcüklerden yararlanılabileceği Uluumay Müzesi müdürü Feyza Uluumay Gökalp tarafından belirtilmiştir.

İlk Türkçe sözlük “Divanu Lugâti’t-Türk” Kaşgarlı Mahmut tarafından Türkçenin zenginliğini göstermek için düzenlenmiştir. Türkiye Dil Müzesi model örneğinde de tanımlar, sözcük kökenleri, farklı yazımlar ve farklı telaffuzlar sunan, ayrıca bir sözcüğün nerede kullanıldığını gösteren ve aynı terimin ülke genelindeki eş anlamlılarını listeleyen bir Türkçe sözlüğünün yer almasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Aynı zamanda Türk dil tarihi için önemli olan masallar, çizgi romanlar, alfabeler, fıkralar, karikatürler, gösteriler, tekerlemeler, bilmece; örneğin Dede Korkut ve Keloğlan masalları, Nasrettin Hoca fıkraları, Hacıvat ve Karagöz meddah oyunları, Karaoğlan'ın çizgi romanları vb. Türkçe diline dair bütün eserler dijital uygulamalarla ziyaretçilere sunulabilir.

Bugüne kadarki tarihi serüveni içerisinde konuşulduğu coğrafyada kullanılan tüm Türk alfabelerinin hatırlanması adına, gelen ziyaretçilere bu alfabeleri uzman eğiticiler eşliğinde öğreten etkinlikler düzenlenebilir. Bu etkinlikler neticesinde Türkçenin tanınırlığı açısından Türkçe diline olan tutumun olumlu anlamda değişeceği değerlendirilmektedir. Tüm Türk lehçeleri ve heceleme sistemleri sergilenerek Türk yazım tarihi müzeye aktarılabilir.

Çok dilli dijital hikâyeler anlatılarak, dinlediği bu hikâyelerle küçük yaştaki bireylerin, hikâyeleri çeşitli dillerde başkalarına aktarması sağlanabilir, bu da kişide dil benliği ve sevgisi oluşmasına etki edebilir.

Birçok dilden toplanan hikâyelerin birleştirilmesiyle (Özbek Türkçesi, Kırgız Türkçesi vb.) etkileşimli etkinlikler oluşturulabileceği ve ziyaretçilerin bu dil farkındalığından faydalanacakları değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra bir Türkçe masalının ağız araştırılması yapılarak dilin şekillenışı de incelenebilir.

Dil bilgisi, dil genel kültür geceleri ya da diller üzerine genel kültür yarışmaları düzenlenebilir. Kırgız Türkçesi hangi bölgelerde konuşulmaktadır? Türkçenin olmazsa olmazları nelerdir? Türk alfabesinde kaç harf bulunmaktadır? Türkçenin

değişimi hakkında nasıl bilgilendirme yapılır? Herhangi bir Türk ağzı ya da lehçesi biliyor musunuz? Gibi sorulardan oluşabilecek genel kültür yarışmaları planlanabilir.

Yurt dışında yaşayan Türk ziyaretçilerin, Türkçeye gönül vermiş tüm gönüllülerin bu yarışmada tüm Türk dilleriyle ilgili bilgilerini göstermeleri ve bu bilgileri yarıştırmalarının, yarışmalar sonucunda ödüllendirmenin oldukça faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu bakımdan dilbilimi, tehlike altındaki diller ve alfabeleri, Türk dili ve diğer diller arasındaki ilişkisi, kaybolmuş ya da kaybolmakta olan Türk dillerini yeniden canlandırma, kelimelerin kökenleri ilgili kalıcı ya da geçici sergiler açılabilir.

Müzedede araştırmaya ve deneyime dayalı, her seviyeden dil öğrenenler için eğlenceli, etkili ve ilgi çekici bir deneyim sağlayan bir dil öğrenme programı yer alabilir, yeni temel kurslar ve tam rehberli bir öğrenme deneyimi sunacak olan dil programları; hem yabancılara Türkçe öğretimini gerçekleştirebilir hem de konuşma, telaffuz, dilbilgisi, yazma ve kelime bilgisi geliştirme derslerini içerebilir.

Bu açıdan pratik konuşma dersleri aracılığıyla telaffuz, kelime bilgisi, dil bilgisi, kültür bilgileri, günlük konuşma adına kelime, telaffuz ve gramerin barınacağı; aynı zamanda dilin değerli ve yaygın kullanılan kelimelerine ve cümlelerine odaklanacağı dil programları için yurdun tüm Türkçe öğretmenlerinden yararlanabileceği değerlendirilmektedir. Müzede, her yaştaki ziyaretçiler için eğitim ve öğretim içerikli programlar yer alabilir, ziyaretçilere çevrimiçi ya da yüz yüze eğitimler verilebilir. Ayrıca oluşturulacak olan bu dil programlarında kullanılan dilin yanı sıra bir başka dile çevirisi gerçekleştirilebilir ya da kullanılan ana dilin ve çevrilen dilin telaffuzu, çevrilen dilin dilbilimsel açılımı ya da ses kayıtları yapılarak iki dilin karşılaştırması yer alabilir.

Diğer dil müzeleri ile uluslararası ziyaretler gerçekleştirilebilir, böylelikle Türkçeye olan ilgi ve merak artar. Bu merak ve ilgi, düzenlenecek Türk dünyasında konuşulmuş lehçelerin ve şivelerin ortaya çıkarılmasını teşvik etmek amacıyla hazırlanan etkinlik veya sergilerle pekiştirilebilir, Türkçe öğrenmek ve Türkçenin tüm dünyada yaygınlaşması adına çıkacak fırsatların artışı Hollanda Leiden Dil Müzesi proje direktörü Hannah Bakx tarafından değerlendirilmiştir.

Müzedede konuşmaya, yazmaya, dinlemeye, okumaya ve gramere yönelik planlanan tüm aktiviteler, gelen ziyaretçiler için yaşayarak öğrenme felsefesinden yola çıkarak kurulmasının yararlı olacağı değerlendirilmiştir. Her hafta ya da her ay planlanacak dilin beş becerisinden oluşan konular ile alakalı çeşitli etkinlikler;

müzedeki dil bilimciler, halk bilimi uzmanları, Türkçe ya da yabancı dil eğitmenleri, sosyologlar ya da antropologlar tarafından gerçekleştirilebilir.

Müze kütüphanesi oluşturulabilir, burada önemli Türk dili ve edebiyatı şair, ozan ya da yazarların kitap seslendirmeleri yapılabilir. Ayrıca müzenin olası kütüphanesinde bu şairlerden oluşan bir “Dil Sokağı” koridoru oluşturulabilir. Türk dilleri üzerine hazırlanmış metinler sergilenebilir ya da bu dilleri konuşma şekilleri analiz edilebilir.

Türkçeyi ana dili olarak öğretme, Türkçeyi ana dili olmayan bir dil olarak öğretme, Türkçe dili nerede ve ne zaman doğmuştur, Türkçenin değişimi, kelimelerin tarihçesi-etimolojisi, Türkçe üzerine bilimsel projeler, Türkiye Türkçesi ile Türkçe lehçelerinin karşılaştırması, Türkçe için uygulanan dil politikaları gibi önemli Türk yazarlar tarafından yazılmış makaleler müzede yer alabilir. Bu açıdan bu makalelerin çevrimiçi ya da müzede sergilenişinin yarar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Türkçenin günlük konuşmalarında, atasözlerinde, şiirlerinde ve şarkılarında geçen tüm sözlerin yer alabileceği müze binası, görseller ve şiirlerle donatılabilir, tüm bu oluşumlarla alakalı workshoplar müzenin oluşturacağı özel odalarda gerçekleştirilebilir. Ayrıca olası müzede ziyaretçiler için hazırlanacak etkileşimli kelime oyunları oynanabilir.

Ziyaretçilere birbirinden eğlenceli bulmacalar hazırlanarak Türkçenin çeşitli lehçe, ağız ve şiveleri gibi, günümüzde yaygın olarak kullanılan kelime kökenlerini keşfetmeye yarayan görsel-işitsel kaynakların yanı sıra, Türkçenin oluşumuna katkı sağlayan önemli kişilerin bilgilerinin ziyaretçilere kolaylıkla aktarılabilmesi görsel sunumlardan yararlanabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca müzedeki kalıcı ve geçici sergilerin tümünün, İngilizce ya da diğer dillere çevrilmesinin yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye Dil Müzesi model örneğinde, dezavantajlı bireyler için sağlanacak kolaylıklar oldukça önem taşımaktadır. Müzede, dezavantajlı bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak sergi sahaları veya eğitim atölyeleri dezavantajlı bireylere göre planlanabilir. İstanbul Üniversitesi Doktora Öğretim Üyesi Nuri Özer Erbay’ın görüşleri doğrultusunda engelli asansörleri, koridorlar, rampalar, tuvaletler, kafeterya ve zemin gibi müzenin önemli bölümlerinin engelli bireylere göre tasarlanmasının yararlı olacağı değerlendirilmiştir.

Görme engelli ve işitme engelli bireylere yönelik AR ya da VR teknolojileri ile geliştirilmiş, bu bireylerin müze binasındaki tüm karikatürlerini, çizgi romanlarını,

fıkralarını, gölge oyunlarını, sözlüklerini, masallarını, alfabelerini tanıyabilmeleri adına oluşturulacak olan yeni uygulamalarının, müzenin iç ve dış mimarisinde yer almasının faydalı olacağı Mask Architects kurucu mimarı Öznur Pınar Çer tarafından belirtilmiştir. Engelli oto parkı, giriş-çıkış platformları, müzeye kolayca ulaşımının sağlanması için çevresel hazırlıklar yine son teknolojilerden yararlanılarak engelli bireylere sunulabilir, işitme engelli bireyler tarafından, bugüne dek tüm Türk dillerinden şekillenen işaret dillerinin geçmişlerini anlatan videolar ya da çizimler müzede sergilenebilir.³⁷⁷

Türkiye'nin İstiklal Marşı'nın ne anlamlar taşıdığı, hangi kelimelerin en anlamlı, hangilerinin daha zorlayıcı olduğunu açıklayan ve ziyaretçileri aydınlatabilecek sergiler düzenlenebilir. Müzenin ziyaretçi deneyimini geliştirmeye devam etmesi için bir web sitesi oluşturması ve geliştirilmesi, kültürel ve eğitim faaliyetleri aracılığıyla müzenin somut olmayan mirasının eğitsel ve kültürel etkinliklerle müzede kutlamalar yapılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

“Okul-müze-bölge” gibi üçlü eğitim programlarının müzenin belirleyeceği günler ve haftalarda birçok kişiye hizmet verebileceği, bu açıdan bu eğitim programlarının, belirlenen okulların bölge içindeki rolleri ve etkileri araştırılabilir. Bu araştırmalar sonucunda da müzenin bu okullara erişimini teşvik etmek için müzede gerçekleştireceği etkinliklerin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Ayrıca müzede her yaştan ziyaretçi için okuma yazmaya teşvik edici, bölgede yaşayan sosyal, tarihi ve kültürel olguların milli benlik ve dil algısıyla ifade olanağı amaçlayacağı aktiviteler yer alabilir. Hazırlanacak olan müzikal sunumlar, şiirler, tiyatrolar, metin atölyeleri, hikâye anlatımları, eğitici ve kültürel programlar ile beraber Türkçeye gönül vermiş tüm sanatçıların, eğitimcilerin, yazarların ve kolektiflerin eserlerini sergileyebileceği bir Türkçe Dil Günü'nün yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Son zamanlarda müzelerin en önemli gelir kaynaklarından bir olan müze satış dükkânları da anlatılacak masallar, karikatürler, fıkralar, edebi yapıtlar ve bu yapıtların kahramanlarına özgü tasarlanmış hediyelik eşyalardan oluşan yerel ürünlerle Türkiye Dil Müzesi model örneğinde yer alabilir.

³⁷⁷ Nuri Ö. Erbay, 2017, “Müzelerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Eğitimler”, **Millî Eğitim**, Sayı 214, s. 291.

Ziyaretçilerine kapılarını açması durumunda müze; yüksek düzeyde bütünlük, güvenilirlik, şeffaflık ve profesyonellik için kültürel gruplar ve diğer dillerle ilişkilerde hoşgörölü ve saygılı, çalışma ortamında ve ziyaretçilere sunulanlarla daha iyisi için çalışan, toplumun dilinin güçlendirilmesine katkı sağlayan bireyler yetiştiren ve sunulan program ve etkinliklerde yaratıcı ve yenilikçi etmenlerle kendi gelişimini sürdüren bir müze halini alacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tezin araştırma sürecinde yurt dışındaki dil müzelerinin etkin oluşu gözlemlenmekte, buna karşın Türkiye’de bazı proje girişimleri olmasına rağmen bu projeler faaliyete geçirilememiştir. Yapılan bu çalışmayla, yurt dışında bulunan dil müzelerini model alarak Türkiye’de kurulacak örnek bir dil müzesinin hayata geçirilebileceği değerlendirilmiştir. Türkiye Dil Müzesi model örneği adıyla tamamlanan çalışmaya “Türk Dil Aileleri Müzesi” model örneği adıyla da devam edilebileceği ön görülmüştür.

Ülkemizde Türkçe dilini konuşan topluluğun çeşitliliğini ve farklılıklarını yansıtan kültürel faaliyetler ve etkinlikler de dahil olmak üzere zengin ve ilgi çekici içerikleriyle oluşturulacak olan bir dil müzesinin tüm halk için önem taşıyacağı aşikârdır.

Ülkemizde edebiyat yazarları müzeleri varlığını sürdürürken, dil içerikleriyle planlanan ve hazırlanan bir dil müzesi modeli bulunmamaktadır. Bu hususta ülkemizde bu coğrafyanın masallarından, çizgi romanlarından, karikatürlerinden veya fıkralarından oluşacak bir dil müzesinin ziyarete açılması ve bu alanda yapılacak faaliyetlerin gelişim göstermesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Ülkemizde henüz kurulmamış “Türkiye Dil Müzesi” modelinin olası kuruluşu, stratejik planları, izleyeceği yönetsel politikaları, vizyon ve misyon anlayışı, sergileme yöntemleri, koleksiyonu ayrıntılı bir biçimde ele alınmaya çalışılmıştır. Bunun haricinde yurt dışında bulunan dil müzesi örneklerinin kuruluşları, yönetim biçimleri, sergileme yöntemleri, koleksiyonları incelenerek Türkiye’de bir model oluşturmak amaçlanmıştır. Bu değerlendirmeler ışığında yurt dışı müzelerinden edinilen bilgiler tüm açılardan ele alınmıştır.

Türkiye’de dil müzelerinin kuruluş ve işleyiş süreçleri hakkında daha önce çalışılmış detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle Türkiye dil müzeleri tarihçesi incelendiğinde, projelendirilmiş fakat hayata geçirilememiş çalışmalar haber web sitelerinden alınmış, yurt dışı müzeleri hakkındaki detaylı bilgiler ise mail yolu ya da yapılan zoom toplantıları ile iletişim sağlanarak tamamlanmıştır.

Ülkemizde dil müzeleriyle alakalı herhangi bir sistemli çalışma veya oluşturulmuş bir kaynak bulunamadığı için araştırma sadece kurulabilecek olası bir dil müzesinde yer alacak eserler düşünülerek tasarlanmıştır.

Araştırma kapsamında dünyanın herhangi bir yerinde olup çalışmaya dahil edilemeyen veya değerlendirilemeyen başka yapıtlar içeren dil müzelerin de var olabileceği dikkate alınmalı ve bu tezin kısıtlı oluşu kabul edilmelidir. Bu bakımdan hazırlanan bu derleyici çalışma, bu kapsamda kendisinden sonra yapılacak olan çalışmalara, üzerine son bilgiler ilave etme ve araştırmayı yaygınlaştırma olanağını ortaya koymaktadır. Araştırma sonunda;

- 1) Dil bugün, nereden geliyor, nasıl yayılıyor ve kaydediliyor?
- 2) Kelimeler neden değişir, karışır ve kaybolur?
- 3) Dil kim olduğunuz hakkında neler söylemektedir?
- 4) Konuşulan bir dil nasıl kaydedilir?
- 5) Dil araştırmacıları ne tür araştırmalar yapar? Dil çalışmaları ile ilgili bulunan en iyi bulgular nelerdir?
- 6) Diller zaman içinde nasıl değişmiştir?
- 7) Dillerin birbirleriyle teması nasıl gerçekleşmiştir?
- 8) Dil gelecek nesiller için nasıl korunabilir?

Soruları ve sorulan sorular üzerine yapılacak araştırmalar kapsamında elde edilecek cevap niteliğindeki bulguların Türkiye model örneğinin kuruluş ve gelişimi bakımından önemi büyük olacaktır.

Tez kapsamında elde edilen direktifler doğrultusunda bu alanda yapılmış ilk çalışmalardan biri olması nedeniyle, bu çalışmanın gelecekteki çalışmalar adına karşılaştırmalı bir değerlendirme kaynağı vazifesi görmesine, bu bağlamda ülkemizde yer alacak bir dil müzesinin kurulmasına, gelişmesine ve sayısının artmasına yardımcı olması hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- African Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.southafrica.net/gl/en/travel/article/the-afrikaans-language-museum-western-cape-documenting-the-origins-of-africa-s-youngest-tongue-in-paarl>,
Ert: 20.11.2021.
- African Language Museum, (Çevrimiçi) <https://www.savenues.com/attractionswc/afrikaans-language-museum.htm>, Ert: 20.11.2021.
- African Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.taalmuseum.co.za/virtual-monument/>, Ert: 20.11.2021.
- African Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.southafrica.net/gl/en/travel/article/the-afrikaans-language-museum-western-cape-documenting-the-origins-of-africa-s-youngest-tongue-in-paarl>,
Ert: 20.11.2021.
- African Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.taalmuseum.co.za/vision-mission-values/>, Ert: 20.11.2021.
- African Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2020/03/Taalmonument-annual-report-2018-2019-english.pdf>,
Ert: 23.11.2021.

African Language Museum,

(Çevrimiçi)

<http://www.taalmuseum.co.za/wp-content/uploads/2019/04/Taalmonument-Information-booklet-2017-ENG.pdf>,

Ert: 06.12.2021.

Akar, Ali: 2006

Türk Dili Tarihi, Ötüken Yayınları
İstanbul, S.1.

Akarsu, Bedia: 1998

Wilhelm Von Humboldt’da Dil-Kültür Bağlantısı, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.

Akçay, Ekrem Y.: 2018

“Roma Dönemin’de Kıbrıs’ın Yaşadığı Dönüşüm”, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 5(2), s. 140.

Aksan, Doğan: 2000

Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Anadolu Ajansı,

(Çevrimiçi)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-2-bin-500-dil-yok-olma-tehlikesiyle-karsi-karsiya/2151940>, Ert: 29.12.2021.

Anadolu Beylikleri,

(Çevrimiçi)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/anadolu-beylikleri>, Ert: 09.01.2022.

Anadolu Uygarlıkları,

(Çevrimiçi)

<https://www.cografyaci.gen.tr/anadolu-uygarliklari-hititler-frigyalilar-urartular-lidyalilar-iyonyalilar/>, Ert: 09.01.2022.

Anadolu'nun Kayıp Dilleri,

(Çevrimiçi)

<https://kayipdiller.com/anadolu-kayip-dilleri/>, Ert: 12.01.2022.

Ankara Üniversitesi,

(Çevrimiçi)

<http://turklehceleri.humanity.ankara.edu.tr/>, Ert: 29.12.2021.

Ankara Üniversitesi,

(Çevrimiçi)

<https://ankara.ktb.gov.tr/TR-260403/etnografya-muzesi.html>,

Ert: 24.01.2022.

Ankara Üniversitesi,

(Çevrimiçi)

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/_/, Ert: 06.08.2021.

Ateşoğulları, Soner: 2022

“Değişen ve Gelişen Türkiye Müzeleri”, **Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi**, Sayı: 83, s. 38.

Aydın, Mehmet: 2006

“Edebiyatın Dili Üzerine”, **MEB Dergisi**, V.34, Issue 169, s. 5.

Aytaç, Gürsel: 2005

Edebiyat ve Medya, Ankara, Hece Yayınları.

Baran, Burhan: 2018

“Osmanlı Türkçesi Öğretiminde Arapça, Farsça ve Eski Anadolu Türkçesinin Yeri”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, S. 7/4, s. 2132.

Başaran, Cevat: 1996

“Çağdaş Müzeciliğimiz”, **Akademik Araştırmalar Sosyal Bilimler Dergisi**, S.1, s.17.

Belcher, Michael: 1991

Exhibitions in Museums, Leicester: Leicester University Press Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.

Berbercan, Mehmet T.: 2014

“Yazı Dilinin Tarihi Dönemleri ve Orta Türkçenin Yeni Meselesi”, **Tarih Okulu Dergisi**, S. XVII. s. 770.

Boylu, Emrah: 2014

“Dil-Kültür İlişkisi ve İran’da Türkçe Öğretimine Etkisi”, **Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, S.16(Özel Sayı II), s. 20.

Boz, Erdoğan: 2013

“Dillerin Kaybolması ve Çevre Dil Bilimi”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, S. 746 s. 61.

Börekçi, Muhsine: 2009

“Dil-Edebiyat İlişkisi Bağlamında Arif Nihat Asya’nın Türkçesi: Destanca, Divanca ve Hakanca”, **Tübar-XXV**, s. 28.

Braine, David: 2004

Language and Human Understanding: The Roots of Creativity in Speech and Thought, Washington DC: The Catholic University of America Press.

Burden, Mathilda: 2007

“Museums and the Intangible Heritage: the Case Study of the Afrikaans Language Museum” , **International Journal of Intangible Heritage**, Vol.02, s.87.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museumsonario.ca/museum/Canadian-Language-Museum>,

Ert: 25.08.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/about-us>,

Ert: 03.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/exhibit/cree-peoples-language>, Ert: 05.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi) <https://www.anthemexhibit.ca/>,

Ert: 12.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.messagesfromthemosaic.ca/the-shifting-mosaic>, Ert: 04.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/exhibit/beyond-words-dictionaries-and-indigenous-languages>, Ert: 05.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/exhibit/tapestry-voices-celebrating-canada%E2%80%99s-languages>,
Ert: 05.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/exhibit/lefran%C3%A7ais-au-canada>,
Ert: 11.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/anthem>,
Ert: 11.10.2021.

Canada Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.languagemuseum.ca/toronto-Indigenous-languages>, Ert: 12.10.2021.

Cnn Türk Haber,

(Çevrimiçi)

<https://www.cnnturk.com/egitim/turklerin-kullandigi-alfabeler-nelerdir-sirasiyla-gunumuze-kadar-turklerin-kullandigi-alfabeler?page=1>, Ert: 04.01.2022.

- Condon, John C.: 2000 **Kelimelerin Büyülü Dünyası-Anlambilim ve İletişim**, Çev: Murat Çiftkaya, İstanbul, İnsan Yayınları.
- Coward, Rosalind ve Ellis, John: 1985 **Dil ve Maddecilik**, Çev., Esen Tarım, İletişim Yay., İstanbul.
- Cündioğlu, Dücane: 1997 **Anlamanın Buharlaşması ve Kur'an**, İstanbul, Kitabevi Yayınları.
- Çelik, İsmail: 2017 “Noam Chomsky ve Psiko-linguistik Dil Gelişim Kuramı”, Turkish Studies, Vol. 12/28, s.195.
- Çavuşoğlu Ali: 2006 “Ana Dili, Edinimi, Önemi ve Geliştirilmesi”, **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 11:1, s. 44.
- Dağlı, Hacı: 2019 “Güney-Doğu ve Güney-Batı (Oğuz) Grubu Türk Lehçelerinde Şartlı Birleşik Cümle Bakımından Karşılaştırılması”, **USOBED Uluslar arası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, S. 3(2), s. 151.
- Demir, Tuğçe B.: 2021 “Ural-Altay Kuramı”, **Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi (IJVUTS)**, Cilt 3, S.5, s.132.

- Dil Müzeleri, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/exhibits/international-flag-of-language/>,
Ert: 03.09.2021.
- Dittmar, Robert: 1976 **Sociolinguistics**, Edward Arnold Ltd.
ISBN-10. 071315828X.
- Doğan, Yusuf: 2016 “Kaşgarlı Mahmud’un Divanu Lugati’t-Türk Adlı Eserinin Dilbilim Açısından İncelenmesi”, **Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:4, S. 2, s. 6.
- Duncan, Curol ve Wallach, Alan: 1978 “The museum of modern art as late capitalist ritual”, **Marxist Perspectives**. 1., s. 29.
- Edebiyat Öğretmenliği, (Çevrimiçi)
<https://www.edebiyatogretmeni.org/dil-kultur-iliskisi/>, Ert: 13.08.2021.
- Eski Anadolu Dilleri, (Çevrimiçi)
<http://www.turkeireiseleiter.com/turkce-eski-anadolu-dilleri/>, Ert: 09.01.2022.
- Erbay, Fethiye: 2017 “Türkiye’de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması”, **Millî Eğitim**, S. 214, s. 107.

Erbay, Nuri Ö.: 2017

“Müzelerde Dezavantajlı Gruplara Yönelik Eğitimler”, **Millî Eğitim**, Sayı 214, s. 291.

Ergin, Muharrem: 1982

Türk dilbilgisi, İstanbul, Boğaziçi Yayınları.

Can, Esin vd.: 2016

Günümüz İşletmelerinin Yönetimi, İstanbul: İnkılâp Kitapevi Yay.

Eyüboğlu, Zeki İ.: 1998

Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yay. İstanbul.

Ferguson, Charles A.: 1911

Language Structure and Language, £/se.Stanford, Stanford Un. Press.

Gazete Karınca,

(Çevrimiçi)

<https://gazetekarinca.com/dilbilimci-aydin-dillerin-kaybolmamasini-icin-esas-sorumluluk-devlete-dusuyor/>,

Ert: 29.12.2021.

Gencan, Nejat T.: 2001

Dilbilgisi, Ankara, Ayraç Yayınevi.

Gerçek, Ferruh: 1999

Türk Müzeciliği, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1.Baskı, Ankara.

Gold, Elaine: 2020

“Decolonizing the Museum”, **Tusaaji: A Translation Review**, Vol.7., No.1, s. 97.

Göçer, Ali: 2013

“Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, s. 55.

Gökdağ, Bilgehan: 2012

“Irak Türkmen Türkçesinin Şekil Bilgisine Dair Notlar”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Dergisi**, S. 1/1. s. 114.

Gökberk, Macit: 1997

Değişen Dünya Değişen Dil, İstanbul, YKY. Taylan, Altuğ: 2008 **Dile Gelen Felsefe**, İstanbul: YKY.

Grepstad, Ottar: 2018

“Language museums of the world”, **Centre for Norwegian Language and Literature Ørsta**, ISBN 9781138589483, s.19.

Haber 7,

(Çevrimiçi)
<https://www.haber7.com/kultur/haber/417886-dunyanin-ilk-turkce-muzesi-karamanda>, Ert: 06.02.2022.

Habertürk Haber,

(Çevrimiçi)
<https://hthayat.haberturk.com/yasam/guncel/haber/1058382-unesco-ya-gore-turkiye-de-18-dil-tehlike-altinda>, Ert: 09.01.2022.

Haris, Roy ve Taylor, Tablot J.: 2002

Dil Bilimi Düşününde Dönüm Noktaları I., Çev: Eser E. Taylan ve Cem Taylan, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Harvard University Press,

(Çevrimiçi)

<https://www.hup.harvard.edu/features/dar>
e/, Ert: 07.09.2021.

Ülgen, H. ve Mirze, K: 2013

İşletmelerde Stratejik Yönetim,
İstanbul: Beta Yayınevi.

Heiegger, Martin: 1982

On the Way to Language, Peter D.
Hertz, Harper&SanFrancisco.

Hitit Tarihi,

(Çevrimiçi)

<https://arkeokur.tumblr.com/hitit-tarihi>,
Ert: 04.01.2022.

Hiyeroglif Yazısı,

(Çevrimiçi)

<https://arkeofili.com/anadolu-hiyeroglif-yazisi-ile-tanisin/>, Ert: 05.01.2022.

Holland Leiden Language
Museum (Taalmuseum),

(Çevrimiçi)

<https://taalmuseum.nl/en/organisatie>,
Ert: 02.11.2021.

Holland Leiden Language
Museum (Taalmuseum),

(Çevrimiçi)

<https://taalmuseumleiden.nl/nl/taalanimates>,
Ert: 04.11.2021.

- Holland Leiden Language Museum (Taalmuseum), (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/en/podcast-taalwijzen-uit-het-midden-oosten>, Ert: 08.11.2021.
- Holland Leiden Language Museum (Taalmuseum), (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/nl/visie>, Ert: 04.11.2021.
- Holland Leiden Language Museum (Taalmuseum), (Çevrimiçi) <https://www.taalmuseum.co.za/virtual-monument/>, Ert: 20.11.2021.
- Holland Leiden Language Museum (Taalmuseum), (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/nl/de-taal-van-rembrandt>, Ert: 08.11.2021.
- Holland Leiden Language Museum (Taalmuseum), (Çevrimiçi) <https://taalmuseumleiden.nl/en/languagefamily>, Ert: 08.11.2021.
- Holland Leiden Language Museum (Taalmuseum), (Çevrimiçi) <https://taalmuseum.nl/en/vol-van-karakter>, Ert: 14.11.2021.
- Hudson, Richard A.: 1980 **Sociolinguistics**, Cambridge, Cambridge University Press.

Hungarian Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutakozas/a-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert: 11.04.2022.

Hungarian Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/home/bemutakozas/a-magyar-nyelv-muzeuma>, Ert: 11.04.2022.

Hungarian Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/rejtvenyek>,
Ert: 11.04.2022.

Hungarian Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/muzeumpedagogia/muzeumpedagogiai-foglalkozasok>, Ert: 11.04.2022.

Hungarian Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/317-aranyul-toldi-miklos-es-a-magyar-nyelv>,
Ert: 11.04.2022.

Hungarian Language Museum, (Çevrimiçi)
<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/86-nyelvlesen>, Ert: 11.04.2022.

Hungarian Language Museum,

(Çevrimiçi)

<http://www.nyelvmuzeum.net/index.php/kiallitas/aktualis-kiallitasaink/83-iraspont>, Ert: 11.04.2022.

Hurrice ve Urartuca Dilleri,

(Çevrimiçi)

<https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkaeoloji/hurrice-ve-urartuca>,
Ert: 09.01.2022.

Hürriyet Haber,

(Çevrimiçi)

<https://www.hurriyet.com.tr/galeri-mustafa-kemal-ataturk-ataturkun-hayati-ilkeleri-inkilaplari-sozleri-siirleri-ve-fotograflari-resimleri-41625504/27>,
Ert: 11.04.2022.

Hürriyet Haber,

(Çevrimiçi)

<https://www.hurriyet.com.tr/galeri-mustafa-kemal-ataturk-ataturkun-hayati-ilkeleri-inkilaplari-sozleri-siirleri-ve-fotograflari-resimleri-41625504/27>, Ert: 11.04.2022.

Hürriyet Haber,

(Çevrimiçi)

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sa-dece-dil-degil-zihniyet-muzesi-17328012>, Ert: 09.02.2022.

India Today News,

(Çevrimiçi)

<https://www.indiatoday.in/education-today/news/story/world-s-very-first-language-museum-dedicated-to-words-coming-up-in-washington-dc-1645377-2020-02-11>, Ert: 25.08.2021.

İstanbul Üniversitesi,

(Çevrimiçi) <http://istanbul.gov.tr/dilini-gelistiren-toplular-yukse-bir-kultur-ve-medeniyet-kurabilir>, Ert: 18.08.2021.

Jiang, Wenying: 2000

“The Relationship Between Culture and Language”, **ELT Journal**, C. 54, S.4, s. 328.

Kaplan, Mehmet: 2013

Kültür ve Dil, İstanbul, Dergah Yayınları, 31. Baskı.

Karadeniz, Ceren: 2018

Müze kültür toplum, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları.

Kayaalp, İsa: 1998

İletişim ve Dil, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kayıp Diller,

(Çevrimiçi)

<https://kayipdiller.com/exhibition/yazini-n-anadoluya-gelisi-ve-gelisimi/>, Ert: 09.01.2022.

Keleş, Vedat: 2010

“Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , S. 2, s. 3.

Kerimoğlu, Caner: 2016

“Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar”, **Dil Araştırmaları**, S. 18, s. 49.

Koç, Raşit ve Demirci, Rıdvan: 2018

“Yeni Türk Harfleri’nin Kabulü ve Konuyla İlgili Tartışmalar”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 41, s. 45.

Koliou, Adamantia: 1997

“Foreign Languages and Their Role in Access to Museums”, **Museum Management and Curatorship**, Vol. 16(1), s. 72.

Kongar, Emre: 2005

Kültür Üzerine, İstanbul, Remzi Kitapevi.

Korkmaz, Zeynep: 2004

“Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten**, 52, S. 2, s.105.

Korkmaz, Zeynep: 2009

“Anadolu’da Oğuz Türkçesi Temelinde İlk Yazı Dilinin Kuruluşu”, **Belleten**, S.II, s.62.

König, Güray Ç. : 1991

Toplumdilbilim Açısından Dil ve Dil Türleri, Dilbilim Araştırmaları, Ankara, Hitit Yayınevi.

Kültür Haber,

(Çevrimiçi)

<https://www.haber7.com/kultur/haber/417886-dunyanin-ilk-turkce-muzesi-karamanda>, Ert: 06.02.2022.

Kültür Portalı,

(Çevrimiçi)

<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/aitay-dilleri-teorisi>, Ert: 20.12.2021.

Kültür ve Turizm Bakanlığı,

(Çevrimiçi)

<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-69904/turkiye39de-muzecilik.html>,
Ert: 16.01.2022.

Lumney, Robert: 1988

The museum time machine: putting cultures on display, London, Routledge.

Milliyet Haber,

(Çevrimiçi)

<https://www.milliyet.com.tr/egitim/turk-cenin-tarihi-gelisimi-ve-ozellikleri-nelerdir-donem-donem-turk-cenin-gelisimi>, Ert: 21.12.2021.

Nalcioğlu, Zeynep S. : 2021

“Müzelerde Sürdürülebilirliğin Kültürel Yönü”, **Millî Folklor**, 2021, Yıl 33, Cilt 17, S.129, s. 125.

National American Language (Çevrimiçi)
Museum, <https://dctravelmag.com/national-museum-of-language/>, Ert: 03.09.2021.

National American Language (Çevrimiçi)
Museum, <https://languagemuseum.org/exhibits/merging-american-language-in-1812/>,
Ert: 07.09.2021.

National American Language (Çevrimiçi)
Museum, <https://languagemuseum.org/resources/affiliated-organizations/>, Ert: 19.09.2021.

National American Language (Çevrimiçi)
Museum, <https://languagemuseum.org/about/mission-statement/>, Ert: 03.09.2021.

National American Language (Çevrimiçi)
Museum, <https://languagemuseum.org/exhibits/merging-american-language-in-1812/influential-people/>,
Ert: 07.09.2021.

National American Language (Çevrimiçi)
Museum, <https://languagemuseum.org/exhibits/merging-american-language-in-1812/noah/>, Ert: 11.09.2021.

National American Language
Museum, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/exhibits/writing-language-passing-it-on/>,
Ert: 12.09.2021.

National American Language
Museum, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/exhibits/dictionary-of-american-regional-english/>,
Ert: 11.09.2021.

National American Language
Museum, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/exhibits/writing-language-passing-it-on/arabic-calligraphy/>, Ert: 13.09.2021.

National American Language
Museum, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/support/transparent-language/>, Ert: 18.09.2021.

National American Language
Museum, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/mango-languages/>, Ert: 18.09.2021.

National American Language
Museum, (Çevrimiçi)
<https://languagemuseum.org/resources/the-five-minute-linguist/>,
Ert: 18.09.2021.

National American Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://languageuseum.org/resources/newsletter-archives/>, Ert: 19.09.2021.

National American Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://languageuseum.org/library/>,
Ert: 19.09.2021.

National American Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://languageuseum.org/resources/affiliated-organizations/>, Ert: 19.09.2021.

Nermi Uygur, 2000 **Kuram-Eylem Bağlamı**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Osmanlı Alfabesi, (Çevrimiçi)
<https://www.derintarih.com/desifre/harf-inkilabindan-66-yil-once-yeni-osmanli-alfabesi/>, Ert: 04.01.2022.

Oruç, Şerif: 2016 “Türkçede Ana Dil ve Ana Dili”,
Journal of Turkish Language and Literature, Volume:2, Issue: 1, s. 311.

Ölmez, Mehmet: 2005 “Türkçede Dini Tabirler Üzerine”,
Türk Dilleri Araştırmaları, S. 15, s. 214.

Özdoğan, Mehmet: 2011 **Arkeolojik Kazılar Bilimsel Çalışmalar mı? Toprak Hafriyatı mı?**, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Özkasım, Hale ve Ögel, Semra: 2005 “Türkiye’de müzeciliğin gelişimi”, **İtüdergisi/b sosyal bilimler**, Cilt:2, S.1, s. 97.
- Özkırımlı, Atilla: 1994 **Dil ve Anlatım**, Ankara, Ümit Yayıncılık, ISBN:975-7362-33-6.
- Öztekten, Özkan: 2018 “Eski Anadolu Türkçesi Yazı Dili Midir?”, **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, Cilt:11, S. 24, s. 261.
- Pierroux, Palmyre: 2003 “Communicating art in museums:Language concepts in art education, **Journal of Museum Education**, 28(1), s.7.
- Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi) <https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/o-museu/>, Ert: 17.10.2021.
- Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi) <http://www.raany.com/commission/museum-portuguese-language/>, Ert: 17.10.2021.
- Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi) <https://thetranslationcompany.com/resources/languagecountry/portuguese-language/portuguese-language/paulo-language-museum.htm>, Ert: 20.10.2021.

Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/centro-de-referencia/>, Ert: 17.10.2021.

Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/mlp/nova-exposicao-principal/>,
Ert: 20.10.2021.

Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://thetranslationcompany.com/resources/language-country/portuguese-language/portuguese-language/paulo-language-museum.htm>, Ert: 20.10.2021.

Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/lingua-solta/>, Ert: 21.10.2021.

Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/poesia-agora/>, Ert: 24.10.2021.

Portuguese Language Museum, (Çevrimiçi)
<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/poesia-agora/>, Ert: 24.10.2021.

Portuguese Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/essa-sala-e-uma-piada/>, Ert: 24.10.2021.

Portuguese Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/memoria/exposicoes-temporarias/menas-o-certo-do-errado-o-errado-do-certo/>,
Ert: 25.10.2021.

Portuguese Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/acoeducativas/programa-educativo-escola-museu-e-territorio/>, Ert: 26.10.2021.

Portuguese Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/estacao-educativo/educacao-no-museu/>,
Ert: 26.10.2021.

Portuguese Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/i-seminario-viagens-da-lingua/>,
Ert: 01.11.2021.

Portuguese Language Museum,

(Çevrimiçi)

<https://www.museudalinguaportuguesa.org.br/estacao-educativo/biblioteca/>,
Ert: 01.11.2021.

Porzig, Walter: 1995

Dil Denen Mucize, Çev.Vural Ülkü, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ravelli, Louise J.: 1996

“Making language accessible: Successful text writing for museum visitors”, **Linguistics and Education**, 8(4), s. 367.

Sabah Haber,

(Çevrimiçi) <https://www.sabah.com.tr/tdk-anlami/muze-ne-demek-muze-tdk-sozluk-anlami>, Ert: 22.03.2021.

Semper, Robert J.: 1990

“Science Museums As Environments For Learning”, **Physics Today**, 43 (11), s. 50.

Sezer, Zekeriya: 2018

“Dilini Koruyan Geleceğini Korur”, **Türk Dili**, S. 797, s. 74.

Sinanoğlu, Faruk A.: 2009

Dil, Bilgi ve Toplum Üzerine Düşünceler, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Şahin, Veysel: 2014

Bilge Kadının Aynadaki Yüzü (Halide Edip Adıvar’ın Romalarında Yapı ve İzlek), Ankara, Akçağ Yay.

Sönmez, Margaret J.-M.,
Gahtan, Maia Wellington ve
Cannata, Nadia: 2020

Museums of Language and the Display of Intangible Cultural Heritage, New York, Routledge, ISBN 978-1-138-58948-3.

Söz Haber,

(Çevrimiçi) <https://www.haksozhaber.net/dili-gelistirmek-dusunceyi-gelistirmektir-101793h.htm>, Ert: 18.08.2021.

Tataroğlu, Eylem: 2018

“Osman Hamdi Bey: 19.Yüzyılın Türk Müzecisi-Devlet Adamı-Ressamı-Sanat Eğitimcisi-Arkeoloğu”, **Milli Eğitim**, Cilt: 48, S. 221, s.183.

Taylan, Altuğ: 2008

Dile Gelen Felsefe, İstanbul: YKY.

Tur, Salih: 2009

“Sami Diller Üzerine Bir İnceleme”, **Şarkiyat Mecmuası**, S. 14, s. 130.

Türk Alfabeleri,

(Çevrimiçi)
<https://www.makaleler.com/turklerin-kullandigi-alfabeler>, Ert: 05.01.2022.

Türk Alfabeleri,

(Çevrimiçi) <https://www.turk.org.au/turk-adinin-kokleri/turklerin-kullandiklari-alfabeler/>, Ert: 05.01.2022.

Türk Alfabeleri Haberleri,

(Çevrimiçi)
<https://www.haberler.com/haberler/turklerin-kullandigi-alfabeler-turkler-tarihte-14515495-haberi/>, Ert: 02.01.2022.

Türk Dil Bilimi,

(Çevrimiçi)
<https://turkdilbilim.wordpress.com/2020/06/28/kaybolan-diller-ve-dil-projeleri/>,
Ert: 13.01.2022.

Türk Dil Kurumu,

(Çevrimiçi)

<https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/tarihce-2/>, Ert: 02.01.2022.

Türk Edebiyatı,

(Çevrimiçi)

<https://www.turkedebiyati.org/gokturk-alfabesi/>, Ert: 04.01.2022.

Türk Edebiyatı,

(Çevrimiçi)

<https://www.turkedebiyati.org/dilin-kullanimdan-dogan-turleri/>, Ert: 06.08.2021.

Türk Müzeciliği,

(Çevrimiçi)

<https://arkeopolis.com/muzeciligin-kisa-tarihi-ve-turk-muzeciliginin-gelisimi/>,
Ert: 19.01.2022.

Türkçe Bilgisi,

(Çevrimiçi)

<https://www.turkcebilgi.com/ataturkun-turk-dilinin-gelisimi-ile-ilgili-calismalari-nelerdir>,
Ert: 11.04.2022.

Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği,

(Çevrimiçi)

<https://www.tded.org.tr/dillerin-olumu-rekin-ertem>, Ert: 29.12.2021.

Türkiye Müzecilik Plt.,

(Çevrimiçi)

<http://www.mmkd.org.tr/icom-alternatif-muze-tanimini-acikladi/>,

Ert: 22.03.2021.

Ural- Altay Dilleri,

(Çevrimiçi)

<https://www.cokbilgi.com/yazi/ural-altay-dilleri-teorisi-ailesi-nedir/>,

Ert: 15.12.2021.

Ülman, Yeşim I.: 2008

Mekteb-i tıbbiye-i adliye-i Şahane (Galatasaray tıbbiyesi), 1838-1848

Os-manlı Bankası Arşiv Ve Araştırma Merkezi Yayını.

Ünal, Şükrü: 2005

Dil ve Kültür, Ankara, Yayınevi Nobel Akademik Yayıncılık.

Ünsal, Deniz: 2009

Türkiye’de Kültür Politikaları Açısından Müze Oluşumları, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Vygotsky, Lev S.: 1998

Düşünce ve Dil, Toplumsal Dönüşüm Yay. İstanbul.

Wardhaugh, Ronald: 1986

An Introduction to Sociolinguistics, Basil Blackwell.

Yalçın Süleyman K. ve Şengül,
Murat: 2007

“Dilin İletişim Süreci İçerisindeki
Rolü ve İşlevleri”, **Turkish Studies**
/ **Türkoloji Araştırmaları**, Volume
2/2, s. 767.

Yazoğlu, Ruhattin: 2005

“Dil-Kültür İlişkisi”, **Muhafazakâr**
Düşünce Dergisi, S. 5, s. 131.

Yolcu, Mehmet: 2002

“Dil: İşlevi, Çeşitleri ve Alanları
Bağlamında Kavramsal Bir
İnceleme”, **Dinbilimleri Akademik**
Araştırma Dergisi II , S.4, s. 68.

Yunus Emre ve Türkçe Yılı,

(Çevrimiçi)
<https://www.turksoy.org/tr/news/2021/08/28/yunus-emre-ve-turkce-yili>,
Ert: 06.02.2022.

Yunus Emre ve Türkçe Yılı,

(Çevrimiçi)
<https://www.yee.org.tr/tr/haber/gune-y-korede-yunus-emre-temali-turkce-konusma-yarismasi>,
Ert: 06.02.2022.

Yunus Emre ve Türkçe Yılı,

(Çevrimiçi)
<https://www.turksoy.org/tr/news/2021/08/28/yunus-emre-ve-turkce-yili>,
Ert: 06.02.2022.

Yunus Emre ve Türkçe Yılı,

(Çevrimiçi)
<https://www.yee.org.tr/tr/haber/turk-masallari-macar-okurlarla-bulustu>,
Ert: 07.02.2022.

Yunus Emre ve Türkçe Yılı,

(Çevrimiçi)

<https://www.yee.org.tr/tr/haber/yunus-emre-siirleri-kazakcaya-cevrildi>,

Ert: 07.02.2022.

Yunus Emre ve Türkçe Yılı,

(Çevrimiçi)

<https://www.yee.org.tr/tr/haber/yabancilar-icin-turkce-konusma-kilavuzuna-dort-dil-daha-eklendi>,

Ert: 07.02.2022.

